kadınlara mahsus gazete

# PAZARTESİ

SAYI: 3 HAZİRAN 1995 35.000 TL. (KDV DAHİL)

## CİNSEL ÖZGÜRLÜK TUZAK MI?

## yanık tenin hikmeti

## SSK'DA CİNSEL TACİZ

## KADINLAR SİYASETE!

bir profesör suçlamıyor

# Merhaba

İşte üçüncü Pazartesi. Şaka maka bir mevsimi devirdik. Öncelikle afişimizin dağıtımında bize yardımcı olan okurlarımıza teşekkür etmek istiyoruz. Yaşadığınız yerde marketlerde, butiklerde, kuaförlerde, kahvelerde, kültür merkezlerinde, okul kantinlerinde, kadınların yoğun olarak bulunduğu başka mekanlarda afişimize rastlamadıysanız ve Pazartesi afişini asabileceğinizi düşündüğünüz yerler varsa, bizimle ilişkiye geçebilirsiniz. Bir telefon yeterli, gerisi size kalıyor.

Pazartesi'nin daha iyi tanıtımı için başka önerilerimiz de var. Çevrenizdeki kadınlara Pazartesi'den söz edin, hatta hediye edin. Bölgenizdeki yerel radyolarda tanıdıklarınız varsa Pazartesi'den söz etmelerini sağlayın.

Bayileri denetleme konusuna yeniden değinmek istemiyoruz. Ancak ipin ucunu bırakmamak gerektiğini, dağıtımımızın hala müdahaleye muhtaç olduğunu hatırlatmakta yarar var. Pazartesi'nin ulaşmadığı ya da yetersiz sayıda ulaştığı yerler olabilir. Bu konuda bize bilgi vermenizi bekliyoruz. Tabii bölgenizden, iş kolunuzdan kadın haberlerini de bekliyoruz. Her Pazartesi okuru, Pazartesi muhabiri olsun istiyoruz.

Kadınlar kamusal alana girmeye başladılar. Ancak siyaset henüz kadınsız yapılan bir faaliyet. Bu sayımızda, çeşitli örgütlerde kadınların siyasi temsilde eşitlik mücadelesini aktarmaya çalıştık. Fransa'da yeni kabinenin üçte birini kadınlar oluşturuyor. Kadınların kurtuluşu hareketinden Louisette Blanquart, Fransa'daki bu gelişmeleri, Pazartesi'ye anlattı.

Pazartesi hazırlanırken, Alanya'da iki ayrı olayda üçü Hollandalı, biri Rus dört kadına tecavüz eden, ikisini öldüren, ikisini öldürmeyi beceremeyen dört erkeğin yakalandığını basından öğrendik. Sanıklardan Hakan Karayavuz üç ay önce bir Alman turiste tecavüz ederek öldürmeye teşebbüs ettiği gerekçesiyle yargılanmış, ancak delil yetersizliği nedeniyle serbest bırakılmış. Bu gelişme, tecavüz davalarında kurbanın ifadesinin esas alınmasının ne kadar önemli olduğunu bir kere daha ortaya çıkarıyor. Çünkü kimse kolay kolay kendisine tecavüz edildiğini söyleyemez ve tecavüz gibi bir suçta şahit bulmak neredeyse mümkün değildir! Delil yetersizliği sebebiyle serbest bırakılmış ya da serbest bırakılacağını bilmenin cesaretiyle hareket eden kimbilir kaç tecavüzcü ellerini kollarını sallayarak dolaşıyor! Basının önemli bir bölümünün işin bu yanıyla değil de Türkiye'nin yurt dışındaki imajı ve bu yaz otellerin dolup dolmayacağıyla ilgili endişelerini ifade etmeleri en az yukarıdaki gerçek kadar dehşet verici.

Bir dahaki Pazartesi'de buluşmak üzere.

## Yaşadıklarınızı bize yazın...

**Cinsel tacizi ortaya çıkarabilmenin, teşhir edebilmenin en etkili yolu yüksek sesle konuşmaktır. Suskunluğumuzu diğer kadınlarla kırabilir, güçsüzlüğümüzü dayanışmamızla aşabiliriz. Hayatın başka alanlarında olduğu gibi işyerlerinde de cinsel ilişkilerde sınırı kadınların rızası çizmelidir. Ve hangi koşullar altında olursa olsun cinsel tacizin utancı kurbana değil tacizciye aittir. Örgütlü olduğumuz sendikalarda, meslek kuruluşlarında bu konuya duyarlı olacak kadın komiteleri kurmak, işyerinde cinsel tacize karşı politikalar oluşturmak, tacizi açık edebilmek atılacak birinci adım. Eğer cinsel tacize uğradıysanız, yaşadıklarınızı diğer kadınlarla paylaşmak, tacizcileri teşhir etmek istiyorsanız yaşadıklarınızı bize yazın.**

kadınlara mahsus gazete
PAZARTESİ

Ankara Dışkapı SSK Hastanesi'nde altı hemşire, bir psikolog ve bir doktorun dilekçesi üzerine Psikiyatri Bölüm Şefi hakkında soruşturma açıldı. Mini etek giymeye zorlamaktan, ısrarlı yemek tekliflerine ve mesleki kariyerini kullanarak kadınlar üzerinde baskı yaratmaya dek çeşitli iddialar var. Bir hemşire ve bir doktor istifa etmiş, bazıları da görev yerlerinin değiştirilmesini istemek zorunda kalmış. Soruşturma sürdürülüyor.

# İşyerinde cinsel taciz

HANA MERMERTAŞ

# SSK'da cin

## Cinsel taciz nedir? Ne değildir? Nasıl karşı çıkılır?

1989'da Cinsel Taciz Kampanyasına başladığımız zaman sokaktaki kısmında oldukça başarılıydık. İkinci aşamadaki işyerindeki cinsel tacizde ise bayağı bir tıkanıklık yaşadık. Başlıca iki sorunumuz vardı: birincisi, taciz olaylarını adlandırmakta zorlanıyorduk; Cinsel taciz nerede başlar, nerede biter? İkincisi, işyerlerimizde varolmayı sürdürebilmek için daha sonra cinsel taciz olarak değerlendirdiğimiz bir sürü olayı yok gibi yaşamıştık. Kendi aramızda bunları konuştuk, ama bunların kamuya açık, isimlerimizle, işyerlerimizle ortaya çıkması başka bir zorluk oluşturuyordu. Hatta Bilsak'taki bir toplantıda işyerinde taciz konusunda bir arkadaş, yüzü kapalı konuşmuştu.

### Cinsel taciz nedir?

Cinsel taciz, tecavüzden daha az önemli değildir. Tecavüz olayını yaşayan daha sınırlı sayıda kadın vardır, tecavüz olaylarında bunun adının konması, düşmanca bir davranışa maruz kaldığının tanımlanması, genel olarak daha kolaydır. Yelpazenin diğer ucunda yer alan cinsel tacizle her gün karşılaşabiliriz ya da her gün karşılaşabileceğimizin tedirginliğini yaşarız. İşyerindeki cinsel taciz, kadınlara yönelik diğer şiddet biçimleri gibi bir güç ilişkisi gibi değerlendirilmesi lazım. Çok kere amir ya da işveren durumunda olan, kadına göre daha üst konumda, kadının mesleki gelişmesinde rolü olan, mesleki gelişmelerini onaylama, rapor etme yetkisinde olan kişilerin tacizleri söz konusudur. Birçok işte daha işe girerken, söz konusu olan bazı şeyler vardır. Kadın meslekleri diye bilinen bazı işlerde ilk görüşmede, eğitim ve iş tecrübesinden belki de daha çok ne kadar prezantabl görüldüğü, güzelliği önemli olur. O işyerinde geçerli olan cinsellik normlarıyla karşı karşıya gelindiğinde buna açıkça karşı çıkmak bir hayli zordur.

### Nelere yol açar?

Cinsel taciz özellikle işyerinde kadınların o işyerinde kendini olduğu gibi, gücünü, yaratıcılığını, çalışkanlığını, becerilerini kullanabilmesi, üretimini arttırmasını etkiler. Kendini cinsel tacizden korumak, tacizin ne zaman, nereden geleceğini bilmek, tacizci ile sürekli aynı ortamda çalışıyorsa, stratejiler belirleme gibi sürekli bu konu ile ilgilenmek durumunda kalır.

### Taciz hangi biçimlerde olur?

Çok net olarak belirli cinsel şakaların yapıldığı ya da cinsellik çağrıştıran

Çalışma ortamı içinde şefiniz "Sen anneme çok benziyorsun, ben 17-18 yaşındayken anneme doğru koşar ve göğüslerini sıkıştırırdım, sana bunu yapsam ne yaparsın?" derse, ya da şaka ile "Gece yarısı kapın çalınsa, tanıdığın orta yaşlı bir adam seninle birlikte olmak istese kabul eder misin?" gibi sorular sorarsa... Ne yaparsınız? Kadınlar kültür düzeyleri, meslekleri ve konumları ne olursa olsun işyerlerinde cinsel tacize uğrayabiliyorlar. Verdiğimiz örnekler de yaşanmış, gerçek olaylar. Yer, Ankara Dışkapı SSK Hastanesi, Psikiyatri Kliniği. Bu bölümde çalışan toplam altı hemşirenin ortak dilekçesi var. Ayrıca bir psikolog ve bir doktor da cinsel tacizden şikayetçi. Klinik Şefi Doç. Dr. Haluk Ozbay'ın hasta tedavisinde moral verici olduğu için mini etek giyilmesini istediği söyleniyor. Bir şey bahane edip saç okşamalar, imalı ya da şaka yollu teklifler yaptığı anlatılıyor. Hatta aracı koyup tekliflerinde ısrar ettiği kadınlar da var, Bunun üzerine "Hocayla yemeğe çıksan ne olacak sanki?" diyen kadınlar da çıkıyor. Anlatanların tanımıyla "Tam bir Yalan Büzgarı" yaşanıyor. Haluk Özbay'ın kadınlarla arası hep "çok iyi" olmuş. Kimilerine göre kariyeri nedeniyle, kimilerine göre de "mesleğini kendi lehine kullanmayı çok iyi bildiği" için. Balık etinde, sarışın, renkli gözlü kadınlardan hoşlandığı söyleniyor. Spor herşeyin, Psikiatri Kliniği'nin bile gözden geçirildiği yeni bir dönem başlamış. Dilekçeler artık ciddiye alınıyor. Tartışmalı Akademik Kurul'dan, hasta tedavisine ve mesleki tacize dek birçok konu var. Müfettişler araştırıyor. Biz ise yalnızca "cinsel taciz" konusunu ele aldık. Haluk Ozbay'la birlikte çalışan ve zarar gören kadınlarla konuştuk.

"... bu olaylar sonrasında bana karşı aşağılayıcı bir tutum geliştiren, yapmak istediğim araştırma ve çalışmaları dolaylı yollarla engelleyen ilgili şahıs..."

"... ilgili şahıs ayrıca gerek telefonla, gerekse aynı ortamda bulunduğum takdirde cinsel taciz niteliğinde ele alınabilecek sarkıntılıklarda da bulunmaktadır..."

1983 yılında Ankara Dışkapı SSK'ya gelen Dr. Haluk Özbay daha önce de Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'ndeydi. SSK'da işe başladıktan sonra, kendi deyimiyle "ortamın özgür olması"na önem verdiği için bir Akademik Kurul oluşturdu. Bazı çalışanlara göre ise bu kurul Haluk Özbay'ın "isteklerini yerine getirmek"ten başka bir şey yapmıyordu. Bunun cinsel tacizle ilgisi ne diyeceksiniz? Anlatılanlara göre durum şu: Haluk Özbay, her dönem yanında çalışanlardan biriyle birlikte oluyor. Birlikte olduğu kadın, o süre içinde kliniğin kraliçesi gibi davranıyor. Haluk Özbay'dan ayrıldıktan sonra da işi bitiyor. Artık tayinini istemek zorunda mı kalır, istifaya mı zorlanır. Bilinmez. Ya da yeni birileri mi gelecek... Bütün kararlar Akademik Kurul'da tartışılıyor. Haluk Ozbay kimseye baskı yapmadığını söyluyor ama, çalışanların anlattıkları onu doğrulamıyor. Böylelikle de demokratik bir yapısı olan Akademik Kurul, tahmin edilemeyen sonuçlara yol açıyor. Genelde olduğu gibi burada da, genç, tecrübesiz, işe yeni girmiş çalışanlar tehdit altında.

Haluk Özbay, klinikte çalışmak isteyen bir kadın için, talebi kabul edilmeyince, "Hay allah güzel kızdı, kaçırdık!" diyebiliyor. Gece nöbetine kontrole gelip, "Hadi vizite çıkalım" demesi de görev aşkından değil! Kadınların yaşadıklarını ayrıntılı yazamıyoruz. Çünkü herkes korkuyor. Üstelik de onlar devlet memuru ve işlerini kaybetmek istemiyorlar. Biz de Haluk Özbay'ın hışmından istifa etmek zorunda kalarak Amerika'ya giden ve eğitimini orada tamamlayan bir kadının tanıklığına biraz daha fazla yer veriyoruz.

"... mini etek giyip dolaşmaları, bunun hasta tedavisine ve kendi göz zevklerine olumlu katkılarda bulunacağı sık sık dile getirilmiştir... istekleri doğrultusunda kadınsı davranmadıklarından dolayı alay edilmektedir..."

Türkiye'deki iki psikodrama terapistinden biri. Birçok psikiyatrist ve psikologa hocalık yapıyor. Ayrıca psikiyatri alanında "gençlik uzmanı" sayılıyor. Ve bütün bunların üstüne, çalışma arkadaşları tarafmdan "cinsel taciz'le suçlanıyor. Soruşturma sürüyor. İdari soruşturma aleyhine sona erer-se, memuriyet ve amir nüfuz ve yetkilerini kötüye kullanmak (TCK; 240, 417), ırza geçme ve tasaddi (TCK; 416), mesleki hakaret ve istifaya zorlama suçlarından yargılanacak.

Haluk Özbay aleyhine verilen dilekçelerin birer örneği elimizde. Tarihi, geçtiğimiz Kasım ayma ait. Aslında bu tür şikayetler daha önceki yıllarda da yapılmış. Ama eski başhekim hiçbirini ciddiye almamış. Eski başhekim hakkında açılan çeşitli soruşturmalar da ilginç. Her neyse... Başhekim görevden alınınca yerine Dr.Gülten Özgün gelmiş. Onun gelmesiyle hastanede giyinmeyi tercih ediyor. Bugünlerde modaya uyup bıyıklarını da kesmiş. Akademik kariyeri tartışılmaz...

### "Susmak, kendimi korumak olabilir ama...

N.S. Kasım '94' te ilk dilekçesini göndermiş, Ocak 95' te bir ce-

# Ankara Dışkapı SSK Hastanesi Psikiyatri Kliniği Şefi Doç. Dr. Haluk Özbay hakkında, yanında çalışan toplam altı hemşirenin ortak dilekçesi ve daha önce birlikte çalıştığı meslektaşlarının talebi üzerine soruşturma açıldı. Dilekçelerin birer örneği elimizde. Ayrıca Dr. Haluk Özbay'la birlikte çalışan ve zarar gören birçok kadınla konuştuk.

# sel taciz!

vap almış: "Niye daha önce şikayetçi olmadığınızı açıklayın ve tanıklar gösterin," denmiş. O da ,"Beni böyle bir olaydan sonra kendimi iyi hissetmiyordum; artık iyileştim ve bu konuyla uğraşmaya çok kararlıyım. Ayrıca bu adamın, daha önce bilmediğim, benimkine benzer pek çok vukuatı olduğunu öğrendim. Bu insanı tehlikeli buluyorum, tehlikeli bulduğum için de bir şeyler yapılması gerektiği düşüncesindeyim. Bu konuda kendimi sorumlu hissediyorum. Susmakla kendimi korumuş olurum belki, ama sustuğum zaman, adama bu fırsatı vermiş oluyorum," demiş. Bize de tekrarlıyor. Haluk Ozbay'ın istediği gibi bir ilişkiyi kabul etmeyince istifa etmek zorunda kalmış ve soluğu Amerika'da almış. Haluk Özbay'la birlikte çalışmak zorunda kalan ve şikayet dilekçesi veren kadınlar çeşitli olaylar anlatıyor. Çok özel ilişkilerin tabii ki tanığı yok.

Ve Haluk Özbay'la da konuştuk. İki saate yakın süren konuşmamız sırasında iddialara karşı çıkan Haluk Özbay artık kadın psikolojisi ile erkek psikolojisi arasında fark olduğunu anladığım söyledi! Yılların uzmanına "günaydın" mı demek lazım, "geçmiş olsun" mu bilmiyoruz ama ona göre problem "bir yerlerden" kaynaklanıyor. "Başhekimle bir takım sorunlar var"... "nedense bizi sevmiyorlar" diyor ve gülüyor! Soruşturma hakkında da hiçbir bilgisi yokmuş! Biz de kısa sürede bilgi sahibi olmasını ve soruşturmanın sonuçlandırılmasını istiyoruz. Çünkü şu sıralarda soruşturmayı yürüten müfettişlere hafif tehdit yollu uyarılarda bulunuyor, "Emin misiniz?", "Sonra sizin başınız belaya girmesin?" diyor, çalışanları, "Bakın bundan birşey çıkmaz" diye vazgeçirmeye uğraşıyormuş. Şimdi top SSK Genel Müdürlüğü Teftiş Kurulu'nda... aylardır çekmecelerde bekleyen dosyalar hızla incelenmeli. Şikayette bulunan, rahatsız olan kadınlar konunun ciddiyetini kavrayan müfettişler tarafından dinlenmeli. Psikiyatri Kliniği gibi çok önemli bu birimde sağlıklı bir çalışma ortamı yaratılmalı.

"... Klinik şefi tarafından yine bir dönem klinikte öğrenci hemşire olarak çalışmakta olan ...'ye bizzat ve gençlik ünitesi sorumlu hemşiresi olarak çalışan ... yoluyla iltifat ve övgü adı altında, birlikte olmaya yönelik tekliflerde bulunulmuştur...

malzemelerin hoşumuza gitsin ya da gitmesin bulunduğu ortamlarda çalışıyoruz. Erkek değerlerinin egemen olduğu bir işyerinde, müstehcen bir fıkra anlatıldığında hoşlanmadığını söylemek ya da takvimdeki resimden rahatsız olduğunu ifade etmek, gelişmemişlik ifadesi, bazı konularda yeterli deneyimin olmadığı gibi anlamlara yol açar. Bazen, kendileri benimsememiş olsa bile o ortamlar içinde o fıkralara gülmek, birinin birine laf atmasını destekliyormuş gibi bir tutum almak, yapılabilen şeylerdir. Ben de meslek yaşantımın ilk yıllarımda çok saygı duyduğum bir kişinin, bir toplantı sonrası gidilen yemekte, bir şey söyleyeceğim diye beni dışarıya çağırması üzerine, "seçilmiş" bir öğrenci olarak memnuniyetle "Ne diyecek acaba?" diye gittiğimde öpülmek istenmiştim. Bana dokunmadı, ama 20'li yaşlarda bu benim için çok ağır bir deneyimdi. Ben bunu hiç bir arkadaşıma, yıllarca söyleyemedim, ancak feminist olduktan sonra bu olayın bende nasıl baskılar yarattığını anladım. Yine de şanssız bir kişi değildim, bu teklife hayır demiş olmam benim daha sonraki meslek yaşantımı olumsuz etkilemedi, ama pek çok kadının bu konuda benim kadar talihli olmadığını, meslek yaşantılarını etkileyen sonuçlar yaşadıklarını biliyorum.

### Kadın nasıl yok sayar?

Bu durumlarda kadınlar bazen, o işin muhafazası adına, işyerindeki bazı cinsel yakınlıkları işin devamı adına, işin bir parçası gibi kabul edebiliyor. Beni abi gibi seviyor, beni destekliyor, beni beğeniyor, gelişmeme yardımcı oluyor gibi tanımlanabilen bu davranışlar karşısında kadınlar, kendilerine gösterilen bu yakınlıkların iş rolü tanımı dışına çıktığını görmekte zorlanabilirler. Bir kadın meslektaşım, erkek olan amirinin kendisi ile yakınlık kurmak istediğini, bunu da gayet medeni bir şekilde önerdiğini ama kendisinin bunu istemediğini bana anlatmıştı. Kendisini çok zor durumda hissediyordu, çünkü bu kişi tekliflerini sürdürüyordu, ortada hiç bir zor yoktu, baskı yoktu. Ben bir gün bir toplantıda adı geçen erkeğin, kadının sanki tesadüfi olarak omuzunu, kolunu tutuşunu, şaka yaparken boynuna sarılıp gülüşünü gördüm ve çok irkildim, belki feminist bilince sahip olmasaydım, arkadaşım yaşadıklarını bana aktarmamış olsaydı adlandıramazdım, ama reddettiği bir kişinin abice görülen, dostane diye tanımlanan, bu omuza dokunmayı kabul etmemesi, itmesi, sokaktaki el atmadan farklı değildir demesi çok güçtür.

### Tacizcinin çıkarı ne?

Toplumsal düzeyde baktığımız zaman, kadınlar cinsel tacizden çok rahatsız olursa, işlerini aksatırsa, verimleri düşerse o işlerde yeterince yükselemezler. Kamu alanından, kadına layık görüldüğü gibi eve hapsolması ve iş ortamının da erkek meydanı olarak bırakılması en genel tehlike. Bunun dışında da iş yerindeki bir yakınlık, özellikle amir konumundaki biriyle olan yakınlık, zaten güveni düşük olan kadının sözde ve sahte olarak güvenini arttırıyor gibi görünür. Aslında kadının emeğinin bedavaya gelmesine, ücretsiz fazla mesaiye, işin tanımının genişlemesine yol

açar. Kısacası sözde sevgi bağı ile sömürülürüz.

### Nasıl karşı çıkılır?

Bunların ifadesinin ilk karşı çıkış biçimi olduğunu düşünüyorum. Bunların ifadesi dediğimde de herşeyden önce işyerinde kadınların, kadınlık sorunlarını nasıl yaşadıklarını paylaşmaları gerektiğini söylemek istiyorum. Kadın çalışanlar işyerinde çocuklarına kreş isterler, bu çok açıkça konuşulan belli bir haktır. Ama kadınlar işyerinde taciz durumunda, hangi komitelere ve nerelere başvuracaklarını da aynı şekilde bilmeleri lazımdır. Sendikalar bunu dikkate almak durumundadır. Örneğin aile içinde cinsel istismar olduğunda, üç kızını da istismar etmiş olan bir adamın kızları genellikle birbirinden habersizdir. Konuşmamak, haber vermemek diğer kızların da cinsel istismara uğramasını kolaylaştırıyor. Aynı şekilde işyerindeki cinsel taciz de konuşulmadıkça artar. Kısacası, kadınların işyerlerinde sadece ücret ve çocuklarının sorunlarını değil, cinsel tacizi nasıl yaşadıklarını, hangi kişilerden ne tür muamelerle karşılaştıklarını ifade etmenin çok önemli olduğunu düşünüyorum. Ancak bu şekilde ortak hedeflerin, stratejilerin belirlenmesi ve korunmamız mümkün olacaktır.

### Karşı çıkmazsak ne olur?

Bir konuda kendimizi ifade etmemiz, talebimizi dile getirmemiz, daima bu talebimizin karşılanacağı anlamına gelmez. Ama biz talebizimi ifade etmezsek, sorunumuzu yüksek sesle söylemezsek bu konu ile hiç kimse ilgilenmeyecektir. Dolayısıyla işyerlerinde cinsel istismar konularında kadınların diğer cinsel istismarlarda olduğu gibi kendilerini suçlu ve yalnız hissetmeleri, onların bu konuyu dile getirme olasılıklarını düşürecektir ama bu durum istismarcının istismarcılığını başka kişilerle yürütmeye, bu gücünü tekrar tekrar kullanmasına yol açacaktır. Bu habere yol açan dilekçelerin çok önemli olduğunu, bu kadınların dilekçeleri vermeden önce, çok düşündüklerini, belki de bir kaçı bir arada konuşabildiği için, böyle bir suç duyurusunda bulunabildiklerini görüyorum.

### İşyerinde flört etmeyecek miyiz?

Cinsellik hoş bir şeydir. Tadını çıkarmalıyız. Kadın olalım, erkek olalım cinselliği yaşama, onun keyfini ve tadını çıkarma şansını ziyan etmemeliyiz. Cinsel taciz, bizim cinselliği yok saymamız veya aseksüel olmamıza neden olmamalı. Genellikle hergün gördüğümüz, konuştuğumuz, belirli duyarlılıklarını ya da zaaflarını bildiğimiz bir kişiyle yakınlık kurmamız daha çok mümkündür. Dolayısıyla işyerlerinde flört etmek, bazı yakınlıklar yaşamak başlıbaşına kötüdür diye bir mesaj vermek istemiyorum. Beğeniriz, isteriz, seçeriz ya da neden seçildiğimizi biliriz ve bunu yaşarız. Yani biraz neyi ne zaman yaptığımızı, aşkımızı ve duygularımızı tahlil ederek bir yakınlığa girersek, yaşadıklarımızda daha az istismar edilme şansımız olur. Tacizlere karşı dikkatli olup, nerede ve nasıl başladığını bilip, adını koymamızda bizim cinselliği yaşamamızda ve keyfini çıkarmamızda çok önemli olacaktır.

**Prof. Dr. Şahika Yüksel**

## Doç. Dr. Haluk Özbay:

# "Buna ihtiyacım yok"

**- Mesleğinizi kadınlarla olan, özel ilişkileriniz için kullandığınız söyleniyor.**

Öyle bir şey yok... benim buna ihtiyacım yok. Yani kadınlarla ilişki derken hastalarla mı ilişkiyi söylüyorsunuz?

**- Hayır, çalışma arkadaşlarınız.**

İnsanın mesleği kutsal bir şeydir ve mesleği ile ilgili kendisine başvuran insanlar da ona emanettir. Eğer orda birşey yaparsam, bu çok büyük bir haksızlıktır... Mesleğimi, doktorluğumu, psikodramayı kullanarak... böyle bir şey... hayatta yapmadım (bu son sözcükler özellikle uzatarak vurgulanıyor)

**- Kadınlar böyle söylemiyor ama...**

Kim bu kadınlar... bilmiyorum.

**- Birlikte olduğunuz ve sonra ayrıldığınız kadınlara ya da tekliflerinizi kabul etmeyenlere baskı yaptığınız söyleniyor.**

Ben kimseye baskı yapmam.

**- Cinsel içerikli şakalar yaptığınız söyleniyor.**

Freud der ki... Onun şakalarla ilgili kitabı vardır. Freud'a göre şaka iki türlü olur. Bir anlamlıdır, iki şakadır. Ben genelde, şakayı şaka olduğu için yaparım.

**- Çalışma arkadaşlarınızın giyim. kuşamı konusunda fikir beyan eder misiniz?**

Bir insanın, bir insana nasıl giyineceğini, saçını nasıl tarayacağım söylemesi yakışmaz.

**- Örneğin N. S.'la aranızda bir ilişki oldu mu?**

Hayır. Aramızda hiçbir yakın ilişki olmadı.

**- N.S. böyle söylemiyor ama.**

Hayır dedim, daha ne diyeyim... Böyle bir şey aklımın köşesinden geçmedi.

**- Böyle durumlarda kadınların söylediklerini esas almak gerekmez mi? Olay iki kişinin arasında geçer ve genellikle başka tanık olmaz. Evliyken de bir başkasıyla birlikte olduğunuz ve mesleki formasyonunuzu çalışma arkadaşlarınız üzerinde kullanarak çeşitli ilişkilere girdiğiniz söyleniyor.**

Ben böyle bir şey yapmadım. Benim ayrılmama neden de bu konulardaki anlayışındır. Gönlüm başkasına kaydığı zaman boşandım. O beraberliğimi sürdürdüm. Şimdi de bir başkasıyla nişanlıyım.

**- Burada bütün kadınların iç huzuru içinde ve rahat olduklarını mı düşünüyorsunuz?**

Gördüğüm kadarıyla benden çekinmezler.

**- Hiç kimseye hakaret edip, bağırmadınız mı?**

Bir düşüneyim... belki bir hastaya...

**- Hastalardan bahsetmiyoruz**

Ben bir insana, bağırıp, çağırmak... hakaret etmek... gerek olmadı bence. Öyle insanlar yok çevremde. (Bu arada en az yedi kişinin şahit olduğu bir olay var, ama isim verip soramadık, çünkü soruşturma sürüyor ve Haluk Özbay'ın açıklaması henüz alınmamış.)... Benim hakkımda böyle şeylerin çıkmasını anlayamıyorum. N. S'i söylüyorsanız... Ben bundan çok rahatsız oldum. N. S. burada çalışmaya başladığı zaman, benim, gönlümün kayıp da beraber olduğum biri vardı. Ve o gizli değildi. Herkes biliyordu..

**- Ama birçok kadın adı geçiyor beyefendi.**

Çok yok... Açık olarak, benim yanımda taşıdığım...

**- Birlikte olduğunuz kadınlar için bu tanımı mı kullanıyorsunuz?**

A, şey... pardon. Yani herkesin bildiği anlamda kullanıyorum...

**- Bittikten sonra rahatsız ettiğiniz, tacizde bulunduğunuz hiç bir ilişkiniz olmadı mı?**

Benim ilişkilerim böyle, arası yok. Ve ben şimdi bu klinikte, benim hakkımda böyle bir şeyin çıkması beni çok üzüyor. Ben bu mesleğe çok emek vermiş bir insanım. Şimdi üniversiteye dönme hakkım da var. Orada rahat da ederim. Ama buraya çok emek verdim. Ben bu soruşturmayı da hala anlamış değilim.

**- İstifa etmeyi düşünür müsünüz?**

...Arkadaşlarımla konuşurum, onlar bana 'tamam arkadaş, bu kliniğin havası kaçıyor' derse...

**- Akademik Kurul'da ın konuşursunuz?**

Onlar da olabilir, iki üç arkadaşını da olabilir... Eğer, biri bana 'vakti zamanında şöyle şöyle şeyler yaptın' derse, ben de 'yapmadım' diyorsam, yapıldığını bir biçimde kanıtlanması lazım. Bu tartışma sırasında, arkadaşlar bundan rahatsız olursa... yani... keşke sizinle başka bir ortamda, başka bir biçimde karşılaşsaydık...

**- Biz daha önce karşılaştık, tanışıyoruz. Şimdi "keşke" demeyi gerektirecek bir şey yok.**

Doğrusunu söylemek istersem, içim biraz eziliyor... Siz şimdi bir görev yapıyorsunuz ve ben de elimden gelen çabayı gösteriyorum. İşte benim anlayışım budur.

**- Bizce bir kadının, bana böyle yaptı demesi çok önemli. Kimse durup dururken, niçin böyle bir şey söylesin?**

Ben anlayamadım.

**- Siz insan ilişkilerinde uzmansınız, siz anlamazsanız kim anlayacak?**

Kimse anlamaz.

**- Peki, niçin siz?**

Ben onu da düşündüm. Ben, mesleğimde çok atağımdır. Ve bu klinik sigorta hastanesi içinde Türkiye çapında bir yere geldi. Bir çok insanın gözü buraya çevrildi. Ve dikkat edin, benim mesleğimle, uygulamalarımla ilgili kimse bir şey demiyor. (Konuşmamızdan sonra öğrendik ki, Özbay hakkında, Ankara Tabib Odasında da, hastasını Medyum Memiş'e göndermesi nedeniyle açılan bir soruşturma dosyası var) Nereden yıkacaklar? Şuna taktı... bunu taciz etti...

**- Sizce taciz nedir?**

Mesela ben evde oturuyorum. Birisi bana telefon ediyor, birlikte yemek yiyelim diyor. Bu bana göre tacizdir. Bilmiyorum.... taciz bu nu?

**- Aman efendim... istemediğinizi belirtirseniz ve bu davetler, sizin istemediğinizi bile bile devam ederse taciz olur.**

Doğru...

**asuman**

## Mehtap Kandemir:

# "Patronlar yıkanmama izin vermiyor"

Mehtap Kandemir, 27 yıldır aynı genelevde çalışıyor. Sümbül sokak, 12 numarada. Son 17 yıldır aynı işyerinde çalıştığını kanıtladığı için iş mahkemesi emekli olabilmesinin yolunu açmıştı. İşveren itiraz ettiği için de dosyası şu sıralarda Yargıtay'da. Kandemir umutla yargıtay kararını bekliyor ama bu arada işveren de sürekli baskı yapıyor. Geçtiğimiz günlerde **Pazartesi**'yi ziyaret eden Kandemir kendisine yapılanları anlattı:

Ben yirmi yedi yıldır orada çalışıyorum, yıkanmadan asla çıkmam. Vücuduma bir sabun sürmeden asla çıkmam. Çünkü halkın içine çıkıyorum, vesaite biniyorum. eve gidiyorum. Şimdi bunlar bu davamdan beri suyu benden esirgiyorlar, yıkanmayacaksın diyorlar. Yıkatmıyorlar. Kazancımdan günde yüzelli bin lira alıyorlar su parası olarak. Yıkansam da alıyorlar, yıkanmasam da. Mecburiyet var. Zaten su, kuyu suyu, onu bile esirgiyorlar.

**- Diğer arkadaşlarınız yıkanabiliyor mu?**

Yıkanabiliyorlar, onlar her dakika yıkansa da bir sorun olmuyor.

**- Arkadaşlarınız ne diyor bu işe?**

Ben onlarla aynı salonu paylaşıyorum, aynı katı paylaşıyorum. Onlar da yöneticilerden çekiniyor. Arkadaşlarım elini ayağını da çektiriyorlar. Baskı yapıyorlar. Benim yöneticiyle bir derdim yok. Patron onlara öyle yaptırıyor. Patrondan bu cesareti bulmasa yapamaz.

**- Hiç denetleyen yok mu peki?**

Ne ahlak denetliyor, ne belediye. Ben son bir yıldır kimseyi görmüyorum orada. Ne bir sağlık bakanı geliyor. Pislik yuvası orası. Ya benim vücudumda bir yara çıkarsa pislikten. Bu Yaşar Sümbül Akarsu'nun on numarada çalışan bir yöneticisi var, Hüseyin Kaya, onun yüzünden arkadaşımın yanına gidemiyorum. Ben bir arkadaşımın yanına gidip bir çay içip, iki bisküi yesem, bu yönetici "evine git, burası lokanta değil" diyor. Gidip gelmek yasak değil, evimiz yanyana. Bu davayı yaptım diyerek iki yönetici bana düşman. Sanki ben davayı onlara açmışım.

**-Peki günde kaç lira kazanıyorsunuz?**

Ben iki milyon kazansam hakkıma dörtyüz düşüyor. Katma değer alıyorlar. Tarife yüz on bin lira, yüzon bin lirada hakkımıza otuzbin lira düşüyor. En geç işbaşı yapmamız sabah on, gece saat on bire kadar oradayız. Yedi gün böyle.

**- Yasalarda haftalık çalışma saati kırk sekiz saat.**

Türkiye'de ben yasa göremiyorum ki. Yani bize göre yasa yok. Genelev patronları çok çalıştığı için yasa onlar.

**- Siz emekli olabilirseniz, bu meslekten ilk emekli olan olacaksınız. Peki sizden önce işten ayrılanlar ne yapıyor?**

Ben çok titiz insanım. Sağlığıma, temizliğime çok dikkat ederim. Yirmiyedi yıldır ufak bir ağrı, sızı olsam özel doktorlara gidiyorum. Ayakta durmak çok mesele. Elli üç yaşındayım, temizliğime, gıdama bakmasaydım ayakta duramazdım. Fakat onların çoğu sürünüyor. Bizim orada patronlar kazanamayanları kapıya atar. Çoğu dileniyor. Biz para veriyoruz. Onun için emeklilik şart. Bu bir iş. Madem devlet vesika vermiş, sigorta hakkımızı vermesi gerekir. Biz de hizmet ediyoruz. Gayrettepe'de kaç kadın vesikalıysa devlet tespit etsin ve sigorta yapsın. Kaç kadın sigortasız, kaç kadın sigortalı denetlesin.

# 1 Mayıs'ta feministler vardı!

1 mayıs günü Kadıköy cıvıl cıvıl. Çeşitli gruplar, sendikalar, partiler, örgütler. Bir renk cümbüşüdür gidiyor. Çoğu kızıl pankartlar arasında iki mor pankart dikkati çekiyor. Feministlerin pankartları bunlar, "Kadınlar Burada!" diyorlar. Neşeli, küçük bir kadın grubu 1 Mayıs'ın keyfini çıkarıyor. Büyük boy bir "femina"ları var içi yumruklu, kararlılıklarının simgesi. Feminist kadınlar bütün yürüyüş boyunca hiç susmadan slogan atıyor. Öteki kadınları "Kadınlar Buraya!" sloganıyla kortejlerine çağırıyor. Bu çağrıya kulak verip katılan kadınlar oluyor. Yanlarında küçük çocukları da var.

"Kadınlar Vardır" şarkısı söyleniyor bir ağızdan.

Çeşitli örgütler içinde yürüyüşe katılan kadınların sayısı oldukça fazla, feministlerin "Ücretli, ücretsiz köleliğe hayır!", "Kadınlar Evlerde Genel Greve!", "Kadınlar Her Yerde Yönetimlere", "Bedenimiz Bizim, Emeğimiz Bizim, Kimliğimiz Bizim" sloganlarına zaman zaman onlar da katılıyor. Feministler de başka grupların attığı, yabancısı olmadıkları "Barış, Hemen Şimdi!", "Yaşasın Hakların Kardeşliği!" sloganlarına katılıyorlar.

Yürüyüşe katılan kadın sayısı oldukça fazlayken feministlerin pankartı altında neden bu kadar az kadın yürüdü?

Bunun cevabı bence 1 Mayıs'ın işçi bayramı olmasında yatıyor. 1 Mayıs işçi sınıfının mücadele ve daynışma günü. Emekçilerin sermayeye karşı örgütlü gücünün gösterisi. Kadınlar da emekçi kimlikleriyle varoldukları örgütlerle birlikte yürümeyi tercih ediyorlar bu gün.

**Ayşegül Ulus**

# Kadınlar siyasette temsili eşitliğin yollarını zorluyor

# Hiç olmazsa üçte bir...

**Kadınlar Türkiye'de de siyasette yönetim kademelerinde yer almak için adımlar atmaya başladılar. Nüfusun yarısını oluşturan kadınlar toplumsal karar mekanizmalarında neredeyse hiç yer almıyorlar. Sağ partiler kadınlar için pozitif ayrımcılığa yönelik herhangi bir önlemin lafını bile ağızlarına almasalar da, sol partilerde, sendikalarda yer alan kadınlar politika yaptıkları örgütlerde temsil de edilmek istiyorlar. kadınlar, içinde yer aldıkları örgütlerde pozitif ayrımcılık için mücadele ediyorlar.**

## Pozitif ayrımcılık nedir?

Kadınların çeşitli alanlarda yeralmalarının önünde yasal engeller kalmadı ancak yapısal engellerde bir azalma yok. Kız çocukları meslek sahibi olmak üzer eğitilmiyorlar, miras hakkında yasal eşitlik olmasına rağmen gelenekler uyarınca erkeklere ayrıcalık tanınıyor. Kadınların bilgi, beceri, sermaye sahibi olmaları engelleniyor. Böylece kadınlar aile içinde yaşamaya ve esas olarak ailenin yükünü sırtlanmaya mahkum ediliyorlar. Siyaset yapmak da parası, vakti ve eğitimi daha fazla olan erkeklere kalıyor. İşte pozitif ayrımcılık erkek egemenliğinin kadınların elinden aldığı, kendi hayatlarına ve topluma müdahele etme, değiştirme fırsatını onlara bir parça olsun iade edebilecek, kadınların önünü açacak çeşitli uygulamaların adı.

## Hiç olmazsa üçte bir

Türkiye'de kadınların kamusal alanda yer almalarına ilişkin çeşitli istatistiklerde, örneğin çalışan kadınların, üniversitede okuyan kadınların, değişik mesleklerde çalışan kadınların kendi çabalarıyla yüzde otuza varan bir orana ulaştıklarını gözlemlemek mümkün.

DİSK

## Kadınların önünde uzun bir yol var

DİSK'in haziranda toplanacak Genel Kurulunda, tüzüğü İLO normları uyarınca değiştirmek ve kapanma öncesi varolan Yürütme ve Yönetim kurullarına dayanan örgütlenme modelini yeniden benimsemek amaçlanıyor. Bu doğrultuda, DİSK'in ikinci derecede yetkili organı haline gelecek Yönetim Kurulu'nu genişletip, bir kadın üyeye yer vermek hedefleniyor. Ancak kadınlara yönelik pozitif ayrımcılığı hedefleyen herhangi bir tüzük değişikliğinin sözü edilmiyor. DİSK Kadın Dairesi Başkanı olarak bir erkekle, Mehmet Atay'la görüştük.

**- Bu Genel Kurulda kadınlarla ilgili tüzük maddelerinde bir değişiklik bekliyor musunuz?**

Prensip olarak henüz genel kurulun ne düşüneceğini bilemiyoruz. Tüzük komisyonunda tartışma aşamasındayız. Orada yeni oluşacak yapıya göre en azından bir kadın üyenin yönetim kurulunda bulunmasını istiyoruz. Komisyonda da bu eğilim var. Ama henüz tartışılıyor.

**- DİSK'te kadınlar için pozitif ayrımcılığa yönelik herhangi bir uygulamanın benimsenmesi ihtimali var mı?**

Bir adım sonra bu kesinlikle benimsenecektir. Şu andaki değişikliği de bununla ilgili bir ön girişim olarak düşünüyorum.

YDH

## Uygulamalar kadınların düşüncelerini değiştirdi

**Dokuz Eylül Üniversitesi İktisat Bölüm Başkanı ve YDH Genel Yönetim Kurulu üyesi, Kadın Kurulu Başkanı Canan Balkır:**

"YDH'nın kuruluş aşamasında pozitif ayrımcılık konusunda birkaç konuşma yaptım. Erkeklerle başlangıç noktasında bir eşitsizliğimiz var. Tabii politikada da, finansmanda bu eşitsizlik ortaya çıkıyor. Kadınlar para kaynaklarına yakın değiller. Türkiye'de gayrı menkullerin yüzde 70'inden fazlası erkeklerin üzerine kayıtlı. Pozitif ayrımcılığa YDH'da başta kadınlar hayır dedi. Kadınlar zaten eşit düzeyde temsil edilirler, hiç böyle birşeye gerek yok denildi. Ama sonuç ortada. Kadınlar hiç bir şekilde eşit temsil durumuna değiller yönetim kurullarında. Ama şu anda bir kısmıyla konuştum, fikirlerini değiştirdiler. Çünkü teoride eşitsiniz diyen erkeklerin pratikte eşitliği uygulamadıkları görüldü. Ben kadın politikalarının oluşturulacağı kurulun başkanlığını yapıyorum. Ama benim için politika oluşturmak kadar direkt katılım da önemli.

CHP

## Kota üst kademelerde işlemiyor

**CHP Beyoğlu İlçe Başkan Yardımcısı, Kadın Komisyonu Üyesi Nurfeşan Soyuer:**

**- Birleşmeden sonra SHP'de uygulanan kadın kotası CHP'de de benimsendi mi?**

Birleşme kurultayından sonra, yüzde 25 kota uyguluyoruz. Kotanın ilk uygulandığı dönemde bazı zorluklarla karşılaşıldı ama bunu aşmak için yerel yöneticiler buna riayet ettiler.

**- Sizce kota partinin üst organlarına yansıyacak mı?**

Şu anda yansımıyor ama sandık bazında örgütlenmeden çıkan yönetimlerde de bu kota uygulamasını, gerçekleştirirsek, bir şekilde yansıyacak.

**- Daha önce de milletvekili düzeyinde gerçekleşmedi... MYK'ya yansıdı mı?**

MYK'de yansımadı. Parti meclisinde, 91 li yıllarda yüzde 25 kotaya dikkat edildi. Milletvekili düzeyinde, son seçimler 91'de oldu. Kadınların aday olması için müthiş bir teşvik vardı partide. Tabii bu yansımadı, çünkü seçime bağlı bir olay. Önseçim demek önceden milletvekili aday adaylarının belirlenmesi demek. Yeterince kadın aday başvurursa seçilme imkanı olabilir.

BSP

## Kadınların zaferi sürecek mi?..

**BSP Bağımsız Kadın Grubundan Deniz:**

"BSP Genel Kongresi 18 Haziran 1995 tarihinde Ankara'da yapılacak. Parti içerisinde yaklaşık 6 aydır "kadın aday olduğu takdirde en az yüzde 30 kota uygulanır" şeklinde formüle ettiğimiz önergenin kabul edilip, parti yaşamına geçirilmesi için çalışmaktayız. Süreç içinde tartışmaların merkezi olan İstanbul'da, önergeye karşı tutum alan insanlardan bir kısmının da desteğini aldık. Bunun en önemli göstergesi, İstanbul İl Kongresinde grup kararlarını delerek önergeye kabul oyu veren kişilerdir.

**BSP MYK üyesi Özlem O.:**

de kotaların parti yaşamına katılımı gündeme geldi hem de somut olarak yönetim seçimlerinde bu tartışma yaşandı. Verili durumda seçimlerde nispi temsile göre kota uygulandı ve az da olsa kimi yerlerde kadınlar kotayı aşan oranlarda yönetime girmeyi başardı. Fakat ne yazık ki kimi yerlerde de kotayı dolduracak sayıda kadın aday olmadı. Önümüzdeki dönemde asıl aşmamız gereken sorun kadınların kendilerini aday olmaya hazır hissetmemesi sorunu. Bu sorunun kaynağı kadınların özgüven duymaması kadar, siyasi yaşamda hala aşılmamış olan polemikçi tarzın içinde barındırdığı erkek egemen. hiyerarşik tarz ve işleyiş. Bu sorunun aşılmasında öncelikle kadınların parti içindeki örgütlenmesi, dayanışması ve mücadelesi belirleyici. Ama sorunun çözümü için erkek üyelerin de, cinsiyetçiliğe karşı mücadeleyi öncelikleri arasına alma iddiasındaki bir sosyalist partinin ilkeleriyle uyum içinde bir tarzı yaşama geçirmesi gerekir. İlk aşamada yüzde 30 oranında kotanın kongrede kabul edilmesi, teknik boyutunun ötesinde, kadınların yönetim organlarında yer alma fikrine biraz daha sıcak bakmaları için bir adun olur. Öncelikle üyelerin-erkekler de dahil-çoğunluğunun, kadınların yönetimde yer almasının bütün partinin hayrına olduğunu düşündüğüne ikna olma ihtiyacındayız.

ALMANYA

## Kota yetmiyor!

**Almanya'da 1986 da kurulan Birleşik Sosyalist Parti'nin (VSP) kota deneyimi üzerine kısa bir dönem merkez Komitede görev almış olan Barbara Schulz'la sohbet ettik.**

**- Hatırladığım kadarıyla sizde bir dönem kadınlar için yüzde 50 kota vardı. Uygulanabilmiş miydi? Nasıl olmuştu biraz anlatır mısın?**

Başlangıçta yönetimde yer alan kadınlar son derece yetkin, politik deneyimi olan kadınlardı ve parti politikasında belirleyici rol oynuyorlardı. Fakat partide kadınların sayısı giderek azaldı. O durumda yüzde 50 kota uygulaması zorlaştı. Tüzükte olduğu için uygulamaya sadık kalmak gerekiyordu, o nedenle Merkez Komite küçültüldü.

**- Partide kadınların sayısının giderek azalmasında parti yönetim organlarında karşılaştıkları sorunlar etkili oldu mu?**

Sanıyorum evet. Ben o dönem yönetimde değildim. Ama zaman zaman MK toplantılarım kimi kadınların ağlayarak terkettiklerini hatırlıyorum. Ben 1991'de MK de 4 ay kadar bulundum, sonra istifa ettim. MK'deki erkeklerin politika yapış tarzları beni çok rahatsız etmişti. Özellikle bazıları düşüncelerini kişisel saldırılar yaparak kabul ettirme yöntemine sahiptiler. Bir kadın olarak orada politika yapma şansın ya onlar gibi davranma, aynı metodları uygulamakla mümkündü, ya da kadınlar olarak farklı politik düşüncede bile olsan birlikte tavır koyman gerekiyordu. Bu da zor ve sorunluydu. Sonunda ayrılmayı yeğledim. '92-93 arası merkez komitemiz sadece kadınlardan oluşuyordu. O dönem, programatik netliğin olmadığı, tartışmaların yoğun olduğu bir dönemdi ve tartışmalar gazete aracılığıyla gerçekleşiyordu. Yani partinin iktidar organı parti gazetesiydi ve oraya da erkekler hakimdi. MK kadınlara bırakılmıştı, zira MK'nin iktidar aygıtı olma özelliği kalmamıştı.Bu durumu farkeden kadınlar 93'te MK'den ayrıldılar ve bir daha aday olmadılar.

**- Kota deneyiminden çıkardığın sonuçları anlatır mısın?**

Kota bence son derece gerekli bir yöntem. Yeterli kadın var mı, yok mu buna bakılmaksızın kota olmalı. Böylece kadınlar yönetim deneyi kazanıyor, erkekler de iktidarı (epey zorlanmalarına rağmen) kadınlarla paylaşmayı öğreniyorlar. Ancak kotanın yanısıra, politikaya hakim olan erkek stilinin de değişmesi gerekiyor. Yönetim organlarında çalışmanın kadınlar için cazip hale getirilmesi gerekiyor. Kadınlar yararına başka bazı yöntemlerin de uygulanması gerekiyor. Örneğin Konuşma Hakkı Sırası yöntemi var. Buna göre toplantılarda 1 kadın, 1 erkek şeklinde söz veriliyor. Konuşmak isteyen kadın olmazsa bekleniyor. Bazan hep aynı kadınlar konuşuyor, bazan bir sessizlik olabiliyor ama yine de bu sürekli erkeklerin konuşmalarını ve kadınların söz alabilmek için büyük çaba sarfetmelerini önleyici bir tedbir. Yine konuşma süresinin sınırlanması yöntemi de kadınların işine yarıyor. Erkekler genellikle uzun, kadınlar ise kısa konuşuyorlar. Süre sınırlandığında erkekler kısa ve öz konuşmaya zorlanmış oluyorlar.

# 42 de 12: Fransa'da temsili eşitliğe doğru mu?

## Fransa'da yeni kabinenin üçte birini kadınlar oluşturuyor. Kadınların Kurtuluş Haraketinden Louisette Blanquart ile görüştük.

Louisette Blanquart Fransız Komünist Partisi'ne bağlı işçi sendikasının kadınlar için yayınladığı dergi Antoinette'in eski yayın yönetmeni. 70'lerde Kadınların Kurtuluş Hareketi'nden sözettiği için dergi yönetiminden alınıp Komünist Partisi'nin yayın organı *Humanite* gazetesinin iç siyaset sayfasına kaydırılması Fransa'da olay yaratmıştı. Zamanla Komünist Partisi'nden uzaklaşan Louisette Blanquart komünist olmayı "içinden", kadınlarla ilgilenmeyi de katıldığı kadın grupları, yazılar, söyleşiler yoluyla sürdürdü. Artık Komünistlere oy bile vermiyor: "Stalinci aygıtın yıkılması gerek". Son seçimlerde, ilk turda, Yeşiller'in adayı olan kadına oy vermiş, ikinci turda da sosyalist aday Jospin'i desteklemiş.

Louisette Blanquart şimdi 74 yaşında, sesi hala dinç.. Ona telefonla ulaştık. Fransa'daki seçimlerin sonucunu ve yeni hükümette bu kadar çok kadın olmasını bizim için şöyle yorumladı:

"Biz bu sonuçları bekliyorduk. Şimdi Fransa'da sağ iktidarda. En aptal sağ değil ama gene de sağ. Jospin de seçilseydi, başkası da seçilseydi, hepsi gayret edecek, hükümetteki kadın sayısını arttıracaktı. Bu bizi şaşırtmadı, çünkü iki yıldır Fransa'da temsili eşitlik -parite- için binlerce imza toplandı, bir sürü özel sayı, makale yayınlandı.. Temsili eşitlik için yasa tasarıları hazırlandı. Temsili eşitlik çok tartışıldı, konuşuldu, büyük bir mücadele verildi. Bunları görmezden gelemezlerdi.

İki yıl önce biri Belediye Başkanı üç kadın temsili eşitlik için bir kitap yazdılar. Peşinden 359 kadın ile 359 erkeğin imzasıyla temsili eşitlik için çağrı yayınlandı. Bu Avrupa seçimlerinden önceydi. Sosyalist Parti Avrupa seçimlerine pariter bir liste, yani yarısı kadınlardan oluşan bir liste ile katıldı. Bütün bunlardan sonra eski Başbakan Balladur seçilirse kadınların yüzde 30 oranında temsil edilmeleri için yasa çıkartına sözü verdi. Chirac seçim kampanyasında bunun için yasaya gerek olmadığım, seçilirse yüzde 30 oranım gözeteceğini söyledi. Sözünü de tuttu. 42 de12 neredeyse yüzde 30 ediyor.

**- Sen bu durumu nasıl değerlendiriyorsun?**

> "Biz bu sonuçları bekliyorduk. Bu bizi şaşırtmadı çünkü iki yıldır Fransa'da temsili eşitlik için binlerce imza toplandı, yasa tasarıları hazırlandı. Bunları görmezden gelemezlerdi."

Colette Codaccioni, 6 çocuk annesi Kuşaklararası Dayanışma Bakanı.

Hükümette kadınlar olması iyi tabii, ama yalnızca üç tanesi Bakan, gerisi Bakan Yardımcısı, yani erkek Bakanların yardımcıları konumundalar.. Bakan olanlar da turizm, sağlık gibi fazla önemli olmayan bakanlıkların başında. Siyaseti belirleyen önemli bakanlıklar: İç işleri, Dışişleri, Adalet, Ekonomi vb. Chirac'ın arkadaşı olan erkeklerin elinde. Bu kadınların da ne yapacağını görmek için en az bir yıl beklemek gerek. Gerçekten iktidarları olacak mı? Başa çıkabiliyorlar mı?

**- Aralarında tanıdığın var mı?**

Hiçbirini tanımıyorum. Hepsi sağcı kızlar! Bazıları Paris Belediyesi'nde Chirac'la çalışıyorlardı ve kendilerine feminist diyorlardı ama hiçbiri hareketten değil. Daha genç olanları 68'den, Kadınların Kurtuluşu Hareketi'nden etkilendiler tabii.

**- 12 kadını birden görmek bizi çok şaşırttı.**

Bizim için bir şok değil bu. Temsili eşitlik fikri seçim kampanyasında çok tartışıldı, toplumda yer etti. Bu sonuç kadınların toplumda yaptıklarının bir yansıması sadece. Kadınların toplumdaki başarılarının çok altında bir kazanım. Kadınlar toplumun pek çok yerinde sorumlu erkeğin yardımcısı konumundalar. Şimdi de bazı bakanlıklarda yardımcı konuma ulaştılar. Bakalım kadınların seferber olmasıyla Hükümete giren kadınlar güçlerini kadınlar için kullanacaklar mı?

Elisabeth Hubert, Sağlık Bakanı.

**Stella Ovadia**

# Evlilik burcu

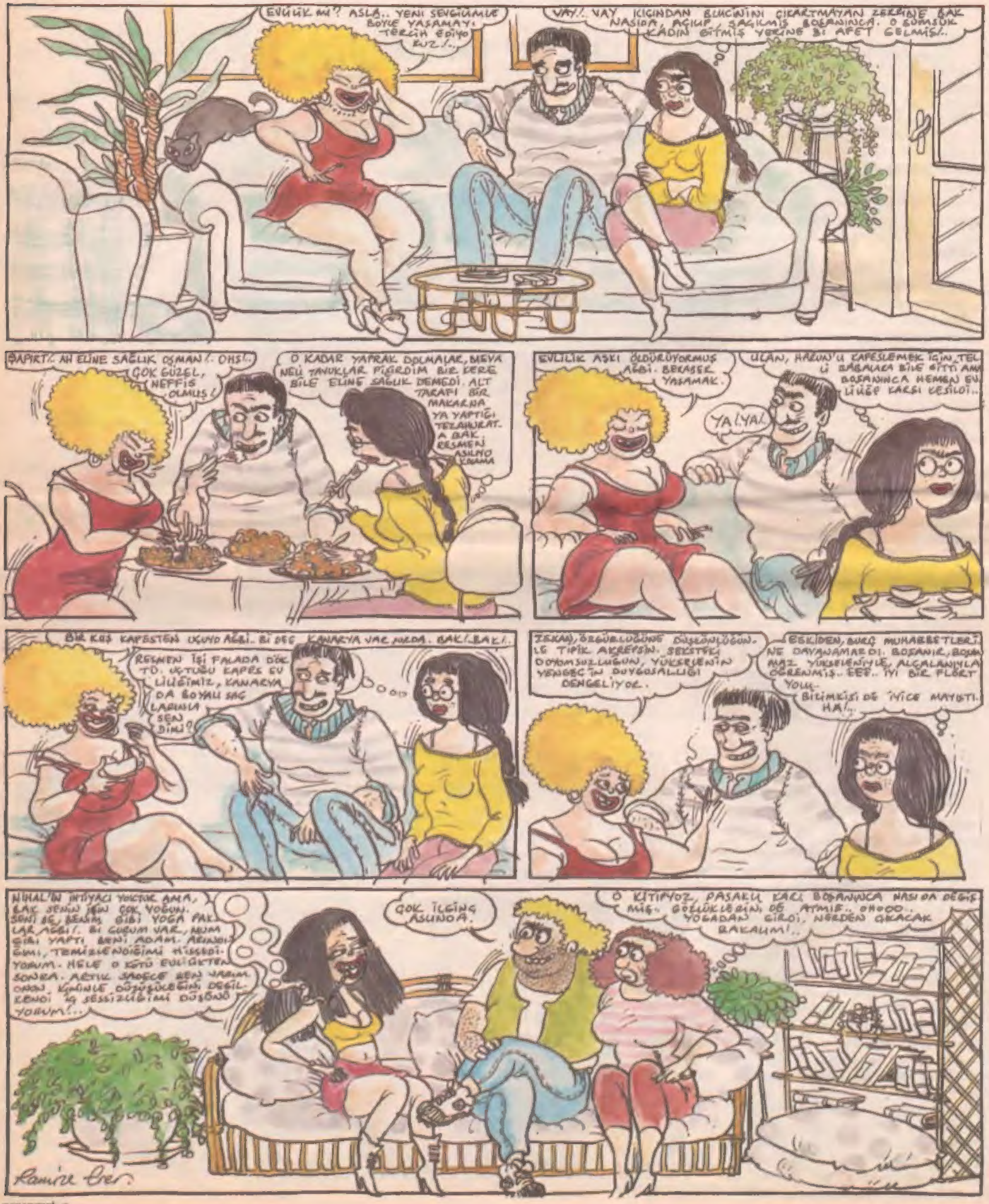

# "Bizim takım en büyük" de... ben hangi takımdayım?

Futbolla ilişkim eskilere uzanır. Taa çocukken, ertesi gün okul olduğu için ve nedense ders, banyo, kişisel temizlik gibi görevlerle kutsandığı için Pazar günlerinden hiç hoşlanmazdım. Fakat en fenası, bu sıkıntının ortasında birden bire radyodan bütün eve yayılan naklen maç sesinin bana verdiği irkilmeydi. Babam ve erkek kardeşim hevesle radyonun başına geçtiği halde, ben bunun benimle ilgili bir konu olmadığından nasıl emin olmuştum? Bu sonuca nasıl varmıştım? Maçı nakleden bana göre son derece monoton ve dayanılmaz sesin milyonlarca erkeği heyecanlandıran cazibesi nasıl olup da bana değmeden geçip gitmişti? Bundan bir suçluluk duygusu duymadığımı söylenemez. Çünkü yıllar sonra da erkek arkadaşlarımın maç merakı karşısında benim ilgisiz olmam hep hafiften bir alay konusu oldu. Ben de işi dalgava vurdum, "Yaa şu Büyük Savaş dediğiniz yoksa Kızılderili mi" gibisinden bilmezlikten gelmelerle onları güldürüp ben de biraz olsun ortak sohbete dahil oldum. Neyse ki benim gibi futboldan "anlamayan", sevmeyen erkekler, maç seyrederken dedikodu yapan kadınlar vardı da kendimi çok yalnız hissetmedim.

Hayır, bence mesele futbolun sert olması, kadınların ise aslen yumuşak olmaları değil. Futbol oyunundaki çimenli saha, kale direkleri, top, düdük, sarı ve kırmızı kartların, belki oradaki erkeklerin oluşmuş kimlikleri dışında, hiçbir şeyin kadınlara yabancı olması için bir neden yok. Kafaya taktıktan sonra, kas yapmak, kondisyon kazanmak, oynamayı öğrenmek, bu oyundan zevk almak imkânsız olmasa gerek. Nedir o zaman mesele? Futbolun güzel ve zevkli bir sporumuz olmasının dışındaki özellikleri herhalde. Bir stadı dolduran binlerce erkeğin bağırdığı sloganların "oymak", "geçirmek", "koymak" laflarının bize tecavüzü hatırlatması, kazanılan maçın ertesinde sıkılan silahların sık sık saldırganlaşan erkeklik organının (zaman zaman da erkeklik organının silahı) hatırlatması, "milletçe gurur duyduk" manşetlerinin o milletin aslında bir erkekler kulübü olduğunu düşündürmesi...bütün bunlar tesadüf olamaz.

Futbol, erkekleri kaynaştıran, erkekliği yücelten bir ayin gibi... Gerçi bu birlik içindeki üst sınıf erkekler bir anki taşkınlıklarının daha dışarıdan bir bakışla, alaycı bir tavırla dengeleme lüksüne sahipken, alt sınıf erkeklerin bir kısmı hızlarını alamayıp faşizmin, milliyetçi saldırganlığın kitlesi olmaya doğru kayıyorlar. Ama yine de bu birlik (son zamanlarda kadınlar da maça gidiyor, tezahürat yapıyor filan ama) kullandığı laflarla, benzetmelerle, kadınlara ve kadınlığa karşı konumlanan saldırganlığıyla erkeklere has bir birlik, onların özenle korudukları bir alan. Bunun en iyi örneği de, bir yandan futbol dünyasına karışmaya çalışan kadınlar "erkek gibi karı" payesiyle erkekleştirilirken, bir yandan da futbola ilgi duymayan, milliyetçi histeriyi paylaşmayan, "Türk" olmayan erkeklerin "...na konarak" kadınlaştırılması.

Bütün tarihiyle, yaşanışıyla böyle bir anlam yüklenmiş olan futbol eğer her an, spikerin sesiyle, sloganlarıyla, uzmanların yorumuyla, gazete manşetleriyle, seyrederken yanımdaki erkeklerin şakalarıyla beni ayırıyor, bana karşı duruyor, bana erkek milletinin, erkek saldırganlığının sesini duyuruyorsa, bunları görmezden gelip futbolu nasıl sevebilirim? Aslına bakılırsa ben de futbolu sevmek isterdim, lütfen bana, bir futbolcuya aşık olmak, beğendiğim futbolcuya kazak örmek, futbol üzerine sosyolojik teori yapmak, milliyetçi olup milletimizin "dış dünyaya duyurduğu gür ses"le titreyip kendine dönmek, vb...dışında bir yol önerebilir misiniz?

**Meltem Ahıska**

# Yine hasta Beşiktaşlı olmak istiyorum

Babaannemin yorgam siyah beyaz desenliydi. İkinci eşi Muhsin Bey'le Galatasaray'ı bırakıp Beşiktaşlı olması koşuluyla evlenmişti. Adamcağız, evlenir evlenmez düzenlenen bir törenle kırk yıllık takımını bırakıp, elini Beşiktaş bayrağına basarak Beşiktaş yemini etmişti. Annem de en az babaannem kadar hasta Beşiktaşlı. Tam yedi metrelik bir bayrağı var, gerekli zamanlarda mutlaka asıyor. Ben ve iki kızkardeşim de Beşiktaşlıyız. Babam da öyleydi. Bizim çocuklarımız babalarının değil, annelerinin takımını tercih ettiler. Onlar da Beşiktaşlı. Çocukluğumda çok maça gittim. Maç öncesi sucuk ekmek yiyerek, şapka takarak, hol hol bağırarak, heyecanlanarak taraftar olmanın hakkını verdim doğrusu. Hatta bir keresinde, Fenerbahçe'nin Beşiktaş'ı 3-2 yendiği maçta sıkıntıdan kurdeşen bile döktüm. Kısacası, heyecanlanmak, sevinmek, alkışlamak, hatta mahalle aralarında topa vurmak, taraftar olmak çok eğlenceli bir durum.

Ne yazık ki, eskiden beni çok eğlendiren bu durum, giderek eğlendirmez oldu. O zamanlar "fincam taştan oyarlar, Fener e böyle koyarlar" sözünün biz kadınlarla bir bağlantısı olduğunu bilmiyordum doğrusu. "İbne hakem"in ne anlama geldiğini de... Meğer bunlar en masum sloganlarmış. Şimdi, çeşitli müzikler eşliğinde "ne cimbom ne fener, hepsi de ibneler, kartal oy oy oy, ,iker oy oy oy", "Fenerbahçe kim, Fenerbahçe kim, ibne fener, anam ,ikiyim", "oley cimbom bom, ,ike, ,ike şampiyon" sloganları yüzünden yüreğim daralıyor.

Rakip takım yenilmiyor, adeta düzülüyor, oyuluyor, kovuluyor!

Yüreğimin daralması "bizimkiler"in karşısında yabancı bir takım varsa, giderek katmerleşiyor. Maç değil savaş sanki. Kadın düşmanlarla yapılan, onlara tecavüz edilen bir savaş. "Erkek" ve "milliyetçi" sözde spor yazarları da aynı dili kullanmaktan çekinmiyorlar. Galatasaray Monaco'yu yenince olan Prenses Caroline'e oluyor; manşet hazır! "Sen oyna Caroline sen oyna". Elbette daha beterleri de var; "Belleyin bunların analarını", "Bu bir milli savaştır, Cimbom bu. Katowiçe'yi oyar", "Sen ki Hıçh ya Türk'ün ne olduğunu göstermişsin, bu haybecileri dinlersin", "Heyt be! Açılın ulan... Avrupa fatihi Galatasaray geliyor", "Gidin... Gidin.... Anamızın dammna kadar yolunuz var", "Sıradakini bekliyoruz anam", "Trabzonspor takar", "Katowiçe anan güzel mi?"

Üstelik "dışarıyla" yapılan maçlar, "içerdeki" savaş için bir gövde gösterisi bahanesi oluyor. Irkçılık, cinsiyetçilik içiçe geçerek sloganlaşıyor. Maç sonrası sokaklar, elleriyle kurt işareti yapanların "Mehmetçik PKK'nın ,nına koy" bağırışlarıyla inliyor. Sanki goller rakip kaleye değil, Kürt dağlarına bomba olarak atılıyor, maçlardan en çok devlet ve onun savaş politikası karlı çıkıyor. Irkçılık, düşmanlık tazeleniyor.

Benim için, bu durumu alışmak çok zor. "Hasta" taraftar olduğum, o çok eğlenceli günleri çok özlüyorum. Futbolcuların ayakkabı numaralarını bile bilirken artık maç izleyememek, ya da dayanamayıp izlerken öfkelenmek çok acı! Artık Türkiye, yani "garibanlar" İsviçre'yi yendiğinde, Bolulu Recep'in, efendi Rıza'nın, yakışıklı Metin'in, yani tanıdığım, sevdiğim futbolcuların sevinçlerine ortak olamıyorum. Bir zamanlar "yoksul" Brezilya "zengin" Avrupalılar'ı yendiğinde, ya da "gariban" Zaire ilk defa katıldığı dünya kupasında gol attığında sevindiğim gibi sevinemiyorum. Çünkü "milli" takımı bizim değil, beğenmediğim devletin. Ona ve onun politikalarına yarıyor.

Artık Beşiktaş maçlarının da tadı kaçtı. "Milli" olsun olmasın her maç öncesi gırtlaklar yırtılıncaya kadar okunan istiklal marşı, atılan "en büyük Türkiye" slogam da devlete ve savaşa yarıyor çünkü.

Peki ama annemin yedi metrelik Beşiktaş bayrağı ne olacak?

**Filiz Koçali**

# Fatma Özbalı. kırk yaşında, gençliğinde sol bir partide çalış Sokak Çocukları Derneği'nde çalışıyor. Ama bu onun için faaliyeti olmaktan öte. bir hayat tarzı olmuş. Fatma'yla, herk yollu, "Tinerci Fatma" diye söz etmesine yol açan süreci, sok gönül verişini, onlarla, onlarsız bir kadın olarak sokakta yaşa

# Babası sokak olan

**- Sokak çocuklarıyla çalışmaya nasıl ve ne zaman başladın?**

1993 Eylül'ünde başladım. Aslında ben de kendime çok sordum "neden" diye. Daha önce spastik çocuklarla çalışmıştım. Sonra başka bir arkadaşım alternatif bir kreş düşünüyordu, orada başladım. Bu konuda bir eğitim almadım. Psikolojiyle ilgili okuyordum, araştırıyordum. Fakat beni daha çok ilgilendiren, etkileyen sokakta yaşamını sürdüren çocuklardı. Klasik Kemalettin Tuğcu hikâyeleri, koprüaltı çocukları. Benim de yaptığım herkesle aynıydı. Sokaktaki çocukları görüyorum, bir yerlerim sızlıyor, üzülüyorum, ya da bütün bunları toplumsal sorunların sonucu olarak filan düşünüp elbette bir gün bunlar çözülecek, sokakta çocuklar olmayacak düşüncesiyle çekip gidiyordum.

**- Sonra?**

Benim Meltem Türköz diye bir arkadaşını var. Amerika'da, üniversite'de, onların da alternatif eğitim dediği, konuşma dilıyle yazım diye birşey var, bır-ıki sene boyle bir eğitim almış. Türkiye'de böyle birşeyi hangi çocuklarla uygulayabileceğini araştırırken Sokak Çocukları Derneği yeni kurulmuştu. *Bizim Sokak* gazetesı'ni çıkarmaya başladı çocuklarla. Bu arada ben ona bir takını şeyler öneriyordum. Brezilya'dan tanıdığım bir takım insanlarla, Almanya'yla dıyalog kurdurmaya çalışıyorum. Bir gün, "Neden birlıkte grup çalışması yapmıyoruz daha verimli oluruz", dediler. Ya boyle bir çalışmanın içerisine girip bütünüyle katılmak, ya da sadece yaptığım bir iş olarak görmek vardı. Karar vermek benim için ıki ay gıbi bir süre aldı.

**- Çocuğun yok. Bu yaptığın işte bir tür annelik var mı?**

Hepsinde değıl ama bazı çocuklarda bu duygularımı bir şeklıyle yaşıyorum. Yüz ellı çocuk tanıyorum aşağı yukarı. Onların içerisinde beni anne olmaya teşvik eden birkaç çocuk var. Yani dayanamam. (Gülüyor.) Mesela çok az çocuğu ben sabah yatağından kaldırdım, hani burnuna dokundum, yanağına dokundum, saçını okşadım filan. Çocukluğumda yaşadım mı bılmiyorum ama bu bende oluşmuş, o şekılde uyandırılır çocuklar dıye düşündüm hep. Bır süre sonra farkettim ki, üç çocuk özellikle bunun için gelıyordu derneğe. Ve gelıp hemen kirli, kötü, pis bir kanepe vardı, İmam Adnan Sokak'taki tek oda yerde. Oraya yatarlardı. Bır tarafta çamaşırlar yığılı, insanlar eşya gondermiş, bir tarafta kirlı paslı bir çalışma masası var. Bir tarafta iğrenç bır tuvalet var, küçücük. Su yok, mutfağı yok. Ben kendımi yoksul bir anne gibi hissederdim. O zamanlar çızdığım bir resmim var, bir anneyim, yırtık eteklerim var, yoksul çocuklar etrafımda. Bunlara karşı hâlâ aynı sorumlulukları hissedıyorum. Görmüyorsam, birşey oldu, başma bir şey geldi, bu gece uyumadı, aç kaldı, bir erkek bir şey yaptı diye düşünüyorum. Sonra kendimi, öyle değil, sen de sokaktasın onlar da sokakta diye rahatlatmaya çalışıyorum. Gecemu üçünden sonra bir saat başlıyor. Ondan sonrasını düşünmek istemiyorum.

**- Sokakta yaşayan çocuklar için tehlikeler neler?**

Çocukların yazdığı öykülerden, şiirlerden ya da kendı hayatlarım anlatırken çıkmış; "çocukların babası sokak" diye bir slogan var. Bir saatten sonra, sokakta üç aşağı beş yukarı aynı kaderi paylaşıyormuş gibi gözüken insanlar olsa da, fahişeler, pezevenkler ya da şarapçılar mesela, çocuklar çok farklı bir istismarı yaşıyor. Ozellikle büyük erkekler tarafından tecavüz. Toplu halde üst üste yattığı durumlarda daha emnıyette hissediyorlar kendilerini. Bır saldırı olursa, toplu olarak kalkıp müdahele edebilirler. Ama bir çocuk sokakta tek başına kalıyorsa gerçekten çok kötü anlar yaşayabiliyor. En büyük korkuları tecavüze uğramak ve öldürülmek.

**- Sen bu işle ilgilenmeden önce de geceleri sokağa çıkan bir kadındın. Ama şimdi sokakta var oluşun değişti değil mi?**

Bır şey itiraf etmek istıyorum. Ben Beyoğlu'ndan, İstiklâl Caddesi'nden yıllar önce hep korktum. Ankara'da doğdum, büyüdüm, hiç bir zaman gece sokakta kalmadım. On sekiz yaşıma kadar en fazla dokuza kadar dışardaydım. İstanbul'a ilk geldığım yıllarda Beyoğlu'nda gezerken bilinç altımda bir yerlerde bir öğreti vardı, "Beyoğlu tarafına gıdersen, çok dikkatli yürü, çok dıkkatli gez". Eskiden Beyoğlu'nda otobüsler sokaklardan geçerken, gözlerim hep camda olurdu. Dökük binalarda kırmızı kobinezonlu kadınlar görürsün. Benim ağzım bir karış açık. Böyle bakardım, akvaryum gibi gelırdi bana. Tam öyle değil aslında, başka şeyler uyandırırdı bende. Ama, birden bire Beyoğlu'nu ya da Aksaray'ı tanımaya başladığımda o ürkünç, korkunç öykülerin dışında bir yere götürdü beni. Bir taraftan bu sokakta çocuklar gerçekten nasıl yaşadı. Bu kadınlar nasıl yaşadı, çünkü çocuklarla çalışırken aynı zamanda yaşamın başka bır bölümünü görüyorum. Gece sokakta çok kadın görüyorum. Aynı zamanda küçük fahişelerin satılış biçimlerini görüyorum. Yeniden eskiye döneceğim, bir zamanlar politika yaparken afiş asmaya çıktığım bölgelerde nasıl gözlerimi kapatırdım bilmıyorum ama, kışın ortasında koprüaltında çocukları yine görüyordum. Yıllar önce Kemalettin Tuğcu'nun ağlayarak okuduğum kitapları, anneannemin anlattığı masallar, köprüaltı çocukları. Ben bunları doksan dortte falan çok daha net gördüm. Çünkü artık o çocuklarla çok geç saatlerde orada buluşabılıyordum, ya da onlar yaşadığı mekânlarına falan davet ediyorlardı. Orada inanılmaz... yani inanılmaz dıyorum ama ben inanıyorum, o ayrı birşey, o yaşam biçimine, inanılmaz şeylerle karşılaştım.

**Sokakta kız çocukları**

Bır gerçeğin başka yüzü çıktı ortaya. Mesela orada kız çocukları gördüm, Aksaray'da. O zaman dehşete kapılmıştım. Once ben onların kız çocuğu olduğunu anlamadım. Çünkü onlar da erkek kıyafeti içerisindeydi. Sadece böyle ne bıleyim çok spor bir şapka takmışlardı. Şapkalarını indirmişler aşağıya. Genel olarak benim tanıdığım çocuklar bazen bunu bir oyun gibi yapıyorlar, bazen de suratlarını gostermek istemiyorlar. Birden çenesi çok ince olan ama dudakları hiç de erkeğe benzemeyen birısim farkettim. Aman allahım, inanmıyorum dıye tam kafamdan geçırirken, o ara onların arasındaki sokak dilini öğrenmeye başlıyordum, o kadar komık ki ben bunu hissettığimde onlar da hissetti. Ve böyle bir sokak dili başladı, çok hızlı gidiyordu herşey. Aynı zamanda çok riskli bır işte çalışıyorum. Her an birisini kızdırabılırsin, yani çok güven ilışkisi içerisinde sürüyor olabilir ama her an toplu bir şekilde şiddete maruz kalabilırsin. Onlarm içerisinden birkaç kişi beni koruyabılir ama onların da canı yanabilir falan, öyle bir tehlikeli iş. Bırden böyle bir an yaşanırken, çocuk şapkasını kaldırdı, aman tanrım bir kız çocuğu! Ben "çocuklar nerede kalmıştık" dıyorum, bilinçaltımdan neyi kapatmak istiyorum bilmiyorum. Sevgi'ydi adı, geldi yanıma oturdu. Bır şeyler soylemeye çalıştı ama ben duymuyorum. Tamam bu çocukları tanıyorum ama onların birlikte yaşadığı yerler nasıl bır şey, cinsellikleri ne? Herşey çok hızlı geçti. Ona dokunmak istiyorum, birşey yapmak istiyorum, yapamıyorum. Bunu bir erkek çocuğuna uygulasan, bir saat takılsa bır saat reddedecek, ya da başka bir komedi başlatıp durumu değiştirecek. O ise sadece dokunuyor ve titrıyor. Şimdi o mu titriyor, ben mi titriyorum, böyle birşey oldu aramızda. Çok yıkıldım ben o anda, o yaşta, onbir on iki yaşında bir kız çocuğu, orada bir şey yapmanı lazımdı onun için. Her şey birbirine karıştı, öfkem, duygularımı, şimdi bile aynı hissi yaşıyorum. Neyse o bana gülümsedi, ben ona gülümsedım falan. Güzeldi, kadınca gülümsüyordu, hani aynı cinsten olmanın gülümsemesi. Birden bir şey oldu, aslında bir şey yoktu sokakta, bir kaç tane okula giden öğrenci onun yaş grubunda falan. Bu fırladı oradan

mış. Bir süredir bir iş ya da hayır esin ondan şaka ağın çocuklarına dıklarını konuştuk.

# çocukların annesi

ve peşine bir köpeği de taktı onlara karşı koştu, koştu, koştu. O tarafa doğru öyle koştu ki, ikimizi de kurtardı o andaki gerginlikten. Sanıyorum beş dakika sonra filan döndü, döndüğünde, daha önce kendisinden emin görünen havası gitmişti, şapkasını indirmiş, bütün onların altındaki o ince dudaklar, gülümseme falan kaybolmuş, çok başka bir yüz ifadesi almıştı yerini. Bilmiyorum belki de bu çalışmanın getirdiği, neyi, ne şekilde ayırdetmeliyim, nasıl davranmalıyım ya da hangi kontrol sistemini kurmalıyım, hangi biçimleri geliştirebilmeliyim benim için çok önemli. Bazan de ipin ucunu kaçırabiliyorum, onlar gibi davranıyorum. O anda öyle bir ifadeyi gördükten sonra, sanki ben de kendimi kanıtlamalıydım. O gün döndüğümde artık gerçekten İstiklâl Caddesi boştu benim için. Ev boştu.

**- İki ayrı dünyayı nasıl bağdaştırıyorsun?**

Mesela çok âcil bir sorunları vardır. Yani bir çocuk bir olayı protesto etmek için kendini yakmıştır falan, onların acısını dindirmek için gittiğimde, bir anda başka bir şeyi yaşayıp dönebiliyorum. Her yer bir anda boşalıyor, insanlar benden uzaklaşıyor, onlarla yabancılaşıyorum. Kalabalık bir mekândaysam hep bunları konuşmak istemiyorum, başka şeyler söylesinler ama en azından gelinen nokta çocuk olsun. Geceye adapte olamıyorum. Gündüz çok hareketli benim için. Birlikte davranıyorum, sokakta birlikteyiz. Üstlerini değiştiriyorum, hamama gönderiyorum. Onlara birlikte kahvaltı yaptırmaya çalışıyorum. Polisle ilgili işler var. Aynı zamanda büyük insanların sokaktaki davranış biçimleri çok etkilemeye başladı beni. Özellikle de erkeklerin. Kadınlar, bir sayfayı görmek istemiyor ama üzüldüklerine çok eminim. Daha insancıl, daha sevecen davranıyor. Fakat erkeklerin hepsi gündüz, sokakta tependeler, onlara öfkeliler, onlara kızgınlar. Her an tekmeleyebilirler, her an tokat atabilirler. Ne gündüze adapte olabiliyorsun. ne geceye adapte olabiliyorsun.

**- Sen gece sokakta çok güvenlisin ama...**

Gece sokağa, mesela bir eğlence yerine gittiğimde daha huzursuz oluyorum. Orada bir kavga çıkabilir, birisi saldırabilir, bir şey olabilir. Büyük insanlar arasında gelişen bir şey olabilir. Bu beni çok daha tedirgin ediyor. Ama çocuklarla birlikte gece sokakta dolaşırken onların bir şekliyle bir takım ihtiyaçlarına ya da bir şekilde onları sokakta bulmaya giderken kendimi daha güçlü, daha güvenli hissediyorum ama bunu nereden alıyorum bilmiyorum. Biraz onlardan alıyorum. Sokağın onlar açısından bir örgütlenme biçimi var.

**- Sokak çocuklarıyla çalışan kadınlar arasında bu kadar içiçe yaşayan başka kadın var mı?**

Çok az var. Ben çok zaman kendime sordum, aslında çocuklar da sordu bana bunu. Bizim gibi yaşamıyorsun, bizden değilsin. Ama sokağa karşı nasıl bizimle bu kadar cesaretli olabiliyorsun? Sen bizdensin abla falan. Bu onların jargonunda ya da raconunda çok şeyi birlikte göze almak demektir. Ama mesela aynı grupta çalışan kadın arkadaşlarım var, onlar da ev bölümünde uğraşıyorlar. Bizim aramızda böyle bir şey var, paket usulü, ben sokaktan çocukları eve gönderiyorum. Onlar ev bölümünde okuma yazma, resim yapmayı öğretiyorlar. Hakikaten çok güzel şeyler yapıyorlar birlikte. Ama sokak bölümünde hemen hemen yalnızım. Çünkü sokak konusunda kendi içinde bir tutuklukları var.

## Sokak çocukları kadınlara nasıl bakıyor?

Fahişelerden korkmuyorlar, neden bilmiyorum. Ama klasik iyi kadın imajını oynayan kadınların yanında tanıdığı, gördüğü tek bir erkek varsa, erkekler çoğalıyorsa şüpheyle bakıyorlar. Alkol alan kadınlara da şüphe duyuyorlar, alkolik anne görmek istemiyor. Çok kaderci anne de görmek istemiyor. Bunlar masum yanları ama, son bir sene içinde, genelde toplumun kadına bakışını onlarda da görüyoruz. İyi kadınlar sokakta olmamalı.

# Cinsel özgürlük kadınlar için yeni bir kıskaç mı?

Cinsel ilişki keyif, üreme ve aşkı gerçekleştirmek üzere yaşanan karmaşık bir eylem olarak tanımlanabilir. Karmaşıklığı toplumsal ilişkiler ve değerlerin cinsellikle kol kola dolaşmalarından kaynaklanıyor. İşin içine bunlar girince de özellikle kadınlar için cinsellik masum ve eğlenceli bir oyun olmaktan çıkıp toplumsal ve ahlaki durumun bir işareti haline geliyor. Batı'da en az bir otuz yıldır, Türkiye'de ise çok daha kısa bir süredir tartışılan cinsel özgürlük kavramını daha doğrusu özlemini bütün bunlardan sıyrılarak yaşamak iyice imkânsızlaşıyor.

Kadınlarla erkeklerin cinsel ilişkiyi, sevişmeyi ve tabii bu arada aşkı çok çok farklı algılayıp çok çok farklı yaşadıkları hayatla ilgili olarak ilk öğrendiğimiz şeylerden biri belki de. Kadınların cinsellikten beklentileri doğal olarak çok çeşitli ve birbirlerinden değişik. Ancak, kabaca özetlemeye çalışırsak, çoğunluğun cinsel ilişkiyi ancak aşkla bağlantılı olarak yaşadığı bazı kadınlarınsa bedeni merkez alıp hazzın peşinden koştuğu, kimilerinin de kocasından önce başka biriyle sevişti̇ği için delik deşik edilebildiğini söylemek yanlış olmaz.

Cinsel özgürluk bize canımız istediğinde, toplumun baskılarına inat evet diyebilme hakkını verdi. Ne güzel! Ama istemediğimiz ilişkilere karşı bizi silahsız bıraktı. Tutuculukla suçlanma korkusu, karşımızdakini kırma endişesi. "bu duruma ben yol açtım galiba, şimdi 'hayır' desem ayıp olur" kaygısı gibi şeyler bazen elimizi kolumuzu bağlıyor. Ama isteyerek, ama içimize sinmeyerek evet dediğimiz ilişkiler yüzünden karşı karşıya kaldığımız toplumsal baskılar da cabası.

İşte bu yüzden, kendi arzularımızı tanımak, onları serbestçe ifade etmek bizim için çok önemli. İstemediğimiz zamanlarda sevişmek zorunda olmadığımız gibi istemediğimiz pozisyonları, fantezileri de yaşamak zorunda değiliz! Rızamızı her durumda bildirmeliyiz. Öyleyse yaşasın **hayır** deme hakkı!

Kadınların cinsel tercihlerinde, sorumluluk da önemli bir rol oynuyor. Burada kastettiğimiz insanın başkalarına değil kendisine karşı duyduğu sorumluluk. Örneğin şiddete uğrama ya da cinsel yolla bulaşan hastalıklara yakalanma riski kadınların haklı olarak kaçındıkları şeyler. Sevişmeyi arzuladığımız kişi ya da sevişeceğimiz mekân güven vermiyorsa hislerimizi gözardı etmenin bir faydası olmaz. Huzurumun kaçar bir kere. Aynı şekilde herhangi bir ilişkinin bizi toplumsal olarak zor durıma düşüreceğinden, bu ilişki dolayısıyla yaşayacağımız yargılamaları, baskıları göğüslemekte zorlanabiliriz. Yaşadıklarımızda bunu göz önünde tutmak, belki gizliliğe başvurmak ve birlikte olduğumuz kişiden bu önlemlere uymasını talep etmekten çekindiğimizde bütün bunlardan kendimizin değil, erkek egmenliğinin sorumlu olduğunu aklımıza getirebiliriz.

Cinsellik gibi bizim adımıza karar verilen, öznesi değil nesnesi olduğumuz bir alanda kendi kararlarımızı verebilmemiz çok önemli. Bizi muhafazakârlık kadar özgürlükçülük de sınırlayabiliyor. Kendi isteklerimizi muhafaza etmek, kendi arzularımızı gerçekleştirme özgürlüğü kadınlar için özgür bir cinselliğin ilk adımı olabilir.

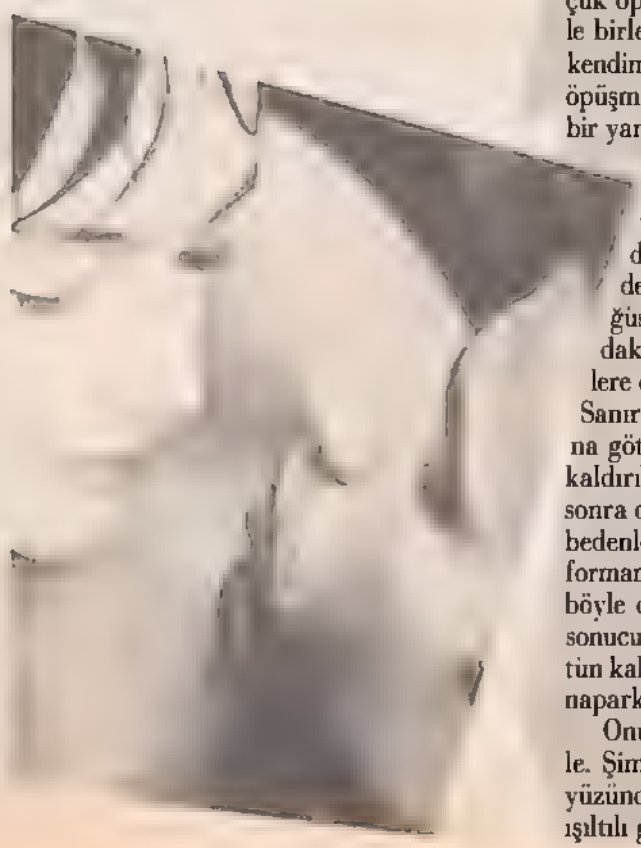

# Ayıp köşe

Tuvaletlerinde kızların çocuk düşürdüğü söylenen, gerçekteyse yalnızca sigara içilen liselerden birinde ikinci sınıftayım. Sevgilim de son sınıfta. Bunun kredili sistemin bizi başıboş bırakmasıyla bir ilgisi olup olmadığını bilmiyorum, ama yalnızca elele tutuşmayı bırakıp öpüşmeye başlamamız sanırım aynı döneme rastlıyor. Kredili sistemin iptali tartışılıyor, fakat biz öpüşemediğimiz döneme dönmeyi düşünmüyoruz doğrusu! Tabii öpüşürken biraz da okşuyoruz birbirimizi. Mesela onun elli önce saçlarında, sonra sırtında dolaşırken, ben onun başını ellerimin arasında hissetmekle yetiniyorum. Sonra o, önümüzdeki yıllarda biraz daha büyümesini umduğum göğüslerimi okşuyor, okşuyor. eli karnımın üzerinde gezdiğinde ben luna parkta bugi-bugiye binmiş gibi oluyorum ve eli maceralı yolculuğumuzun son durağı olan bacaklarımın arasına geldiğinde heyecandan ölmeme rağmen, zaman ayarlı fırın gibi davranıp kendimi çekiyorum.

Buraya kadar her şey tamam da, benim asıl anlatmak istediğim, daha doğrusu anlatırsam rahatlayacağımı düşünduğüm şey, geçen perşembe fırının ayarının nasıl bozulduğu. Hem de sevdiğim ve birlikte olduğum erkek arkadaşımın değil de, benden tam on yaş büyük, pek de iyi tanımadığım birinin yanında! Kuzenim (o da benden on yaş büyük), her yıl bize kalmaya gelir. Bu yıl bir arkadaşıyla birlikte geldi. Ben kuzenimi çok severim ve ona istediğim kadar şımarırım. Bu geldiğinde, bizi izleyen bir arkadaşı olduğu için ve o arkadaşı Brad Pitt kadar olmasa da yakışıklı ve etkileyici olduğu için, şımarma ve cilve yapma konusunu abarttığımı kabul ediyorum. Hatta o izledikçe ben öyle abarttım ki, kuzenim derslerimin nasıl olduğunu adeta babamın ses tonuyla sordu. Mesajı almıştım almasına da. galiba artık çok geçti. Tamam tamam, artık evde yalnız kaldığımız perşembe gününe geliyorum. (Bugün pazartesi, onlar dün dönduler.)

Perşembe günleri ben okuldan erken dönüyorum. (Bak şimdi. bu kredili sistemden ben de şüphe etmeye başladım.) Eve geldiğimde o salonda tek başına oturmuş gazete okuyordu. (Ve galiba erken döneceğimi biliyordu.) İçeri girip yanına oturduğumda. lunaparkın kapısından içeri girdiğimin farkında değildim henüz. Sohbet etmeye başladık. Ama ne sohbet! Akşamları ailecek izlenen TV filmlerinde, az önce katilleri kovalayan adamla kadının birdenbire sevişmeye başlamaları, nasıl insanı huzursuz eder ve katilleri yakalamanın aslında sadece sevişmek için bir dümen olduğunu düşündürürse, bu da öylesine gergin ve şimdi "dümen" olduğunu duşündüğüm bir sohbet. Bir de, belki sizin de şimdi bunları okurken hissettiğiniz "peki şimdi n'olucak" duygusu. Sohbet anlamsız olduğu için anlatmaya gerek görmüyorum, fakat bir yerinde benim ne hoş bır kız olduğum konusunda yoğunlaştığını belirtmeliyim, ki bu saçlarımı okşamaya başladığı an aynı zamanda.

Ben o andan itibaren bunun masum bir şey olmadığını biliyordum ve bilinıyormuş gibi yapıyordum. Onunsa "masumiyet"le, tahrik edici bulmaktan öte hiçbir ilişkisi yoktu. Yüzüme iyice yaklaşmış yüzünden, gözlerimin içine bakan gözlerinden ve çenemi tutan elinden anlayabiliyordum bunu: önce yanaklarıma küçük öpücükler kondurdu. Dudaklarıyla yüzümde geziniyordu. Sonra benimkilerle birleştiler. İlk defa bir erkeğın dilini ağzının içinde hissediyordum. Aynı şeyi kendim de denedim: hoştu! O anda bütün vücudumu ateş basmaya başladı. Bu öpüşme erkek arkadaşımla öpüşmemizden daha farklıydı. Bir yandan öpüşürken bir yandan da elleriyle vücudumu okşuyordu. Önce boynumu oradan omuzlarımı okşamaya ve öpmeye başladı. Elleri durmuyordu, onları bir anda göğüslerimde hissettim. Ellerinin oraya nasıl geldiğini anlayamamıştım. Aman tanrım. sanki ayaklarım yerden kesilmişti. Bir eliyle göğüslerimi okşuyor diğer eli karnımda geziniyordu. Benim masumiyet denen şeyle olan ilişkim de asgariye inmişti. Bugi bugi filan derken eli bacaklarımın arasına indi. Göğüslerimi okşaması gibi (pek okşamak denmez aslında!) bacaklarımın arasındaki eli de sevgiliminkinden çok farklıydı. Daha önce dokunulmamış bir yerlere dokunuyor, beni atlı karıncadan inip dönme dolaba binmiş gibi yapıyordu. Sanırım fırının ayarını bozan da bu oldu. Sonra elimi tutup kendi cinsel organına götürdüğünde ve bana o acayip şeye (Allahım bu kredili sistemin gerçekten kaldırılması gerekiyor!) ne yapmam gerektiğini ima ettiğini anladım. Bir süre sonra divanda uzanmış "katilleri yakalamış" erkeklerle kadınların hak ettiği gibi, bedenlerimizin bütününün birbirine temas etmesinin tadını çıkarıyordum. Okul formam hiç de disiplini temsil edebilir bir şey gibi gelmiyordu artık bana, yani böyle darmadağınık olmuşken. O pek fazla paylaşamadığım bir heyecan dalgası sonucu boşaldığında, ben artık cinsel organına bir erkek cinsel organı değmiş, bütün kaleleri zaptedilmiş, fakat tersanelerine girilememiş bir kızdım ve kendimi lunaparktaki kamikazeden inmiş gibi hissediyordum.

Onu bir daha ne zaman göreceğimi bilmiyorum, görüp göremeyeceğimi de öyle. Şimdi sevgilime, kuzenime, formam yüzünden okuluma ve salondaki divan yüzünden bütün ev halkına ettiğim ihaneti bir kenara koyuyorum, lunaparkın ışıltılı gürultüsünü bir kenara. Kafam karışıyor.

# "konakta mı büyüdün, güneş değmemiş sana...."

Havalar ısındı, kılığımız kıyafetimiz de değişti. Dini görüşlerimiz bir mani teşkil etmiyorsa, alışkanlıklarımız elverdiğince açılacağız. En azından kollar kısalacak, çoraplar atılacak. Tam bu mevsimde özellikle esmer olmayan kadınları bir sıkıntı sarar, açılacağız ama önce yanmak, rengini biraz da olsa koyultmak gerek. Bunun sebebi yalnızca güzel görünmek değil, hatta belki hiç değil. Beyaz tenin "akça pakça, teleme peyniri gibi" olan gövdenin daha tahrik edici olduğu fikri var nedense. Tahrik edici, öyleyse daha açık saçık, o zaman beyaz ten açılmaz, gösterilmez.

Kollar, omuzlar, bacaklar önce bir güneşin karartıcı ve aynı zamanda da kanserojen etkisinden geçmeli ki, rahat rahat gözler önüne serilebilsin. Belki biraz da beyazlığın, güneş değmemişliğin alaturka bir zevke hitap etmesinin de etkisi var bu alışkanlıkta. Çünkü uzunca bir zamandır bu ülkede batılı olmak, batılı gibi görünmek güzel ve doğru olmakla eşanlamlı neredeyse. Madem onlar gibi sarışın olamıyoruz, bari osmanlı saraylarındaki gibi beyaz da olmayalım.

Hava ısındığında, açık giyineceksek, fazla tahrik edici olmamak için önce bir kararalım.

Bu güneşte yanma işi nereden baksanız sakat. İlk bakışta insana sağlıklı, hatta genç bir görüntü verse de sonradan cildi bozduğunu artık her yerde okuyoruz. Cildi bozması öyle böyle değil kansere yol açacak raddelerde ama bir kadının hayatında güzellik için kanser riski nedir ki? Hepimizin bildiği gibi kadınlar, gençlik güzellik uğruna verilen savaşta kahraman birer nefer gibi çarpışmalıdırlar. O yüzden kansere pek aldırmadan güneşin altına yatıyoruz da sonradan yaşlanma konusu önemli tabii. Ona nasıl çare bulacağız? Parası yeten, bu iş için üretilmiş, "güneşsiz yakan" kozmetiklere baş vurabilir. Güneşe ulaşacak zamanı olmayıp ama yine parası yetenler, solaryumlarda suni olarak aynı renge kavuşabilirler. Bunları düşününce insanın aklına yanık tenlerin kaçı güneşin işi, kaçı kul yapısı sorusu geliyor. Yanıklığın sağlıklı havası uydurma değil mi?

Zaten yanık tenin makbul olması da yeni bir şey. Eskiden, beyaz, güneş görmemiş olmak daha çekici bulunurmuş. Sonradan bu yanık ten modası çıkmış, bir daha da geçmemiş. Son yıllarda beyaz renk moda edilmeye çalışıldıysa da tutmadı. Herkes sahiller boyu dizilip yağlanmaya devam etti. Bir de güneş yanığının insanı daha ince gösterdiği fikri var tabii. Hani sivalı giyinmek insanı beyazdan ince gösterir ya bu da öyle birşey. Koyuldukça ufalıyorsunuz adeta.

Aslında bunların hemen hepsini çoğumuz biliyoruz. Asıl cevap veremediğimiz soru şu bence: genç, sağlıklı, çekici, ince görünmek, fazla açık saçık olmamak için, bu kadar eziyete, saatlerce güneş altında yatmaya, türlü kremlere, solaryumlara, kanser riskine daha ne kadar tahammül edeceğiz?

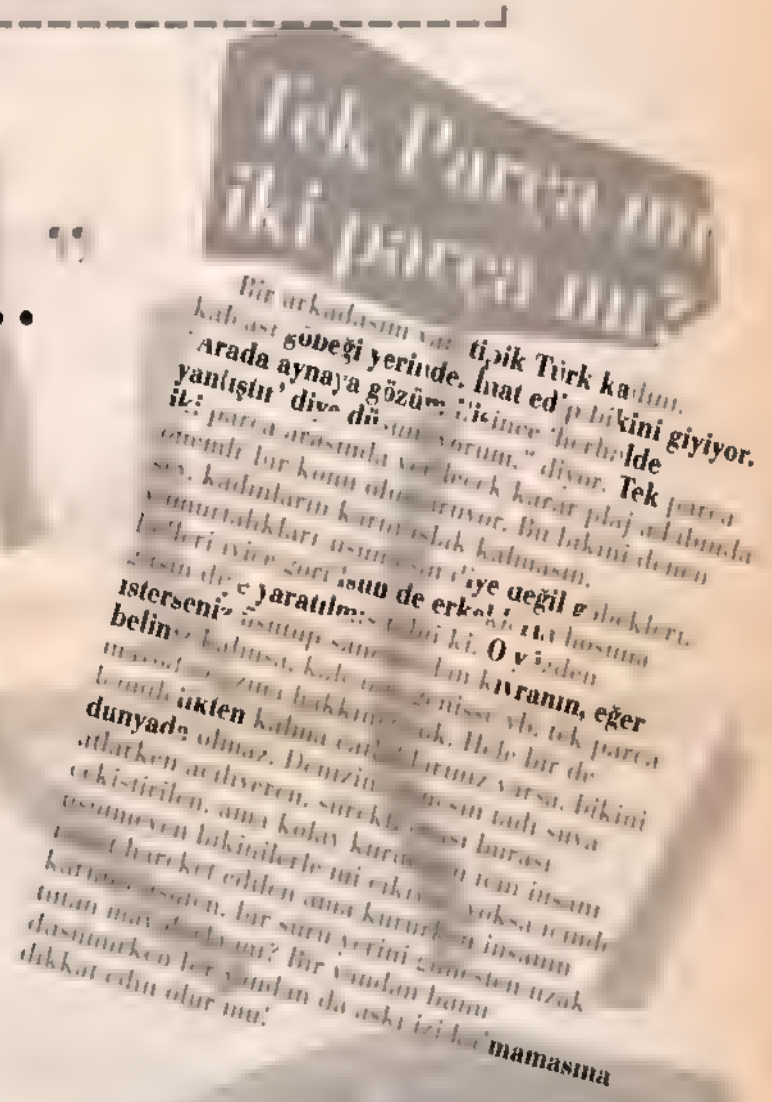

## Üstünü açmak

Önce turist kadınlarda gördük. Sonra "bizden" bazı kadınlar da bu işe kalkıştı. Gerçi birçoğunun kolladığı şeyler vardı: mesela tatil yörelerinde kalıcı yaşayanlar, tatile gelmiş olanlar kadar rahat değildiler bu konuda. Ayrıca birçok kadın da yanlarında tanıdıkları erkekler yokken yapıyorlardı bu işi.

Üstsüz güneşlenmekten söz ediyoruz tabii. Göğüslerin güneşe maruz kalmasının kanser riskini çok arttırdığı da söyleniyor. Zaten şimdilik göze alan az. Ama bunun sadece muhafazakârlıkla mı ilgisi var acaba? Zor olan açılmak mı, göğüslerinin küçük, büyük, sarkık, dik olduğunu umursamadan açılabilmek mi? Nitekim gerek basında, gerekse gündelik sohbetlerde göğüsleri beğenilen kadınlara bu konuda biraz daha hoşgörü gösterilmiyor mu?

# Oğlumun babası

Erkekler doğurabilir mi? Ya da erkekler doğurursa neler olur? Geçtiğimiz aylarda çokça konuşulan bir Hollywood filmi vardı; *Ufaklık*. Hatırlıyor musunuz? Günlük gazetelerde, haftalık dergilerde, televizyon programlarında bu konu tartışılmış, bilim adamları ciddi, ciddi açıklamalar yapmıştı! Bu konuyla ilgili siz de düşündünüz mü? Ben düşündüm. Benim oğlumu babası doğursaydı neler olurdu? Keşfetmeye çalıştım. Aslında çok fazla da düşünmeye gerek yok... Bebeklerin bağırıp çağırmalarına tahammül edemeyen, onların ihtiyaçları üzerine kafa yormayan, değil pratik bir işin ucundan tutmak, sıkıştığında bırakıp gidiveren bir baba düşünün. Evde olsaydı da varlığı çocuğa zarar vermekten başka bir işe yaramazdı. Çocuk büyüyüp kendi işini yapabilecek yaşa gelinceye kadar onunla görüşmeyen, hıçbir ileştim kurmayan bir baba. Bu arada oğlumla ben neler yaşadık, hayatla nasıl mücadele ettik, eminim hepiniz tahmin edersiniz... Sonunda çocuk delikanlı olup, kendini ve kişiliğini etrafına ispatladıktan sonra ona hayran bir babayla karşılaştı. Başarılı, hoş bir çocuktu. Böyle bir çocuğun babası olmak ona cazip geldi. Ama oğlan onu ciddiye bile almıyor, baba ise onun her dediğine önem verip, yapmaya çalışıyor. İlişkileri tersine dönmüş gibi. Ben de seyirci kalmaya çalışıyorum. Ortada sizi yıpratan, zarar veren bir ilişkiyi yaşadığınız, sevmediğiniz bir adam ve önem verdiğiniz, sevdiğiniz bir çocuk var, bunların ilişkisine karışmamak çok zor. Tarafsız olmak daha da zor. Onların ilişkisi üzerine ayrıca yazılabilir ama şu açığa çıktı ki babalık bir fantezinden ibaret. Çoğu erkek bunu böyle yaşıyor. Bildiğiniz gibi fanteziler çeşit çeşit olabilir, sınır da tanımaz. Sözluklerde de "hiçbir temel gereksinimle ilişkisi olmayan, acayip, geçici istek, kapris" diye tanımlanıyor. Bu adamlar da kendi keyiflerine gore baba oluyor, ne kadar süreceği, ne zaman baba olacakları da onlara bağlı. Bu süreci, çocuk büyüyünce tayin edebiliyor. Kendinize bakın, büyüdükten sonra babanızla aranız daha iyi değil mi? Bu da sizin sayenizde olmuştur.

**aysu**

# Babamla aşkı konuşsak

Akşam yemeğindeydik. Şehir dışından gelen aile dostlarımız, annem babam ve ben. Laf dönüp dolaşıp İstanbul'daki yaşantıma geldi ve babam sordu: "İstanbul'da genç bir kadın olarak nasıl sıkıntılar yaşıyorsun, mesela gece dışarı çıktığında falan?" Annem cevap vermeme fırsat bırakmadan hafifçe öksürüp babamı duzeltti: "Genç bir kız demek istiyorsun herhalde." Yaşım yalnızca 19'du ve babam tarafından "genç bir kadın" olarak nitelenmek inanılmaz derecede gururumu okşamıştı. Beyin kıvrımlarıma ilk feminist tohumların annem değil de babam tarafından atıldığını farketmek, onun hayatımdaki yerini yeniden sorgulattı bana.

Acaba herkesin çeşitli kompleksleri olur tezinden hareketle ben de kendime "elektra kompleksi"ni mi seçmiştim, yoksa gerçek bir flörtçü olarak tanıdığım ilk erkekle, babamla mı flört ediyordum? Onu anneme kıskanma tripleri filan...

Benzer duyguları paylaştığım bir arkadaşımı anlatmıştı. Babasına olan aşkından o kadar bunalmıştı ki, haftiten kafayı bulduğu bir anda "seni gözümde çok büyütüyorum, aslında sen de bütün insanlar gibi kusurları, hataları, kompleksleri olan birisin. Üstelik ne çok zengin, ne de çok zekisin..." şeklinde sürüp giden bir tirad atmış. Babası da kızının saçını okşayarak cevap vermiş: "Doğru söylüyorsun, tabii, sen de benden daha iyilerini bulacaksın." Arkadaşım kahrolmuş tabii. "Yine doğru söyledi, yine, yine..." diyerek anlatmıştı bu diyalogu.

Maaşım arttığında ilk babamı aradım ben, yazılarımı ilk ona okuttum, kararlarımı ilk ona anlattım. İş yerinde editörüm, başarılarımı büyük bir zevkle izleyen sevgilim, üniversitedeki profesörlerim değil de, hep babam takdir etsin istedim. Konu ister yazdığım bir yazı, ister kazandığım bir burs, isterse başarılı bitirme tezim olsun.

Oysa daha ne çok şey vardı paylaşmak istediğim. Mesela aşkı konuşalım babamla ya da uyuşturucuları. Koluna gireyim ve saatlerce yürüyelim sahilde. Ben ona diyeyim ki "Baba, siz gençken kızları nasıl konuşurdunuz aranızda. Sizin zamanınızda hâlâ yatılacak kadın, sevilecek kadın zırvası var mıydı? O da birşeyler söylesin. Sonra diyeyim ki "Baba, ben size hiç uyuşturucu kullandım mı, diye sorduğumda, neden sesiniz çok yapay çıktı 'hayır' derken? Siz nasıl 68 kuşağısınız allahaşkma?" O da birşeyler söylesin. Çılgın otostop hikâyelerimi anlatayım ona. Bir "baba" gibi kızmadan, heyecanla dinlesin maceralarımı. Gülsün, şaşırsın, inanamasın ve bilsin.

İsterim ki benden gençlik bulaşsın babama. Artık çok hızlı dönen dünyayı benim kadar yakından izlesin. Hiç yaşlanmasın, ölürken bile genç gibi gitsin. İçindeki aşk ateşi benim sayemde hiç sönmesin. Ancak böyle ödeyebilirim babama olan borcumu. Dunyanın en iyi babası için yapılabilecek en iyi şey bu. Eminim.

**Çiçek Genç**

# babanızla aranız nasıl?

Babam çok yaşlı. Ona birşey olacak diye ödüm kopuyor. Çocukluğum pek aklıma gelmiyor ama annemin sert ve kuralcı, babamın yumuşak ve şefkatli olduğunu unutmuyorum. Şimdi de öyleler, hiç değişmediler. Babamın çocukken bana gösterdiği şefkati, şimdi ben ona gösteriyorum. Sanki o benim çocuğummuş gibi.

***Sevil, 43, muhasebeci***

Evde kuralları hep babam koyar. Belki biraz da annemin suçu, yeterince mücadele etmiyor. Evde o olduğu zaman gergin bir hava eser, ne zaman neye patlayacağı belli olmaz. Ama babamın beni sevdiğini biliyorum. Geçen yıl kaza geçirdiğimde, hastanede çok ağlamıştı. Babasız kalmak istemem hıç.

***Ayşe, 23, bankacı***

Babamı çok küçükken kaybettim. Onu tanımıyorum. Hiç bilmediğim bir duygu olduğu için eksikliğini de bilmiyorum.

***Gül, 23, öğrenci***

Ne iyiyiz, ne de kötü, çünkü baba kız gibi değiliz. Kardeşimle biraz ilgileniyor ama benim kaçıncı sınıfta olduğumu bile bilmiyordur herhalde. Zaten beni tanımıyor. Bazen güzel kızım nasılsın der, cevap beklemeden televizyona bakar. Aslında annem de umurunda değil.

***Zeynep, 22, öğrenci***

İlkokula başladığım yıl babam bizi terketti. Boşanmadılar ama annemden çok genç biriyle aynı evde yaşadığını duyduk. İkinci sınıfa başladığım gün, öğretmen beni dersten çıkarttı, baban bekliyor dedi. Bir yıl boyunca hiç görüşmemiştik. Onu görünce çok heyecandım ama belli edemedim. Annemin ağlamaları, öfkesi, hakkında söyledikleri aklıma geldi. Babam bana sarıldı, ben sarılmadım. Birkaç yıl böyle geçti, bana hediyeler, şık kıyafetler getirdi, para verdi. Sonra annem boşanmayı kabul etti, babam genç sevgilisiyle evlendi. Şimdi bayramlarda ziyaret ne gidiyorum, o da bize geliyor, torununa hediyeler getiriyor. Annemle yakın olduğum gibi asla yakın olamıyorum. Babam değil de uzak bir akrabam gibi.

***Sevtap, 37, ev kadını***

Babamla aram çok kötü. Çok çok kötü. Beni sevdiğini sanmıyorum. Ben de onu sevmiyorum. Birbirimize katlanıyoruz.

***Fatma, 20 , işsiz***

Çok tartıştık, çok kavga ettik, yine de birbirimizi sevdik. Arkadaşıma gitmeme izin vermedi, gizli gittim. Erkek arkadaş lafını bile ettirmezdi, gizli gizli sevgililerim oldu. Okuldan kaçtım, yalan söyledim, çok heyecanlandım, çok korktum, yine de canımın istediğini yaptım. Sonra benim büyüdüğüme ikna oldu, o beni anladı, ben onu. Birbirimize saygı duyduk. O benim aklımla, başarılarımla gururlandı, ben de onun sevgisiyle, kişiliğiyle... Onu çocukken sevdiğimden daha çok seviyorum.

***Nil, 30, butik sahibi***

Babamla şimdi aram iyi, çünkü evlendim ve başka şehirlerde oturuyoruz. Ara sıra görüştüğümüzde sıcak davranıyor. Fakat hayatımın en kötü günleri babam sayesinde geçti. Baskı, dayak, hakaret... Biz dört kardeşiz, birimize kızınca annem de dahil hepimizi döverdi. Herkesin yanında hakaret eder, vururdu. Küfürlü konuşurdu. Onu sevdiğimi söyleyemem.

***Hatice, 29, öğretmen***

# Anne Fitnat'ın hatıra defteri

Bir akşamüstü... Öğleden bu yana beslediğim, temizlediğim, konuştuğum, şarkı söylediğim minik yaratık kendini sonunda uykunun kollarına bıraktı. Birliktelğimizin üçüncü ayına girdik Hayatımda yaşadığım ikinci en uzun beraberlik. Birincisini çoğu insan gibi ben de annemle yaşamıştım... İki aydır her yirmi dört saati birlikte geçirdik. Bu iki ayın mutsuz günlerinde ona sırt çevirmedim. Keyifli gülücüklerine ve doktorumun övgülerine bakılırsa, servis mükemmel! Yani bu yazımı esbab-ı mucibesi diye bana "sorumsuz" annelik falan yakıştırılmasın lütfen...

Çocukları hep sevdim. Ama doğrusu hiç bir zaman bir çocuğu kadın başıma, hayata gelme müsebbibi olan erkekten ayrı olarak isteyecek kadar "çılgınca" değil. Bence böylesi için tutup da doğurmaya gerek yoktu. Hiç dostu olmayan onca çocuktan biriyle de pekâlâ yaşanabilirdi. Şimdi kocam olan adamla evlenmeye karar verdiğimde "işte bu adamla bir çocuk buyutulur!" demiştim. Neden mi? Köpeğine karşı o kadar şefkatli ve özenli idi ki! Bir köpeğe bu kadar yakın olan, kendi yavrusuna -eh bu arada annesine de- en azından "köpek muamelesi" çekerdi herhalde.

Haksızlık etmemeli. Kadınlar beni köpekli erkeklerle ilgili teorilerin konusunda uyarmadı değil. Ne var ki, eğer insanın öğrenme zekâsı deneme-yanılma yöntemini aşamamışsa, böyle uyarılar pek de para etmiyor. Böylece aile ilişkilerinin baskısından kendini çoktan kurtarmış, yıllardır hiçbir erkeğe "eyvallahı etmeden" tek başına ayakta durmayı becermiş olan ben, bir minik yaratığı dünyaya getirir getirmez, kendimi tipik bir "kadınlık durumu"nun girdabı içinde buluverdim -tanı da "kurtulmuş kadın" olduğumu zannederken!-

Kocamı doğumun hemen sonrasında beni annesinin "müşfik" ellerine havale ediverdi. Kaynananın misafirliği nihayet sona erdiğinde ise, minik yaratıkla başbaşa bırakarak kendini dünya işlerine verdi.

**Anne Fitnat**

# "Biz erkekleri konuşuyoruz"

Anne biliyorum sen beni fizik çalışıyor zannediyorsun. (Zannetmeye devam et...) Ama her zamanki gibi ben daha ciddi şeyler üzerinde duruyorum. Hiç birşeyden çekmedik şu oğlanlardan çektiğimiz kadar. Televizyonda onlar, dergilerde onlar... Bu işe bir yorum getirmek gerekiyor artık. Yalan mı anne? (Hayatta fizikten daha önemli şeyler de vardır unutma.) Okulda bile teneffüslerde erkek muhabbeti yapılıyor. Tabii ki erkeklerle yüz göz olmuyoruz hele "Tokat at izi kalsın!" diye düşünen morunlarım yanında burnumuzu bile silmiyoruz ama anne bazıları çok tatlı... Hani uzun saçlarını arkada toplayan kuyruklu, espirili, gözlerinin içi gülen sevimli kitap kurtları yok mu, dayanılmaz oluyorlar. Biliyorum sen onlara "kız kılıklı" diyorsun ama Ortaköy onlardan geçilmiyor n'aber? Hele babam tutturmuş bana uzun saçlı damat getirirsen seni evlatlıktan redderim. (İster et, ister etme... senin problemin, şaka yapıyorum, tabii!) Bak, sadece ben değil tüm arkadaşlarım, böyle... Sana iki ders arası geçen bir konuşmayı yazıyorum, inan bana salt boş vakitlerimizi değerlendiriyoruz... Dolu vakitlerimizi hiç sorma zaten... Bu arada kendi gençliğini unutma sakın, baba sen de unutma, siz de unutmayın, hiç kimse unutmasın... "Aman be Yasemin saçmalama bu çocuğun neresi güzel, görmüyor musun poposu düşük? Gözleri kan çanağı gibi sanki dün geceden kalmış..." "Ay Elif sen de nerede kayık tipler var onları beğeniyorsun, amma uzun bu çocuk böyle nereye sığdırmayı düşünüyorsun müstakbel sırığını?" "Sen kendi çıktığın çocuğa bak Gülben, beyaz pantolon giyiyor." "Alı ranını nevse ki insani boyutlarda değil mi Vildan?" "Valla ben uzun boylulardan hoşlanırım 30 cm kısa olmasındansa uzun olmasını tercih ederim. Ama tabii uzun dediysem Derya'nın Hakan'ı gibi bir yalı kazığı yutmuşu da istemem doğrusu. Hele Özgür müdür nedir, bacak kadar bir tip var ya Emine'nin peşinde dolaşan, kendisini Deniz Gezmiş sanıyor, O'nun kadar yakışıklı olsa bari!.. Hem neydi o Taksim'de peşine takıldığımız çocuk, denize düşse o kepçe kulakları rüzgâr estikçe kıyıya sürükler onu." "Sus, sus... Senin kedi bıyıklı Oktay'ım da biliyoruz. "N'apsın çocuk sakalları çıkmıyorsa?" On iki yaşında erkeklere özenip jiletle suratını parçalarsa öyle garip birşey olur!" "Aman iyi be ben öyle erkekleren hoşlanıyorum, zil çaldı gidiyorum"...

**Elif**

# "Biz de..."

"Hani hatırlıyor musunuz, öğrenciliğimizde bir Levent vardı, hani dişçilikte okuyan çocuk, bir ara Serap'la çıkmıştı. Geçen gün onu gördüm, çok kilo almış. Yanında çok hoş bir kadın vardı, karısıydı galiba". "Levent dedin de aklıma geldi, hani onun bir arkadaşı vardı, Selçuk, peşimden az koşmamıştı, nereden bulduysa telefonumu bulmuş, üç ay filan oluyor, aradı, ama pek sıcak davranamadım. Benimkini bilirsin, duysa mahveder beni." "Biliyorum, bilmez miyim? Geçen yıl tatilde, eteğin kısa diye söylemediğini bırakmamıştı." "Bazen öyle kaba davranıyor. Ama yine de öyle yerde öyle incelikler yapıyor ki, kabalıklarını görmezlikten geliyorum. Bunca yıllık evlilikten sonra hâlâ göz göze dız dıze yiz." "Bızde hiç kalmadı öyle şey. Öyle özlüyorum ki o günleri. Evliliğimiz fena sayılmaz, kötü davranması falan yoktur da ne bileyim bazen insan heyecan istiyor. İki sene önce işyerinde Ender Bey kur yaptığında çok heyecanlanmıştım doğrusu, ama belli etmeye cesaret edemedim."

Elif'ciğim, sen annen yaşındaki, evli barklı kadınların erkeklerden söz etmediğini mi sanıyorsun? Ne yani, hep yemeklerden, çocuklardan, işlerden mi konuşuyoruz sanki. Gönlünü ferah tut.

**Selma**

**Ferda:** Ben ayrılacağımı hiç düşünmedim. Bir kez sevgi oluştu mu sürer diye inanıyordum. Bu adam çok ilişki yaşamış ve sonunda beni seçmiş. Bu sevgiyi hiçbir şey değiştirmez artık sanıyordum.

**Elif:** Ben de hiç ciddi ciddi düşünmedim ayrılığı. Aklımın köşesinden geçmiyordu. Her şey çok harikaydı. Çelişkiler vardı ama hallolur diye düşünüyordum.

**Yıldız:** Evlendiğin zaman kartlarını oynamış oluyorsun; hayatını bu insanla geçireceğim diyorsun. Başka türlü evlenilemez çünkü.

**Elif:** Ben hiç öyle düşünmedim. O anda birlikte olmanın koşulu evlilik diye evlendim. Tek istediğim onunla birlikte olmaktı.

**Yıldız:** Ben evliliğe inanmayan bir insan olarak evlendiğimden, çok önemliydi benim için bu karar.

**Elif:** Benim için tam tersi. Evlilik nedir, ne değildir. Niye evlenilir hiç düşünmemiştim. Çok erken evlendim. Her şey konuşulur, anlaşılır, çok can alıcı bir neden olmadan bu iş bitmez, aşılır her şey diye düşünüyordum.

**Ferda:** Bir gün benim doğum günümdü. Çok önemli bir tartışma yaptık. İşe giderken, 'Ben artık bağımsız ve özgür bir kadın olarak sürdürebilirim hayatımı' diye düşündüm. Fakat eve dönünce bir arkadaşımla birlikte bana pasta almışlardı ve her şeyi unuttum gitti.

**Yıldız:** İki insanın yan yana yaşamasından doğan anlaşmazlık başka bir şey. Bu kız arkadaşınla da olabilir. Ama erkek-kadın meselesinden doğan anlaşmazlıklar beni çok yaralıyordu. Erkek olmanın verdiği belli tavırlar var. Konuşmamak, kendini ifade etmemek, hiçbir şey anlatmadan herşeyin yolunda gitmesini beklemek. Gözüne bakıp anlayacaksın! Bunlar çok yıpratıyor.

**Mine:** Bende ilk sarsıntı güvensizlik duyduğum zaman başladı. Dostluğun sarsıldığını hissettiğim zaman.

**Yıldız:** Peki sarsıntılar başladığında, benimle konuşacak, anlaşacak birini istiyorum diye düşünmedin mi?

**Ferda:** Hayır böyle bir kavram yoktu kafamda. Sevgi varsa birine karşı, başka bir sevgi duyulamaz, aranamaz diye düşünüyordum. Onun için de bunun gerçek olduğunu düşünüyordum. Çünkü değerlerimiz ve hayata bakışımız aynı diye inandım hep.

**Yıldız:** Ben düşündüm ama, dışarda bundan daha iyisi olabilir diye de düşünemiyorsun. Çünkü aşıksın. İçinde bir yara kalıyor ama, en iyisi bu işte diyorsun.

**Elif:** Biz, aslında konuşan bir çifttik. Fakat ben bu konuşmalar sırasında taleplerimi ve eksiklikleri dile getirdiğim zaman fazla heyecanlı uçarı, hayatın gerçeklerinden uzak biri olarak suçlanıp, sürekli mantığa davet edilıyordum. "Heyecan gidiyor ama daha derin bir şey, arkadaşlık, sevgi oluşuyor, sen bunun değerini bilmiyorsun" diye uyarılıyordun. Ben de, ben fazla uçuğum herhalde, diyordum. Bu tüm heyecanlarımı ve coşkularımı bastırıyordu. Çünkü işine gelmiyordu. Cevap verecek enerjisi ve zamanı yoktu.

**Yıldız:** Ben de bu "İşine gelmiyordu" yorumuna çok katılıyorum. Çünkü vakti yoktu.

**Elif:** Yaşamının en önemli öğesi iş olmuştu.

**Yıldız:** Başarısı önemli oldu onun için. Bu durumda sen artık onun projesini destekleyen bir unsur haline gelıyorsun. Birliktelıği paylaşan biri değil, onu her alanda destekleyen bir kadın oluyorsun, bu da çok geleneksel bir kadın halıne gelmek demekti.

**Elif:** Ben de aynı şeyi hissettim.

**Yıldız:** Ama biz başta yola böyle çıkmamıştık.

**Ferda:** Benim çocuk olunca yüküm çok ağırlaştı. O dışarda iş buldu. Ben evde kaldım. Tüm zamanım çocukla geçiyordu. Hıç bır şeye konsantre olamıyordum. Oysa o çocuktan sonra, daha da çok işine düştü. Evden daha erken çıkıp daha geç gelmeye başladı. Tüm dünya üstüme vıkıldı sanki.

**Elif:** Benım de çocuğumun doğumuna kadar geleneksel ev kadınından beklenen hiçbir yükümlülüğüm yoktu. İlk on yıl, şen şakrak sürdü hayat. Evli bir kadın olduğumu ancak çocuk doğunca anladım.

**Mine:** Peki bu adamla neden beraberim diye düşünmüyor muydun hiç? O beraberlığı ömür boyu surdürmek isteten şey ne?

**Elif:** Sevgisi, bana verdiği güven. Beni düşünmesi.

**Yıldız:** Erkeklerin kendilerince bir seni seviyorum kavramları var bence. Bu kadınların sevgilerini gostermelerine hiç benzemiyor. Başka turlü bir şey. Onların kendi türünde bir sevgi. Gözlerinin içine bak anlarsın!

**Elif:** Buna çok katılıyorum.

**Ferda:** O bana çok değer veriyordu. Bu benım kendime güvenmemi sağlıyordu. Belki de ben öyle sanıyordum. Acaba bu bir sahtekârlık mıydı diye düşünüyorum şimdi. Çünkü o denli değer verse şimdi ben acı çe-

## Dört boşanma hikayesi...

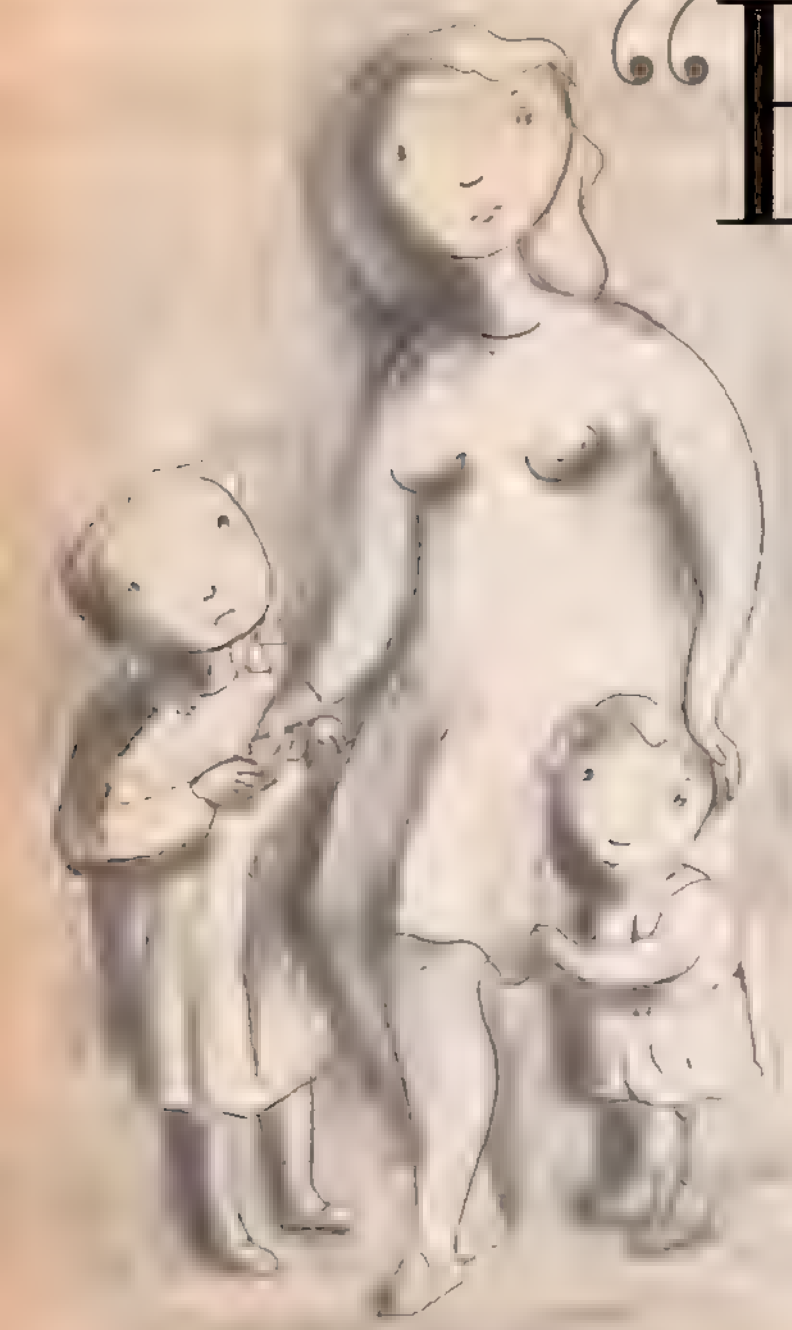

# "Biz böyle ba

Mine, Ferdağ, Yıldız ve Elif'in evlilikleri birbirine çok benziyor. Hepsi üniversite eğitimi görmüş ve hepsi sevdiği erkekle evlenmiş. Önceleri her şey iyi giderken, sonraları erkeklerin işleri, ilgisizlik, yalnızlık duygusu ve "acaba sevgi bitti mi" endişesiyle yolun sonuna gelinmiş. Yani dayak, baskı gibi nedenler değil, sevgisizlik bitirmiş evliliklerini.

kerken, o bambaşka bir keyif yaşayamazdı herhalde. Bana değer verse çekip gidemezdi böyle kolayca. Aslında benden bıkabilir diye hiç düşünmemiştim. Çünkü o tüm erkeklerden farklı diye düşünüyordum. Ama şimdi geri baktığımda, demek ki ben onu farklı görmek istiyormuşum diyorum. Beni üzen şeyler yaptığında da onu değiştirmeliyim diye düşünüyordum.

**Mine:** Ben bu beraberlikte dayanışma, paylaşma ve dostluk yerine rekabet ve ona bağlı olarak da husumet olduğunu hissedince en büyük düş kırıklığını yaşadım. Diğer kadınların yol açtığı bir rekabet. Onu elde etmek büyük bir başarı oluyordu artık. Oysa ben o kadınlardan daha saygılı ve dayanışma içinde davranmalarını bekliyordum. Çünkü evli kadınla onun dışındaki kadının rekabeti çok haksız bir rekabet. Evlilik içindeki kişiyle aynı kişi değil, evlilik dışındaki ilişkiye giren erkek. Oysa sen onun çirkin yanlarını da tanıyorsun ve cazip olmayan haliyle de seviyorsun evlilikte.

**Yıldız:** Benim için sevgiyle ilgili kuşkular başlayınca ayrılmanın başlangıcı oldu. Bu sevmek mi acaba diye düşününce.

**Ferda:** Yani sevgi kavramını sorgulamak mı?

**Yıldız:** Evet.

**Elif:** Ben seviliyor muyum, isteniyor muyum? Yoksa artık bir alışkanlık, düzenin bir parçası, onun hayatını kolaylaştıran hoş bir figür müyüm diye düşündüm.

**Yıldız:** Ben de böyle düşünüyorum. Öyle bir şey ki bu, giderek sana ayrılan süre azalıyor, diğer projeler öne geçiyor. Başarı, para öne geçtikçe giderek kurak bir yere düşüyorsun. Bir süre başka türlü yorumlamaya çalışıyorsun. Ama sonra gerçeği görünce çok acı geliyor.

**Ferda:** Ben bunu çocuk olunca hissettim. Projesinden, başka şeyler için bazen vazgeçebiliyordu ama asla çocuğun yükünü paylaşmak, seninle olmak için değil.

**Elif:** Aslında kendince beni çok sevdi ama benim istediğim sevgi değildi o. Benim isteklerimi yerine getirmek için çaba gösterecek gücü yoktu ve taleplerimi dile getirince, "Bundan sonra benim hayatım böyle olacak" cevabını aldım.

**Mine:** Evde hiçbir özveriye karşılık vermemesi, bende yalnızım hissi yaratması, galiba beni sevmiyor diye düşündürüyor.

**Ferda:** Ben hep bana ilgi göstermiyor ama sonra gösterecek diye düşünüyordum. Hayat zor, ama biz dayanışma içinde mücadele etmeliyiz. Çünkü özümüz, temelimiz aynı. Zorluklar aşılınca, daha çok sevgi gösterir nasılsa diye hep erteliyordum taleplerimi.

**Elif:** Benim istediğim daha fazla teke tek zaman, hep onun işinden çalmak oluyordu. "Hayat beni buraya getirdi ama, sevgimde bir değişiklik yok" diyordu.

**Yıldız:** Bu açıklama bile iyi. Ben açıkça artık sevgi kavramında anlaşamadığımızı düşünmeye başladım. Biz böyle başlamamıştık!

**Elif:** Nereden nereye geldik diye sorunca, tüm bunları aslında bizim için yaptığını söylüyordu.

**Yıldız:** Yaşamı paylaşan bir sevgili olmaktan çıkıp bir evkadını, bir işadamının iyi yürekli, şefkatli, onun ihtiyaçlarını karşılayan bir kadın konumuna geliyorsun. Benim kaldıramadığım buydu.

**Elif:** Tamamen katılıyorum. Üstelik karşındaki insan, teoride senden asla evkadını beklentisi olmadığını, senin tüm özgürlüklerini sonuna kadar kullanmanı istediği iddiasında. Daha ne istenebilir diye düşünüyor insan. Ama gerçek çok farklı.

**Yıldız:** Sanki o anlaşma devam ediyormuş gibi yaşıyorsun sen de uzun süre. Sen o eski insanı tanıyorsun ve bu sürecin başlayıp yol aldığına inanamıyorsun.

**Ferda:** Peki buradaki kadınların bu ayrılıklardaki payı neydi? Açık bir sevgi sergilemek mi? Biz de sadece kendi işimize mi bakmalıydık?

**Elif:** Ben bunu yaptım aslında. Bir dönem benim işim, kariyerim önemli dedim ve benim de ilgim azaldı doğal olarak. Ama artık onu önemsemediğim ve ilgisiz davrandığım için suçlandım.

**Yıldız:** Çocukla ilgili tüm şeylerden sorumlu olduğum için zamanını çok kısıtlıydı ve kendi işime zaman ayıramadım. Onun sorumluluğunu da üstleniyordum. O eve 10'da gelince mecbursun çocuk için evde olmaya. Ben de suçlandım bir kariyer peşinde olmakla.

**Elif:** "Ne oluyor, çok değiştin" denmeye başlıyor.

**Ferda:** Ben de belli başarılarının onu rahatsız ettiğini ve şaşırttığını hissediyordum doğrusu.

**Mine:** Bütün bunlardan sonra ben ayrılığı, bir insana verdiğim tüm çabaların boşa gitmesi olarak yaşadım. Bu özverilerin yok olması, Emeğin hiçe sayılması ve bunun getirdiği bir umarsızlık. Dostluk, dayanışmanın iflası. "Allah kahretsin ben gene yalnızım" duygusu.

**Elif:** Ayrılmaya karar verdiğimde, sevgim bitmişti ve tek kurtuluş onsuz bir hayattı. "Ben şimdi hayatta yalnız ne yapacağım?" diye kötü hissettim. Çünkü ben hiç yalnız yaşamamıştım. Çok erken evlenip, hep ona dayanıp güvendiğim için ne yapacağımı bilmiyordum. Ama bu acı onsuz olmak adına değildi. Bitmişti çünkü sevgim. Bir çocukla ne yapacağım şimdi duygusu. Hem beceremediğim olmak, hem de bir çocuğu mutsuz etme kararı çok acı geldi. Dayatılan bir şey, çok önemli.

**Yıldız:** Beceriksizlik duygusuna çok katılıyorum. İlk bu. Sonra çocuğuna güvenli bir yaşam. Zaten kendini güvensiz hissederken bir de çocuğuna güvensizlik vermiş oluyorsun. Ben, bana düşen şeyleri yaptım ama hiçbirinin anlaşılamadığını düşündüm. Ne yaptımsa olmadı, bunun getirdiği bir acı. "On beş yıllık gayretim boşa gitti, bana bunu nasıl yapar?" diye düşündüm.

**Elif:** Anlaşılamadı yaptıklarım. Anlaşılamadım, anlatamadım.

**Ferda:** Anlaşılamamak çok ortak bir duygu. Anlamak mı istemiyorlar?

**Yıldız:** Anladıkları zaman acıdan duramazlar zaten. Anlamamak zorundalar.

**Elif:** Erkeklerin kendilerini sorgulamaya tahammülleri yok. O suçu yaşayacak güçleri yok, onun için karşılarındakini suçluyorlar.

**Mine:** Karşında böylesine bencil bir insan olduğunun bilincine varınca, beni etkilemedi artık ayrılığı seçmek. İyiki böyle yaptım diyorsun. Evdeki ikinci insanın rolünü sorguluyorsun. Çünkü senin gereksinimlerin gündeme gelince, yaptığın özverilerin karşılığını bulamıyorsun.

**Ferda:** Başka bir ilişki yaşamak için beni ve kızımızı terkedip gidince, beni en çok yaralayan şey saygısızlığı ve acımasızlığı oldu. Ben hep insanların birbirilerini böylesine kolay anveremeyeceklerine, birbirlerine kızamayacaklarına inandım. Çünkü ben hep kimseye kötü bir şey yapmadan yaşamaya uğraştım. Ben bunu hak ettim mi diye sordum kendime. En çok sevdiğim, önemsediğim insan bizi hiç kaale almadan bırakıp gitti. Hâlâ bize bu kötülüğü yapamaz diye yaşıyorum olayı. Bunca mücadeleden sonra. Duyarlılığını bu kadar yitirmesi. Sorun salt ayrılık değil. İnsani bir düzeyde bitirebilseydik, çok daha huzurlu olurdum. Kızımızın yaptıklarını, başarı veya yetersizliklerini bile paylaşamamak çok acı geliyor. Böyle şeyler olabilir diye hiç düşünmemiştik. En çok güvendiğim insandı o. Böyle bir acı veremez diye düşünürdüm. Çünkü üzülmemi hiç istemezdi. Oysa şimdi duygularımın üzerinde tepiniyor gibi geliyor bana ve bu haksızlığın bir cezası olmalı diye düşünüyorum. Bilmiyorum ama yıllardır bu kadar yakın olduğu iki insana bu acıyı çektürmek kâr kalmamalı insanın yanına.

**Yıldız:** Doğrusu ben de, bu kadar sevdiğim bir erkekle olmadı bu iş, bundan sonra nasıl olur diye bir umutsuzluk yaşıyorum.

**Elif:** Ben o kadar umutsuz değilim. Bu sevgi yeniden yaşanabilir diye düşünüyorum. Ama farklı boyutlarda, farklı beklentilerle.

**Yıldız:** Bu umudu veren çok daha genç olman mı?

**Elif:** 37 yaşındayım, bu bana hiç de genç gelmiyor.

**Mine:** Ama 50 yaşında yalnız kalan bir kadın gibi değil gene de. Oysa 50 yaşında bir erkeğin yalnız kalması hiç de öyle vahim değil.

**Elif:** Bunda kesin bir doğruluk payı var. Bana bu umudu veren aşk, sevgi, heyecan potansiyelim. Bir insanla ben bunu tekrar değişik bir biçimde de olsa yaşayabilirim. Bundan vazgeçmek istemiyorum. Ben bunu biriyle yakaladığını an tekrar yaşarım ve yaşıyorum da. Sorunlar yok mu, var. Ama başka türlü algılıyorum. Ayrıldıktan sonra ben hiç mutsuz olmadım, sevgi yaşamaktan da vazgeçmedim. Ama sadece yalnız kalmak, başını dinlemek istedim. Bu bir yıl sürdü. Sonra gene aşık olmak ve sevmek istedim ve oldum.

**Yıldız:** Ben şimdi o dönemdeyim işte.

# lamamıştık!"

# Havva'nın Günlüğü

Mevsim bahardır... Ve bahar her zaman her yerde olduğu gibi Havva zamanında da çiçekli, yemyeşil, fıkır fıkırdır.

Güzel havaların iyice çoşturduğu Havva, bir papatya tarlasından bir gelincik tarlasına koşturup durmaktadır bu arada (zaten kadın tam bir gezenti! Günlük'ün tek bir sayfasında gezmediğine rastlamak mümkün değil).

İşte o güzel bahar günlerinden birinde şarkılar söyleyerek dolaşan Havva birden bire Adem'i bulur karşısında. Ancak bu karşılaşma ikilinin diğer karşılaşmalarından farklıdır: Adem bir tuhaf, melül melül bakmaktadır Havva'ya. Önünde çok şık bir yaprak olup, kulağının arkasına da bir papatya iliştirmiştir. Üstüne üstlük elindeki gelincik demetini de Havva'ya uzatınca Havva'nın bakışları değişmeye başlar veee gözgöze gelirler.İlk anın şaşkınlığını atlatan Havva, gelincik demetini kaptığı gibi ilerideki ağaca doğru koşar. Elinde iki adet şempanze gösterisi biletiyle kala kalan Adem de peşinden seyirtir.

Havva, ağaca göğsünü yaslayıp, sağ bacağını dizden kıvrılmış bir şekilde geriye atarak Adem'e bakar. Adem ise Havva'nın elini tutmaya yeltenir. ancak Havva bu sefer de koşup bir başka ağaca yaslanır (aaay içim şişti). Bu, ağaca yaslanma, diz kırma, yan bakış şeklindeki oyunu epeyce sürdürürler (zaten Günlük'ün 5. sayfası bu oyunu anlatmakla geçiyor, bana bile sıkıntı geldi!).

Havva bu oyunla da yetinmez tabii! Dağ, bayır, ova demeden peşinden koşturur da koşturur Adem'i... Sonunda yanyana yatıp, sarılarak uyurlar bir güzel. Erkeklerin kadınların yanında uyumayı bilmedikleri yalandır işte: Siz de iki çiçek bir yaprağa tav olmayıp, koşturup koşturup adamı helak etseniz bal gibi sarılıp uyursunuz!!! Ama derginin "ayıp köşe"sine uygun istekleriniz varsa eğer, adamcağızı bu kadar koşturmanıza gerek yok tabii ki.

Adem ile Havva gunlerce yatıp uyumazlar elbette. Başka şeyler de yaparlar ama Günlük'ün o sayfalarını nakletmekten "ayıp köşe"ye ayıp olur diye imtina ediyoruz.

Sonuçta olan biten aşktır. "Aşk eski bir yalan
Adem'le Havva'dan kalan"
şarkısı da o günlerden kalmadır.
"Ben her bahar aşık olurum
Rüzgâr olur yağmır olurum..."
şarkısı ise o günlerden kalmayıp, gerçekten Sezen Aksu'ya aittir. Çünkü ortada aşık olunacak topu topu bir tane Adem vardır. Gerçi "çok olduklarında ne oluyor" diyeceksiniz. "Çeşit oluyor" diyemeyeceğim!

**Atropa Belladona**

# İki kocalı belediye başkanı

Merzifon'un Kavşak Beldesi'nin düzenlediği 86. tığ yarışmasına katılan Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, belediye başkanı ve iki kocasının elini sıktı. Demirel, kendisine "çok mutluyuz" diyen belediye başkanının sırtını sıvazlayarak, "eyi olun, eyi olun, ben de çok mutluyum" dive cevap verdi. Yarışmadan sonra *Pazartesi* muhabirlerinin sorularını yanıtlayan kadın belediye başkanı, "politikaya atılmak istiyordum, ilk kocamın geliri yeterli gelmedi, ben de imam nikahıyla bir tane daha aldım. Bana çok yardımları oldu, onların sayesinde kazandım" dedi. Yine muhabirimizin sorusu üzerine uzun uzun iki kocasının birbirleriyle çok ivi anlaştığını anlattı ve "vallahi kardeş gibiler, ben olmadığım zaman beraber yatarlar" dedi.

Demirel'in iki kocalı belediye başkanının elini iki kez sıkmasını, iki kocasıyla da ayrıca tokalaşmasını büyük gazeteler manşet yaptı, erkek dernekleri olayı kınadı.

## İNSANI KÖTÜ KÖTÜ KONUŞTURUR BUNLAR

# İşte sonunda oldu; Kainat Güzeli feminist!

Bu sayımızda, tam da yeri gelmişken, sizlere yılların veciz sözlerinden birkaçını hatırlatacağız; "Bu feminist kadınlar arasında da bir tane güzel yok", ya da "Çirkin kadınlar feminist oluyor" hatta "Hem çirkin, hem feminist"...

Peki, bu veciz sözlere karşı feminist kadınlar ne yapmışlar; yok efendim "Bu düşünceler erkek egemen ideolojinin bir başka ürünüdür", "Feministleri böyle yaralamak ve ürettiğimiz politikaları karalamak istiyorlar," filan gibi saçma sapan karşılıklar vermişler! Dönüp aynalara bakanları bile olmuş, bu sözler üzerine...

Oysa onlar da "hem liberal, hem erkek, hem kel" ya da "hem kıllı, hem solcu, hem fodul" gibi manalı sözler üretebilirlerdi. Ama yok efendim, kadınlarda bu bilinçli bakış yok!!!

Ve işte yıl 1995, günlerden bir Mayıs günü. Bir kadın, feministlere yöneltilen bu sözlere gerçek karşılığını verdi: Kâinat Güzeli seçildi. Amerikalı güzelimiz ilk demecinde de feminist olduğunu açıkladı. Koskoca kâinat güzeli, güpgüzel bir kadın, hem de 90, 60, 90 bir şekilde "ben feministim" dedi. İşte gerçek mücadele, işte feminizm!

Bu olayın bütün feministlere örnek olmasını ve en kısa zamanda "Dünya feminizm güzeli" yarışmasının organize edilmesini diliyoruz. *Pazartesi* dergisini de bu konuda duyarlı olmaya çağırıyoruz.

FEYHAN GÜVER

# Hangi müzikle evleniyoruz?..

Arjantin'in kenar mahalle ve barlarından kopup gelen bir müziktir tango. 19. yüzyılın son yarısında ekonomisinden futboluna dek hep ilgimizi çeken, kendimize yakın hissettiğimiz, bu "sıcak" ve sorunlu ülkenin genelev ve salaş barlarında oluşan karakterini de tamamen korumuştur. Yani uzmanlar öyle diyor... "La Cumparsita ise en şanslı tangolardan biridir. Öyle kabul edilir... Biz de taa oralarda -Arjantin genelevlerinde- doğup büyüyen bu müziği alıp düğünlerimize taşımışız. Çoğu Arjantinli bunu bilmezmiş... Fehmi Akgün'ün yalancısıyız. Fehmi bey, 1988 yılında İstanbul Festivali'ne gelen Astor Piazzolla ile sohbet ederken, Türkiye'de hemen her düğünün Komparsita ile açıldığını, gelinle damadın ilk kez bu müzikle dans ettiğini söylemiş de adam inanmamış. Kötü bir şaka yaptığını bile sanmış. -merak edenler için kaynak; Fehmi Akgün'ün *"Yıllar Boyunca Tango"* kitabı, tavsiye edilir.-

Bunun neresi şaka, olsa olsa kaderin garip bir cilvesi denilebilir. Hem genelevden çıkmış müzikle "kutsal aile kurumu"na girmekte ne kötülük olabilir ki?

ESKİ DOSTLAR — SEMRA CAN

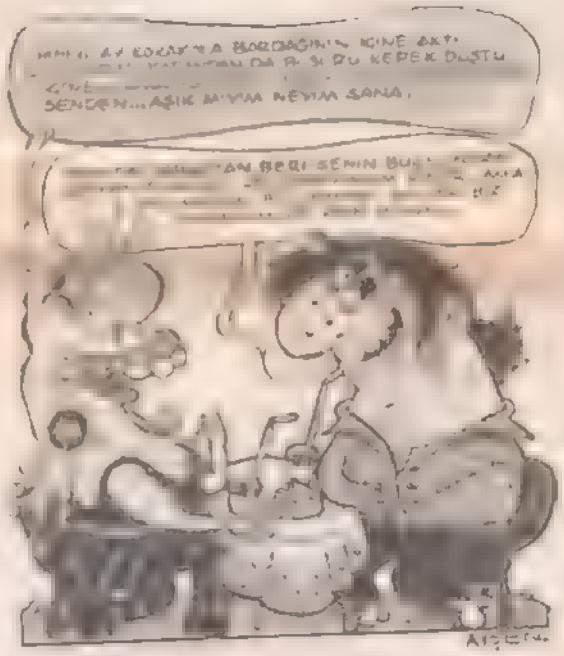

# erkekler pahalıya maloluyor

Amerikalı bir psikolog, June Stephenson, erkeklerden daha fazla vergi alınmasını istiyormuş. Çünkü, Amerika'da cezaevlerindeki tutukluların yüzde 94'ü, işlenen cinayetlerin yüzde 90'ının faili erkekmiş. Mahkeme, hapishane masrafları derken, her yıl bütçeden 300 milyon dolar bu erkeklere gidiyormuş. Ee, kadın haklı! Bu masraflar niye kadınların cebinden çıksın?

Biz eksik kalır mıyız? Türkiye'de de bazı vergileri erkekler ödesin bari.

Sokakta dolaşan vatandaşların yüzde 87.8'i erkek olduğu için yol vergisini.

Otoyollarda seyreden otomobillerin sürücülerinin yüzde 91.9'u erkek olduğu için otoyol vergisini,

Yere tükürenlerin yüzde 99.99'u erkek olduğu için temizlik vergisini,

En büyük sesleriyle bağırıp çağıranların, kornalarına sonuna kadar bastıranların, "patlıcan, biber, domates" diye megafonla satış yapanların yüzde 99.1'i erkek olduğu için gürültü vergisini,

Asla doğum kontrolü uygulamadıkları, prezervatifle tanışmayı akıllarından bile geçirmedikleri için nüfus vergisini erkekler ödemelidir! Amerikalılar akıllı da biz enayi miyiz?

## Çarşaf diyoruz

# "Halkla ilişkiler"den heryerde kadınlar sorumlu

Haftalardır konuşuluyor. Bir Pazar kocanızın annesini-babasını-kardeşini-onun karısını öğle yemeğine çağıracaksınız. Her seferinde hatırlatıyorsunuz: "Bak çok ayıp oluyor; hadi kardeşinle gün konusunda anlaşın da annenlere de haber verelim." Bu konuşma genellikle hafta ortası geçiyor. Bir-iki gün bekliyorsunuz. Ses seda yok. O hafta sonu da geçiyor. Hani "Oh, bu sefer de atlatık" diyebilseniz. Hayır, o da olmuyor; çünkü bir gün yapılacak bu iş, çaresi yok. Bari bir an önce bitsin.

Nihayet beklenen gün geliyor. En iyi niyetinizle çeşit çeşit yemek hazırlıyorsunuz; sabah yıkanıp, kayınlarınızı hoşnut etmek için kendinizce süsleniyorsunuz, öğlene doğru kapı çalınıyor. Hepsi birden uşuşüyorlar içeri. Meğer bayağı da seviyorlarmış birbirlerini. Bir gürültü, bir patırtı... "Eh ne yapalım, olacak o kadar. Hepi topu birkaç saat."

Ama öyle olmuyor. Yemekte iki kardeş atışıyorlar. Sizinkinin suratı ivice kararır. Sofra toplanır toplanmaz kayboluyor ortalıktan. İçeriye, küçük odaya gitmiş, bet bet oturuyor. "Kendi evinde yapma bari; hadi gel içeri." Nuh diyor, peygamber demiyor.

Çaresiz, salona dönüyorsunuz. Ve kocanızın en yakın akrabalarıyla, tek başınıza, uzun bir üç saat, sevimli sevimli sohbet ediyorsunuz ..

* * *

İlişkiniz başlayalı üç-dört hafta olmuş. Birbirinize o kadar doyamıyorsunuz ki hep yalnız buluşuyorsunuz. Ama artık sizin arkadaşlarınız da, onunkiler de ufak ufak söylenmeye başlamışlar. Aslında yakın arkadaşlarınızla onu tanıştırmak, belki bazılarıyla dost olmasını sağlamak, istediğiniz bir şey. Nitekim, rastlantılar, küçük organizasyonlar, o da gerçekleşiyor.

Artık aşağı yukarı haftada bir geceyi sizin çevrenizle geçirmeye başladınız. Çok da keyifli oluyor. Dostlarınızın içinden bir ikisiyle de bayağı yakınlaştı...

"Geçen gün... aradı. 'Kayıplara karıştın. Şu sevgilini de bir türlü tanıyamadık' diyor Bir gün gidelim olur mu?"

Sizin için hiçbir sakıncası yok: "Tabii, sevinirim. Siz bir gün belirleyin. İki-üç gün önceden bana haber verirsen ayarlarım."

Günler geçiyor. Bu konu unutuluyor. Sizin de çok derdiniz değil. Ama bir yandan da onun arkadaşlık ilişkilerini yaşayış biçimi kafanızı kurcalıyor. Onlarla siz yokken de çok az görüştüğünü biliyorsunuz. Özlemiyor mu arkadaşlarını, onun için bu kadar önemli olduğunu iddia ettiği birini onlarla paylaşma ihtiyacını duymuyor mu?

Derken bir gün: "Bir gece bizimi çocuklarla içmeye gidelim." "Tabii, sevinirim. Siz bir gün belirleyin. İki-üç gün önceden bana haber verirsen ayarlarım."

Yine hiçbir hareket yok. Artık aylar geçmiş. Birlikteliğiniz hiç fena gitmiyor. Kâh başbaşasınız, kâh sizin arkadaşlarınızla.

"Ne garip! Hep senin arkadaşlarınla birlikte oluyoruz. Bayağı alıeymişsiniz siz de...

Meseleye el koymanın zamanı gelmiş artık. Bir hafta önceden bir gece belirliyorsunuz. Üç-dört kere hatırlattıktan sonra arkadaşlarına telefon etmesini sağlıyorsunuz. Sizin kafanızdaki gece onlara uymadığı için, siz kendi programınızda ufak bir değişiklik yapıyorsunuz.

Gece bayağı sıcak geçiyor. Arkadaşları çok da hoş insanlar

* * *

Bir dergi çıkarıyorsunuz, dergiyi çıkaran ekipte iki kadın, dokuz erkeksiniz. Derginin bürosu yok; dizgi, basım, dağıtım işlerini bir yayınevi üstlenmiş. Toplantılar üç-dört haftada bir evlerde yapılıyor.

Dergide çok fazla hiyerarşinin olduğu söylenemez. Her iki kadın da erkekler kadar yazı yazıyor. Kararlar hep birlikte alınıyor. Yazıları toplama, tashih, redaksiyon işlerini her sayıda değişen sayı sorumluları üstleniyor.

Ama bir nokta var ki orada işin bütün rengi değişiyor; nasıl olduğunu anlamadığınız bir biçimde, bütün yük ya sizin ya öbür kadının sırtında kalıyor: Toplantı tarihini ve yerini belirlemek için gereken telefon trafiği! Aslında bunun neden böyle olduğu da belli: Saat kaçta kimin nerede bulunabileceğine, aşağı yukarı hangi tarihlerin kimlere uygun olup olmadığına, kimin evinin toplantı için müsait olduğuna ilişkin bilgiler nedense hep sizde. Bu yüzden de zaten en "pratik" çözüm bu işi sizin yapmanız.

Saatleriniz, günleriniz telefon başında geçiyor. Bir sonraki toplantının günü ve yeri saptanıyor. Herkese haber vermişsiniz, içiniz rahat.

Toplantı sabahı telefonlardan soluk alamıyorsunuz: "Toplantı kaçtaydı?"; "Yahu kimde toplanıyorduk bugün?"; "Yiyecek birşeyler götürmek gerekiyor mu?"...

Toplantıdasınız. Sabahki telefonlar sizi o kadar yormuş ki, başta tartışmalara katılamıyorsunuz. Neden sonra toparlanıp söz istiyorsunuz.

Erkekler, sosyal ilişkilerini kendi başlarına düzenlemekten gerçekten acizler mi?

Yoksa bunun basbayağı bir emek gerektirdiğinin farkındalar da boylesi işlerine mi gelıyor?

**Gülnur Savran**

# Halkla ilişkiler kadın mesleği mi?

Gülnur Savran, yan sütunda evdeki "halkla ilişkiler"den soz edince, bir de piyasaya bakalım, bu işi yaparak ekmek yiyen kadınlarla konuşalım dedik. Halkla ilişkiler kadınların yoğun olduğu bir alan. Bu mesleğin en başarılı isimlerden biri sayılan Sibel Asna, halkla ilişkilerin bir kadın mesleği olmadığını, hatta Türkiye'de bu işi başlatan ilk isimlerin erkekler olduğunu söylüyor. Evdeki halkla ilişkilere para ödenmiyor ama piyasa öyle değil! O nedenle de erkekler halkla ilişkileri bir meslek olarak benimsiyorlar. Sibel Asna, "Halkla ilişkiler iletişim bilimi demek. İletişim danışmanlığı yapmak için en önemli şey, strateji ve plandır. Bu işin beyni, plan. Bugün bir halkla ilişkiler enflasyonu var. İki tane davet organize etmenin de adı halkla ilişkiler oldu. Ve maalesef kadınların daha çok yaptığı iş, davet düzenlemek, bilmem ne diskosunun halkla ilişkiler sorumluluğunu üstlenmek oldu. Bu konuda kadınlar için arz da var, talep de. Genellikle kuruluşlar, bu tür işler için kadın eleman arıyor" diyor.

Bir başka halkla ilişkiler uzmanı, Mirey Meseyyah da, mesleklerinin algılandığından daha geniş kapsamlı olduğunu söylüyor. "Halkla, bir kişinin ya da bir kuruluşun kamuoyunda varolan imajını pekiştirmek ya da iyi bir imaj oluşturmak için yapılan bir çalışmadır," diyor. Bu işin neredeyse kadın işi olarak bilinmesine gelince... "Yurtdışında bu geçerli değil. Orada bütün büyük kuruluşların halkla ilişkiler departmanında kadınlar kadar erkekler de çalışıyor ama burada daha çok kadın çalışıyor. Türkiye böyle yönlendi. Kadınlar kendini daha uygun gördü. Erkekler beceremiyor demek istemem ama belki tercih etmiyorlar. Organizasyon işinde belki biraz daha detay olduğu için, kadınlar bu işi daha çok seviyor, beceriyor. Halkla ilişkilerde en önemli şey deneyim ve kendi kişisel birikimleriniz. Detay işi olduğu için hem bir deneyime, hem de bilgiye, görgüye ihtiyaç var. Detay çok önemli."

MARILYN FRENCH
KADINLARA KARŞI SAVAŞ
ÇEVİREN: BERİL EYÜBOĞLU
Kadınlar nasıl bu kadar kolay suçlanıyor? Onlardan neden nefret ediliyor?
Evde, işte, sokakta, mahkemede, her yerde sürekli karşılaştıklarımız... Bu kitap kadınlara duyulan nefretin tek tek kişilerden kaynaklanmadığını, dünyanın her yerinde sistemli bir ayrımcılığın sonucunda ortaya çıktığını belgeliyor.
Metis Yayınları
İpek Sokak No. 9, Beyoğlu/İstanbul

Kadın olmanın bilinci bu kitaplarla başlar
Simone de Beauvoir
İKİNCİ CİNS KADIN
PAYEL YAYINEVİ

çalar saat
ayşe düzkan
çizgiler: ramize erer
çalar saat, kadınların görgüsünü artırmak, erkeklerin tepesini attırmak için yazıldı. doyumsuz tutkular, bitimsiz aşklar yaşamak; klipterdeki gibi sevip, hiç olmadı telli duvaklı gelin olmak istiyorsanız, iş işten geçmeden, dışınızı sıkıp bu kitabı okuyun allah aşkına! çalar saat bütün hayallerimizi başarıyla yıkacaktır
84 sayfa, 70.000-
parmaklar
İstiklal cad. 212, Anzavur Pasajı Alt kat no: 8 Galatasaray, İstanbul
el/faks: (0212) 252 85 67

BAŞKANIN ÇOCUĞU
FAY WELDON
Çev: Nihal Yeğinobalı
*Roman*
"Fay Weldon ender rastlanan bir yeteneğe sahip. Pek az yazar böylesi sağlam, tutkulu bir iş çıkarabilir."
*Good Housekeeping*
AFA İstiklal Caddesi, Bekar Sokak, No 17, Taksim
Tel. 245 39 67 Fax: 244 43 62

# Diyet çıkmaz sokak mı?

Yıllar önce, beş yaşında olan oğlumla Atina'da Akropolis Müzesi'ne gitmiştik. Müzedeki heybetli, yapılı kadın tanrıça heykellerinden pek etkilendik. Ve hemen müzenin dışındaki dukkanlarda satılan aynı heykellerin kuçuk, zarif, ınce belli, zayıflatılmış replikalaruu gören oğlum muzırca "Anne bunlar da dıyet yapıyorlar değıl mi?" dedi. Ben de hamilelik boyunca ve daha sonra bır yıh aşan emzirme doneminde edındığım fazla kiloları verebılmek için uzun zamandır dıyet yapıyor, kılo veriyor, tekrar alıyor, tekrar vermeğe çalışıyordum. Oğlum hem benim, hem de etrafımızdaki ve de televizyondaki kadınların böyle bir zayıflama dertlerinin olduğunun farkındaydı.

Erkekler için diyet, rejim yapma, zayıflama çoğunlukla sağlık, hastalık gıbi durumlarda gündeme gelır. Epey göbeklenseler de, bir sağlık sorunu yoksa erkekler diyet yapma gıbi bir cendereye sokmazlar kendılerını.

Kadınlar için ise dıyet. rejım yapma, zayıflama erkekler tarafından nasıl görındükleriyle doğrudan ilgili. Bu tanım ve buna ulaşmak için yapılması, yenmesi, yenmemesi gerekenler aynı zamanda kadınları reklamların ve bir tur özel tuketim mallarının hedefi haline getiriyor. Medya bu reklamlarla ve kullandığı kadın imajlarıyla bu ideal kadın olçülerini empoze edıyor.

İngiltere'de 1990 yılında yapılan bir araştırmaya gore 11 milyon diyet yapan kadından yüzde 70'i sarfedilen onca para, irade gücü ve zamana rağmen istedıkleri ıdeal ölçülere ulaşamıyor. Kimısi ise zaten yarı yolda bırakıyor. Araştırmada, diyet yapan kadınlardan dörtte bırı son bir yılda üç dort ayrı dıyet programı uyguladuklarını belırtiyorlar. Türlü çeşitli diet programı var. Alınan lıf oranı yüksek olanları ım beğenirsiniz, yağsız yemeğe dayananları, kalorı hesabı yapılarak yenenlerı mi istersiniz?

Oysa zayıflamak o kadar basit birşey değıl. Diyelim ki aldığınız kaloriyi azalttınız. Hele de az karbonhidrat alıyorsanız bir süre sonra kendinizi iyice zayıf hissedersiniz. Enerji temin etmek için bedeninizdeki depolardan yağ yakılmaya başlanır. Bu işlem glıkoz üretmez. Oysa glıkoz beynin çalışması için gerekli olan yakıttır. Bu durumda bedeninız glikoz temin etmek için yedıklerinizdeki ve bedeninizde bulunan (kaslarınız ve iç organlarınız) proteini yakmak zorunda kalır. Bu proteinden çıkan nitrojen fazlası böbreklerinizi zorlar. Yeterince karbonhidrat almayan şişman metabolizma ketonlar adı verılen bir atık maddeyi kana karıştırır. Kanda ketonların artışı başağrısı, sürekli uyku hali ve sarhoşluğa yol açar. Birkaç hafta sonra, beyin ketonları yakıt olarak kullanmaya alışabilir. Bu durumda müthış bir rahatsızlık hissedersiniz, çünkü gerekli yiyeceği almadan kan şekeri seviyeyinizin sabitlenmesi mümkün olmaz. Kendinizi mutsuz ve cinsellığe karşı ılgisiz hissedebılırsiniz. Üstelik de özellikle şeker benzeri hızlı enerji veren yiyecekler aklınızdan çıkmaz. Bu durumda perhize dayanmak zordur. Ayrıca kas dokusunu yakarak verdiğiniz kıloları geri aldığınızda kasların yerine yağ dokusu oluşur.

Dığer taraftan sağlıklı yaşam için beslenme ve dıyetin önemi açık. Kadınlar kendı dışındakıleri besleme, büyütme ve bakmakla yükümlü olduklarından çok zaman dengeli ve iyi beslenmemekteler

Ayrıca kadınların çoğunluğu evde yemek ve beslenme gorevlerim yaptıkları için daha çok ve düzensiz yiyorlar. Çünkü yedikçe iştah artmakta, iştah arttıkça yenmekte, yendikçe suçluluk duygusu ve şişmanlama korkusu başgösterınekte ve rejim yapmak gerekmekte. Rejim yapmanın çoğunlukla kısır döngü olduğu, çok az oranda kadının rejimle ideal olçüye ulaştığı biliniyor. Kimi zaman bu, sağlığı bozacak, hatta kadının hayatını tehlıkeye atacak boyutlara ulaşıyor. Çünkü birçok diyet programları vücudu elzem olan yiyeceklerden mahrum ediyor. Bir yakınım. yuksek oranda kolesterol içeren peynire dayanan bir rejim yaparak, uzun sure vücudunu lif içeren tahıllardan mahrum ediyordu. Oysa lif, bağırsakların çalışması için gerekli.

Olumlu sonuçlar veren diyetlerin yavaş yavaş yeme alışkanlığını değiştirmekle başarılı olduğunu gormekteyiz. Yani, yağlı, şekerli, çok kalorili besinleri azaltmak ve dengeli ama yeterı kadar besin almak alışkanlığını kazanmaktan bahsedıyoruz. Bu yazı içın görüştüğüm kadınlardan başarılı olan ve verdikleri kiloları tekrar almayan kadınlarda böyle olmuş. Bir arkadaşını bir ayda ıkı kilo vererek altı ayda on ıkı kilo vermişti iki yıl önce. Ve menopoz doneminde olmasına rağmen bu kiloları tekrar almamış. Ama püf noktasının haftada dört beş kez uzun yüruyüşler yapmak olduğunu ifade ettı.

Doktorların ve yakınlarının butün uğraşlarına rağmen kilo vermekte başarısız olan büyük halam ıçin bu rejım konusu epey anlamsız. Çünkü onun büyuduğü donemde "bir dırhem et bın ayıp örter" şiarı geçerlıydi. Hatta zayıfların "yapışık" diye küçük görüldüğü o donemde Elmas Teyzem anneme hep "Bıraz şişmanlayım da bir resim çektireyim, zayıfımı iyi çıkmıyorum", dıye hayıflanırınış.

**Fadime Gök**

## Yemek, bazen ihtiyaç bazen alışkanlık

Bazı besinlerden vazgeçemeyeğimizi düşünürüz. Bunun çeşitli sebepleri var. Özelilkle dondurma, şeker gibi yemeye çocukken alıştığımız bazı yiyecekler bize çocukluğumuzu hatırlatır. Onlara karşı hissettiğimiz ihtiyaç o günleredir aslında. Hele de küçüklüğümüzde bize ödül olarak verilmiş yiyeceklerden kopmamız çok zordur. Ayrıca hemen hepimiz hayatımızın bir doneminde mutsuzluğumuzu, öfkemizi ya da sıkıntımızı yemekle bastırınaya çalışmışızdır. Acıkmadığımız halde yemek bizim için bir hayat tarzı haline geldiyse, başka ihtiyaçlarımızı doyurmak için yiyeceğe başvuruyorsak bunun çaresi diyet değil, neden mutsuz, öfkeli, sıkıntılı olduğumuzu çözmek olacaktır.

Son yıllarda sağlıklı beslenme fikri her zaman, her yerde karşımıza çıkıyor. Eğer beslenme alışkanlıklarımızla sağlığımız arasında bir çelişki varsa, alışkanlıklarımızı değiştirmek ihtiyacı hissetmemiz normal. Ancak beslenme alışkanlıklarının bütün bir ömur içinde oluştuğunu, kolay kolay değişmeyeceğini ve bu konuda fazla iyimser olup hayal kırıklığına kapılmamak gerektiğini hatırda tutmaka fayda var. O yüzden alışkanlıklarımızın hepsini bir anda zorlamaktan ziyade teker teker değişikliklere gitmek daha kolay olabilir. Hele de başkaları için yemek pişiriyorsanız, örneğin birkaç ay yağı azaltmak, sonra şeker miktarım değiştirmek çok daha kolay olacaktır. Ayrıca bütün değişikliklere bir anda uyum sağlamak zordur. Bütün bunları hayatınızı sıkışık olmayan bir dönemine rastlatmanız da kolaylık sağlayacaktır.

Taze besinler işlenmiş olanlara göre her zaman daha vitaminli ve katkı maddeleri de içermedikleri için daha sağlıklıdırlar. Konserve, cips gibi hazır yiyeceklerden vazgeçmek yemek hazırlamada zaman kaybına yol açtığı için zordur.

Beslenmenizden memnun değilseniz, bunun alış veriş ve pişirme alışkanlıklarıyla başlayan ancak oradan yemeye uzanan bir süreç olduğunu ve hayatınızın her aşamasında adım adım biçimlendiğini unutmayın.

# Okurlarla sohbet

*"Keşke aylar 30 gün değil de 15 gün olsa"* diyen ve Öğretim Elemanları Sendikasından seçim haberi veren Ankaralı Ece,

*"Pazartesi'yi fazla İstanbullu"* bulan ve *"Ankara'da Pazartesi grubu var mı?"* diye soran Filiz Kardan, Ankara'da bir **Pazartesi** grubu oluştursanız ve bize İstanbul dışından haberler ulaştırsanız.

*"Pazartesi için ne yapabiliriz"* diye soran Suat Çoban, *"iki Pazartesi birden"* aldığınızda birine kızınız el koymuş birini erkek arkadaşınıza vermişsiniz. Herkes sizin gibi yapsa, iki **Pazartesi** birden alıp, birini ailesine, birini **Pazartesi**'yi hiç bilmeyen birine verse.. Biz de bize mektup yazan okurlarımıza yakın yerlerde bürolar açabilsek...

İnebolu'da Dünya Emekçiler gününü kutlamak için komite kurduklarını anlatan okurumuz Şerife Avinal Çubuk "İnebolu'lu Kadınlar"dan yeni haberler bekliyoruz, Pano sayfamız bütün kadın gruplarına açık, biraraya gelip yazacağınız metinler, toplantı haberleri, oluşturduğunuz **Pazartesi** grupları... Kadınların yaşadıklarından haberler... Bekliyoruz.

*"Kürt kadınlarının her ... önce bedenlerine, cinselliklerine olan saldırıyla büyük bir savaşın içinde olduklarını biliyorum. Kürdistan'da bir köy yakılıp yıkılırken kıyametler kopuyor ama bir köyde kadınlara toplu tecavüz edilirken herkes suskun kalıyor Buraya kaçanlar bana en korkunç tecavüzleri anlatıyorlar:. Türk kadınları bu savaşı nasıl yaşıyor?"*..

Sevgili Cevahir, mektubundan ancak bu kadar alıntı yapabildik, sen etrafında tanıklık toplarsan basarız tabii, ya da tecavüzü doğrudan yaşayanlar bize yazarlarsa. Bizim henüz İstanbul dışında büromuz yok ve biliyorsun konuşmak hiç kolay değil.

Kozlu Zonguldak'tan yazan 31 yaşındaki okurumuz Fatma Kılıç kadınlara kızanlardan.. *"Yakın çevremde ve iş hayatımda hemcinslerimde görüp de dayanamadığım öyle çok şey var ki. Bunların en önemlisi bence erkekleri kendilerinden üstün görmeleri.* (Nasıl görmesinler dünya bugünkü dunyayken?) *Onları kendilerine hizmet edilecek birer varlık olarak kanıksamaları. Kendilerini iş, ev, çocuk üçgenine sıkıştırmaları* (yine kadınlar sorumlu, içine doğduğumuz duzenden!) *Bu üçgenin dışına çıkamayışları* (kadınların bu konuda fikirleri ne zaman alındı, onlara seçme hakkı ne kadar tanındı?) *ve bu üç temelden başka şeylerin var olduğunu, en önemlisi kendilerinin varlığını yadsır şekilde yaşamaları gelmektedir*

*Aslında şunu söylememiz hiç de yanlış olmaz. Kadın mevcut ezilmişliğinin, sömürülmesinin, ikinci sınıf insan statüsüne konulmasının suç ortaklığını bizzat kendisi yapmaktadır. Bu da erkeklerin var olan suçlarından daha büyük ve utanılası bir suçtur"*..

Sevgili Fatma Kılıç, pek çok kadın böyle düşünüyor ne yazık ki. Şöyle bir yanılgı sözkonusu: sanki erkekler kadınları eziyor ve sömürüyorsa bu tek tek erkeklerin suçuymuş, kadınlar da bu ezilmişliğe 'razı oluyorlarsa' bu da onların özgür iradesinin sonucuymuş gibi algılanıyor Toplumsal veriler, yani toplumsal grupların nasıl örgutlendikleri, çıkarlarını nasıl savundukları, işlerine geleni bireylere nasıl duşündurdükleri tamamen gözardı ediliyor.

Eskiden pederşahi olarak adlandırılan, bizim de erkek-egemen olarak tarif ettiğimiz düzen tek tek erkeklerin işine yarıyorsa da tek tek erkeklerin iradesini aşan bir düzen. Yani erkekler şu kadınları nasıl ezsek diye düşünmek zorunda değiller, doğduklarında zaten kadınların ikinci sınıf oldukları bir düzen, alışkanlıklar, işbölümü, değer yargıları falan buluyorlar... Kadınlar da bunlara razı olacak şekilde manen ve maddeten hazırlanıyorlar bu duzene. Eğitimleri, piyasada buldukları işler, aldıkları ücretler hep kadınları bir kocaya mahkûm edecek şekilde ayarlı.

Ve karşı çıkmak "ev, iş, çocuk üçgeni" dışında bir hayat örgütlemek inanılmaz bedellere mal oluyor. Ozgür ve insanca yaşamak için neden hepimiz kahraman kesilmek zorunda kalalım? Neden bu hakları hazır bulmayalım, en geri zekâlı erkeğin bulduğu gibi?

İzmir'den Yeşim Küey, Zeliha Çalışkan, Ankara'dan Yasemin Sancar, İskenderun'dan Nuran Bilgin, Kuşadası'ndan Ergül Çetin ve Ayşen Turkmen, Giresun'dan Saliha Yayla, Bandırma'dan Ayşegül Savcı Bize yazdığınız için teşekkür ederiz. Hepinize selamlar.



# Hukuk

## Evlilik dışı birleşmelerde kadınların hukuksal durumu

Merhaba,

Bugünkü konumuz evlilik dışı birleşmelerde kadınların ve yer kalırsa çocukların hukuksal durumu.

Bu konu bilindiği gibi son günlerde, özellikle ünlü ve zenginlerin de işin içine girmesi ile oldukça güncelleşti.

Türkiye'de her zaman evlilik dışı birleşmeler olmuş ve bunlardan doğan çocuklar da çeşitli yıllarda çıkartılan af yasaları ile babalarının kütüğüne yazılmıştır.

Bilindiği gibi Türkiye'de tek eşlilik yasaldır. Yani bir insan aynı anda birden fazla kişi ile evli olamaz.

Evlilik dışı bir arada yaşamaları da bu kuralın ışığı altında değerlendirmek gerekir.

Evlilik dışı birliktelik, aralarında resmi sözleşmesi yani nikâh olmadan, ayrı iki cinsiyetten insanın karı-koca gibi bir arada yaşamalarıdır. Dolayısı ile "imam nikâh"lılar da yasal açıdan evlilik dışı birliktelik yaşıyorlar demektir.

Bu tür yaşama çeşitli biçimlerde olur.

**a.** Tarafların ikisi de bekârdır. Yani bir başkası ile evli değildir ve evlilik dışında birlikte yaşıyorlardır.

8/Mayıs 1991 tarihinde çıkan ve yürürlük tarihinden başlayarak 300 gün geçerli kabul edilen 3716 sayılı yasaya gore evlilik dışı birliktelikte yaşayan insanlar, nufus müdürluklerine başvurarak, kendilerini evli olarak tescil ettirebileceklerdi. Böylece, her ikisi de biribirinin mirascısı olabilecek, doğmuş ortak çocuk varsa onlar babalarının soyadını alıp onun kütüğüne kaydolabileceklerdi. Ancak evlilik akdinin yapıldığı sırada her ikisinin bir üçüncü kişi ile evli olmaması gerekiyordu.

Bu yasanın 4. maddesi ilginçtir. İlginçtir çünkü başkası ile evli bir taraf ile evli olmayan tarafın birleşmelerinden doğan çocukların evlilik içinde doğmuş çocuklar gibi nüfusa geçirilme olanağı tanınmıştır.

Tarafların ikisi de bir başkası ile evli olmadan birlikte yaşadıktan sonra herhangi bir nedenle ayrıldıklarında kadının, evli kadının ayrılmasında elde edeceği haklardan hiçbirisini talebe hakkı yoktur. Yani nafaka isteyemez, erkek öldü ise onun mirasçısı olamaz. Maddi ve manevi tazminatı belirli koşullarda isteyebileceğini duşünüyorum.

Ancak bu beraberlik sırasında erkek kadın adına bir takım mallar almışsa, örneğin bir taşınmaz alınış ve kadın adına tescil ettirmişse, bunu geri isteyemez.

Yargıtay, yasal olmayan birliktelıklerde, erkeğın kadın için aldıklarını, bile bile ahlaka ve adaba aykırı bir amaç için aldığından geri istemeyeceği görüşündedir.

**b.** Evli bir erkekle bekâr bir kadının birlikteliğinde de durum aynıdır. Bu durumda ikinci kadın, erkeğin evli olduğunu bile bile onunla yaşamayı kabul etmişse, bu birlikteliğin sona ermesi nedeni ile, ikinci kadın hiçbir hak talep edemez. Yâni, erkek ölmüşse, onun mirascısı olamaz; ayrıldıkları takdirde nafaka isteyemez. Kendisine kötü muamele yapılmışsa yani fizıksel şiddete maruz kalmışsa genel hükümler çerçevisinde, erkekten şikâyetçi olabilir.

Başkası ile evli bir erkekten çocuk doğurmuşsa, çocuğun babasının nüfusuna işlenebilmesi için bugün itibarı ile yeni bir af yasasının çıkmasını beklemesi gerekecektir. Yukarıda sözünü ettiğim yasanın uygulanması ile ilgili yönetmelik 16/5/1996 tarihine kadar yürürlükte kalacaktır. O nedenle evlilik dışında, 13/3/1992 tarihine kadar meydana gelmiş doğumlar için uygulanabilir.

Burada, özellikle, uzun yıllar karı-koca gibi yaşamış ama resmi nikâh yaptırmamış kadınlar aleyhine bir durum soz konusu olduğuna şahsen inanıyorum ama, iki tarafın da evli olmamaları kaydı ile. Çünkü başkası ile evli olduğunu bile bile bir erkekle birlikte olup birinci kadının haklarına ortak olma talebini de kendi adıma hoş karşıladığımı söylemem. Yani, bir kadının kırgınlığı ve mağduriyetine rağmen bir dığer kadının korunmasını, ilke olarak hoş karşılamadığımı söylemek istiyorum.

Gene de hukukta her durum özeldir ve genel geçer kurallar her duruma uygun değildir. Kuralları uygulanacak olaya göre değerlendirmek gerekiyor.

**Av. Canan Arın**

# Hipokrat yazdı, kadınlar uyguladı!

"Size öyle bir şey anlatacağım ki, şiddetle burada olmayı isteyeceksiniz. Bizim oralarda son derece yaygın ve ölümcül olan çiçek hastalığı, burada neredeyse tamamen zararsız. Adına "aşılama" dedikleri bir yöntemle kadınlar, bu büyük tehlikeyle baş edebiliyorlar. Her yıl sonbaharda, sıcakların bittiği eylül ayında, bunu iş edinmiş bir grup yaşlı kadın tarafından bu operasyon gerçekleştirilıyor. Herkes birbirine haber veriyor, ailesinde çiçek olma ihtimali bulunan 15-20 kişi toplanıyor. Yaşlı kadın elinde küçücük bir kaba koyduğu için çiçek virüslü cerahat ile geliyor ve hangi damarının açılmasını istedığını soruyor. Hasta gösterdiği anda da büyükçe bir iğneyle orayı çiziyor. Sıradan bir sıyrıktan daha fazla acı vermeyen bu çizığin içine iğnenin başı kadar cerahat sürüyor ve yarayı bağlıyor bu şekilde dort-beş damar açıyor. Şimdiye kadar bundan ölen olmamış. Denemeler öylesine tatmınkâr ki, ben de sevgili oğlumu bu şekilde aşılatmaya niyetliyim. Ayrıca bu buluşu İngiltere'de gündeme getirmeye çalışacağım. Bazı doktorlarımıza hemen yazacağım. İnanıyorum ki aralarında insanlığın yararı için kendi şan ve şöhretlerinden fedâkarlık edecekler çıkacaktır."

İngiltere'nin Türkiye Büyükelçisi'nin eşi Lady Montagu'nün 1 Nisan 1717'de Edirne'den Londra'ya postaladığı mektuptan alınan bu kısa bölum, 18. yy'da kadınların tıp alanında "kendi kendilerine" geldikleri önemli bir yeri işaret ediyor. Gerçekten de Lady Montagu'nün anlattıklarını ciddiye alarak çaba sarfeden doktorlar çıkmış; çiçek aşısının gelıştırilerek yaygın biçimde uygulanmasına önayak olmuşlar ve salgınların önüne geçilebilmiş. Nüfuzlu bir kadının yazdığı mektuplar sayesinde tıp tarihine geçebilmiş olan bu gerçek, acaba tek örnek midir bilmiyoruz ama, bugün artık dünyada çiçek virüsüne rastlanmıyor. Oysa 18. yy'da ve daha onceleri sık sık gorülen çiçek salgınları sonucunda binlerce insan olmüş, çok daha fazlası çeşitli hasarlar alarak sürdürmüş yaşamını. Bu çok bulaşıcı olan ölumcül hastalığın kökünün kurutulmasında ilk adımı atan kadınlar, binlerce yıldan beri ev içinde, ailede ve yakın çevrede sağlık ve bakım hizmetinde oncülük ettiler ama tıp tarihindeki yerleri hiç de hak ettikleri gibi olmadı.

Tıp tarihi genellikle İ.Ö. 430-330 yıllarında Eski Yunan'da yaşamış olan Hipokrat'ın yazılarıyla başlar. Hipokrat'ın yazdıkları, hastalıklar ve tedavileri hakkındaki teorilerin temelini oluşturmuştur. Ancak fikir bazındaki bu temel gerçek anlamda tedavıyi içermez. Tedavi edebilmek için insanlar yüzyıllardır eğitım görüyorlar. Onceleri kadınlara tamamen kapalı olan tıp eğitimi ancak yıllarca süren yorucu, yıpratıcı çabalar ve kampanyalar sonucu kadınlara da sağlanabılmiş; onceleri belli sayıda kadına açılan tıp okullarının kapısı, daha sonra Batı'da cinsiyet ayrımı yasalarının kabulüyle tamamen açılmış.

Ortaçağa kadar tamamen kadınların uyguladığı, çoğunlukla bitkisel tedaviler ve ebelık gibi ciddi boyutlu tıbbi müdahaleler.ariskotrat İtalyan toplumunda rağbet görmeye başlamış ve tıp eğitımında kadınlara da yer verilmesine yol açmış. Batı'da daha çok kilısenın ilgi ve sorumluluk ölçusünde değerlendırilen ebelık, 17. yy'dan ıtıbaren, forsepsin bulunuşuyla 200 yıl gıbi bir sure içinde yavaş yavaş erkeklerin de uygulama alanı halıne gelmiş. Rıskli doğumlarda kullanılmaya başlanan forseps, cerrahi bir araç olarak kabul edilıyor ve bunu da ancak ehliyetli kişiler, yani tıp eğitimi almış olan erkekler kullanabilıyor. Ancak yine de erkek ebeler, yalnızca rıskli doğumlar için çağrılıyor. Kadınlar normal doğumlarda kadın ebeleri tercih ediyorlar. Bunun bır nedeni kadınların bınlerce yıllık deneyimlerine olan güven ise, dıger bir neden erkek ebelerın cerrahi müdahalede bulundukları ve alet kullandıkları için daha fazla para talep etmeleri. Ebelerın çoğunluğunu kadınlar oluşturduğu halde, mesleğin prestijini ve parasal karşılığını erkekler topluyor (özetle, forseps icat oldu ebelık bozuldu!).

On dokuzuncu yüzyıla kadar hıç de iyi bir şöhreti olmayan hemşirelik ise yine kadınlara özgü bir sağlık mesleği. Kadınların doktorluk yapabilmek için yoğun çabalar harcadığı 1800'lü yıllarda başka kadınlar da hemşirelığe saygınlık kazandırmak ve mesleği geliştirmek için uğraşıyorlar. Bunların başında gelen Florence Nightingale, Kırım Savaşı sırasında verdıği sağlık ve bakım hizmeti ile ulusal kahraman konumuna gelıyor (ama ıkinci sınıf kahraman).

Bugün eskiye oranla daha fazla kadın tıp alanında faalıyet gösterebıldığinden, kadınlara özgü sağlık sorunları ve hatta "Kadın Sağlık Hareketi" olarak anılan bir hareketten soz edılebilıyor. Yüzyıllardır kadın bedeni, bulunması gereken yere konarak incelenmedığinden, hatta kadınların kendi bedenlerini anlamaya çalışmaları bile gereksiz ve kaba bir davranış olarak nitelendırıldığinden, kadın fızyolojisi ancak bugün ve yine kadınların çabalarıyla özel olarak incelenıyor.

**Füsun Özlen**

# Mor İğneli günler

Cinsel tacize karşı bir kampanya fikri ilk kez, altı sene önce Ankara ve İstanbullu feministlerin bir araya geldikleri "Birinci Feminist Haftasonu"nda ortaya atıldı. Ekim 1989'da Ankaralı feministler sarkıntılığa karşı bır kampanya başlattılar. Bu arada İstanbul daki feministler de Tünel'deki Kadın Kültür Evi'nde toplanıp, cinsel tacizin ne olduğu, kapsamı, tanımı üzerine tartışmalar yaptılar. Her toplantı oldukça kalabalık ve hareketli geçivordu. Kampanyanın adı "Bedenimiz Bizimdir; Cinsel Tacize Hayır!" oldu. Kampanva sokaktaki cinsel tacizi teşhirle başladı. 2 Kasımı sabahı vapurda. (elbette basın mensuplarının eşlığinde) bıldığimiz yorgan iğnesinin tepesıne bağlanan mor kurdelelerle hazırlanan **mor iğneler**, kadınlara "Susma haykır, utanma iğneyi batır!" diyerek satıldı. Sonra semt pazarlarında da satışa devam edildi. Aynı ay, Kitap Fuarı'nda stand açan feministler epey ilgi topladılar

Bılsak'ta üç toplantı yapıldı. Bırıncisi "Cinsel Taciz Nedir?" başlığını taşıyordu. İkinci toplantı basına ve erkeklere kapalıydı. kadınlar tanıklıklarını anlattılar. Üçüncü toplantı ise erkeklerce en çok tartışılan sloganın adını taşıyordu; "Gıysim Sarkıntılığa Davet Değıldir". Bılsak çıkışında, (üstelık de gece) gruplar halinde Beyoğlu'nda dolaşıp kadınların giremedıği birahane, meyhane türü yerler ziyaret edildi. (Basın bunu "baskın" olarak değerlendirdi!) O zamanlar Beyoğlu, kadınların bu kadar rahat dolaştığı bir yer değıldı. Düşünsenize, kadınların gece Beyoğlu'nda dolaşması gazetelere haber oluyordu. Şimdi kadınların Beyoğlu'nda daha rahat olmasında elbette o "ziyaretler"in payı var.

Bu arada 4 sayfalık *Mor İğne* isimli bir dergı yayınlandı, İstanbul'a ve başka şehirlere dağıtıldı

Kampanyanın sokakla ilgili bölümü çok başarılıydı ama ev ve işyerlerindeki cinsel tacızle ılgili çalışmalar yapılamadan kampanya sona erdi.

# Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı

**Bundan böyle her ay, bir kadın grubunu ya da kuruluşunu kısaca tanıtacağız. Sizin de bir grubunuz, derneğiniz, vakfınız varsa yazın, tanıtalım. Bu ay bir vakıftan, Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı ndan (KEDV) söz edeceğiz, daha doğrusu onlar kendilerini anlatacaklar:**

"Vakfımızı 1986'da kurduk. Amacımız, kadınların çalışma yaşamına katılabilmelerine ve yaşam kalitelerini iyileştirmelerine destek olmak. Hedefimiz ise özellikle kentsel hizmetlerden yeterince yararlanamayan, kentsel yaşamla henüz bütünleşmemiş dar gelirli bölgeler. Kuruluşumuzdan bu yana bu bölgelerdeki kadınların ihtiyaçlarına cevap veren çeşitli çalışmalar yaptık. Şunu hiç unutmadık: kadınların kendi sorunlarını tanımlama ve çözme kapasiteleri ve hakları vardır. Önemli olan kendi güçlerinin ve potansiyellerinin farkına varmalarıdır. Kuruluşumuzdan bu yana, yüzlerce kadının çok çeşitli konulardaki eğitim ihtiyaçlarına cevap vermeye çalıştık; onlarla birlikte üç çocuk yuvası, kadınların el ürünlerinin pazarlandığı sürekli bir merkez, bir kaynak ve eğitim merkezi açtık. Belediyelerle işbirliği yaptık, birlikte kararlar verdik, uyguladık. Özetle yedi yıldır eski çalışmalarımızı sürdürüyor, yeni projeler başlatıyoruz." KEDV bugünlerde Bahçelievler, Küçükçekmece ve Esenyurt belediyeleri ile görüşmeler yaptı, buralarda yeni "Kadın ve Çocuk Eğitim Merkezi" açma çalışmaları başladı. Çok yakında "Doğal Gıda Satış Merkezi" açılacak. Böylece, köy kadınlarının ürettiği dayanıklı gıda ürünleri için doğrudan satış olanağı yaratılacak. Yandaki sayfadaki yazı, KEDV'nın çocuk yuvaları hakkında bir bilgi verebilir. KEDV'nın telefonu (0212) 249 07 00.

## kocasinan'da bir yuva, yu

# "Erkek çocuklar

**Kadın işi diye bilinen bir işi yapan bir erkekle konuşmak istedik. Aklımıza hemen Metin Koludönmez geldi. Onu, Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı'nın Kocasinan'daki çocuk yuvasından tanıyorduk. Metin Koludönmez bu çocuk yuvasında çalışıyor, her gün yaşları üç ile altı arasında değişen doksan çocukla beraber.**

**-Yuva öğretmenliği kadınların yaptığı bir iş. Bu işe nasıl karar verdin?**

Benim de çocuğum var, onun da bakımını üstlendim. Altının değişmesi, maması, banyosu. Meraklıyım, biraz da elim yatkın. Ben bunları büyük bir zevkle yaptım ve erkeklerin bunu yapmamasını anlayamıyorum. Çok büyük bir zevk. Hâlâ da öyle, kızının sabah kahvaltılarını ben hazırlarım, yuvaya ben yollarım

**- Kızınız da aynı yuvada mı?**

Kızını, bizim vakfın Güngören'deki kreşine başladı. Kızına kreş ararken çok dolaştık, velileri kreşe pek sokmuyorlar. Kreşin iç yapısını bilemiyorsunuz, binası, oyuncakları çok güzel olabilir ama personeli bilmek lazım. Bizim vakfın kreşleri aksine velilerin katılmasını istiyor, velileri zorla çekip alıyor. Benim asıl işim matbaacılık. Lazım oldukça yuvaya bir şeyler yapıyordum, oyuncaklar, dekorlar, tiyatro hazırlıyordum, şiir yazıyordum, şarkı yazıyordum. Kızını yuvaya bir buçuk yaşında başladı, şimdi dört yaşında. Yuvada çocuğa kahvaltı sırası geldiğinde babalar gelsin istiyorlardı. Tek giden baba bendim. Sonra bu Kocasinan'daki yuva projesi başladı. Bilenler tavsiye ettiler, hiç düşünmeden kabul ettim.

**- Neler yapıyorsunuz?**

Bizim vakfın yuva projesi dört ayaklı. Aile, yuva, çevre, çocuk. Hepsinin koordineli çalışması lazım. Bir taraf aksarsa olmuyor. Biz yuvaya düşeni tam da yapmış olsak, -tam yapamıyoruz ya- ailenin, çevrenin de desteği lazım. Proje çocuğun kendisine bakabilmesini, kız erkek ayrımı olmadan, bir insana gerekli olan herşeyi yapmayı öğrenmesini istiyor. Çıkış noktası çok güzel. "Ben yaparım!"

**- Neler yapıyor çocuklar?**

Herşey. Ama amaç onun işgücünden yararlanmak değil. Kendi tabağını kaldırsın, kendi suyunu koysun. Erkek de öğrensin, yarın kadına bağımlı olmasın. Ben atölye çalışmalarını üstlendim. Dikiş diktiriyoruz erkek çocuklara da. Şimdi kızlara da erkeklere de elektrik, sigorta öğreteceğim. Bir konu işlenirken malzeme lazım oluyor, örneğin trafik konusu işlenirken trafik lambaları lazım, çocuklarla birlikte onu hazırlıyorum. Sebze artıklarını bahçeye gömüyoruz, organik gübre olsun diye.

**- Erkek çocuklar itiraz ediyor mu?**

İtiraz velilerden geliyor. Bizim çocuğunuz hizmetçi mi, ya da erkek çocuk yapar mı diye. Biz de anlatıyoruz. Onun dışında atölyede kağıt yapıyoruz. Eski gazete kağıtlarını hamur haline getirip, eleklere alıp tekrar plaka halinde kağıt yapıyoruz. Çocuk kendi kağıdını kendi üretiyor. Hâlâ yuvalarda fon kartonu kullanılıyor, ben bu tip malzemelere karşıyım. Biz alternatif malzeme kullanıyoruz. Suslemek için talaş kullanıyoruz, sonra talaşları boyuyoruz. Bireysel çalışmaya alışmış çocuklar, kollektif çalışma eksikliği var. Bir şey hazırlarken çocuklarla birlikte tartışıyoruz. Hayvanlarla ilgili çok büyük bir kolaj hazırladık. Karınca yuvaları var üzerinde. Çocuklar nerede yatacak tartışması başladı. Annesinin babasının yanında diyenlerle yalnız yatsın diyenler tartıştı. Sonra yumurtalar kırılır dediler ve ayrı olmasına karar verildi Çocuklar verileni almaya büyüklerden daha hazırlar.

**- Çocuklar atık maddeleri değerlendirdiklerini biliyorlar mı?**

Sabah atölyeye bir geliyorum, bir sürü malzeme

# vada bir erkek öğretmen dikiş öğreniyor”

toplamışlar. Ne bulsalar getiriyorlar. Çöplük gibi. Ama hepsini değerlendiriyoruz.

**- Çocuklar sizi zorlamadı mı hiç?**

Herşey hemen değişmiyor. Sınıfta evcilik köşesi var, manav köşesi var. Kızlar evcilik köşesinde, erkekler manav köşesinde oynuyorlar. Yavaş yavaş değişiyor tabii. Erkek çetesi vardı. Kızları paylaşmaya başlamışlardı. Fakat bunu büyükler yönlendiriyor. Benim kızım yuvada evlendi. Çocuk sahiplendi kızımı, şuraya oturacaksın, buraya oturacaksın, dövüyor, vuruyor, tam maço. Ben kızımla konuştum. “Memnun musun yönetilmekten, ben seni hiç yönetmiyorum” dedim. “Memnun değilim” dedi. “O zaman sen bul çözümünü” dedim. Ertesi gün geldi. “Boşandım” dedi. Bizim yuvada da çocuklar kızları sahiplenmişler. Bir çete vardı. çok agresif davranıyordu. Ben yaramaz çocuğu severim, bir şey yaparken, araştırırken, oynarken döksün, kırsın ama bilerek zarar vermek başka. Aile ilgisiz, çocuk bağırsan bile haz alıyor, ilgileniyorsun diye. Sırf çeteyi aldım, zımpara yaptırdım, uyum gösteriyorlar. Ulaşılamayacak çocuk yok.

**- Vakıfta hep kadınlarla çalışıyorsunuz, zor mu?**

Kadınların kadın ortamında davranışları daha rahat. İlk başta sıkılıyorlardı. ben de sıkılıyordum. Şimdi Metin Bey bizden diyorlar.

**- Kararları nasıl alıyorsunuz?**

İşleyiş demokratik, bence biraz fazla demokratik. Öğretmenlik öyle bir olay ki, her tarafa taşıyorsun. Bazen uykularım kaçıyor. On beş günlük programlar, işbölümü yapıyoruz, hangimiz neyi hazırlayacağız planlıyoruz. Ben ilkokul mezunuyum, okuyup eksiklerimi gidermeye çalışıyorum. Böyle davranmayan olunca biraz bozuluyorum tabii.

**- Erkek arkadaşlarımız ne diyor?**

Yakın arkadaşlarım değil de, mesela eski işyerimde çalışanlar falan “Ooo karılarla iyisin” muhabbeti yapıyorlar. Zaten bu işe girdiğimden beri pek bir yere gitmiyorum. Çocukların ilk tepkisi çok hoştu. Malzeme yaparken elimi hamurlu görünce önceleri “Metin anne” dediler, ama on beş gün sonra falan “Metin amca, Metin ağbi” demeye başladılar. Yuvadaki kadınlar da bizdensin diyor. Ben de, nüfus kâğıdım yavaş yavaş pembeleşiyor diyorum. Aslında insanların en mutlu yaşadıkları dönem anaerkil dönem. Erkekler soysuzlaştı, bizim genlerimiz bozuldu, birey olarak demiyorum, kadın daha temiz kalmış olması, toplumun düzelmesi için bir umut.

**- Ya veliler?**

Veliler yadırgamıyor. Erkek veliler çocuğunu almaya gelmişse, tutup kolundan çekiyoruz. Ayda bir toplantı yapıyoruz, babaları da çağırıyoruz. Ben babaları atölyeye çağırıyorum. Bazı çocuklar beni babaları yerine koyuyor. Kadın zaten senelerdir yapmış bu işi. baba olarak destek ol, o da biraz başka şeyle meşgul olsun.

**- Veliler eğitiminize ne diyorlar?**

Kadınlar daha iyi alıyor mesajları. Veliler benim çocuğum hizmetçi mi bölümüne daha çok takıldılar. Ama mesela dikiş... dikiş öyle bir şey ki, el göz koordinasyonunu sağlıyor. Bizim çocuklarda o eksik. Şunu tutarken, buna çarpıyor, ımutuyor, döküyor. Yuva bir yıllık, ben de altı aydır çalışıyorum. Hızlı bir değişim değil, ama değişimi görüyoruz, çocuklarda da velilerde de.

## “Metin Anne”nin günlüğünden...

**3 Ocak:** Hazırlık grubunun manav köşesi için meyve, sebze yapmaya karar verdik. Seramik hamurunu yoğururken, çocuklar elimin hamuruna bakıp benim anne olduğuma karar verdiler. Yaşasın ben “Metin anneyim”. Metin'in adı var. **4 Ocak:** Eski işyerime baskın yapıp atık malzeme topladım. 15 senedir mücellitim. bir cilt atölyesinde bu kadar işe yarar malzeme olduğunu bilmezdim. Küçük mukavvalar, cilt bezi parçaları, kap kağıtları, varak yıldızlar, kâğıt talaşları... Hepsini toplayıp yuvaya getirdim. **9 Ocak:** Mücellithane atıklarından terlik yaptık. Bir çocuk çetesi var. Akşam seyrettikleri karate, kick box filmlerinin teorisini benim üzerimde pratiğe geçiriyorlar. **11 Ocak:** Çete atölyeyi keşfetti. Sınıfa girmiyorlar. Kırmak onların resmi görevi. Hasar tespit çalışmaları sürüyor. **13 Ocak:** Sabah çeteyle barış anlaşması yapmak üzere masaya oturduk. Geçici barış sağlandı. Masklar yaptık. **16 Ocak:** Toplantıdaydım. Aklım çetede. **18 Ocak:** Masklar işe yaradı. Kendi çocukluğumu hatırladım. Hep çıraklıkla geçmişti. **23 Ocak:** Köşeleri bitirdik. Her sınıfta küçük birer bakkal, manav var. **26 Ocak:** Çeteyle küstük konuşmuyoruz. **27 Ocak:** Çeteyle barıştık. Atölyeyi Kadın Odası na taşıdık. Dekopajla meyva kasalarından oyuncak yapıyoruz. Çete üyeleri süper zımpara yapıyor. **3 Şubat:** Sabah atölyeyi süpürülmüş, paspaslanmış buluyorum. Tezgâhları düzeltiyorlar. Usta-çırak ilişkisinin güzelliğini yaşıyorum.

SEMRA EMRE

# 33 sığınma evi var...

Danimarka'da Pedagoji eğitimini tamamlayan Gül Aydın'ı, bir grup üniversite öğretim üyesiyle Türkiye'yi ziyareti sırasında tanıdım. Çocuklarla çalışan sivil örgütlerle ilgileniyorlardı. Ancak, söz fazla dönüp dolaşmadan kadın konusuna geldi. Gül'ün anlattıkları ilginçti:

Danimarka'da 1970'lerde başlayan kadın hareketi sayesinde kadınlar çok yol almış, seslerini duyurmayı başarmışlar. Feminist kadınlar çeşitli gruplar içinde varolmuş, eylemler yapmışlar. Ama Kızıl Çoraplar, radikal eylemleriyle en tanınmış olanı.

Danimarka'nın nüfusu 5 milyon. İki buçuk milyon kadın için açılmış tam 33 tane Kadın Sığınma Evi var. İlk sığınma evi 1981 yılında, kadınların bir evi işgal etmesiyle, Kopenhag'da kurulmuş. Sığınma evleri, önce 'kızkardeşler' dayanışmasıyla başlıyor sonra valilikler kadro veriyor. Danimarka'da şu anda 14 valilik var ve her bir valiliğe 3-4 kent bağlı. Bu yüzden de her bir kadınevi'nin yönetim biçimi farklı. Her evde 7 ya da 10 kadın kalabiliyor. Gönüllülük sistemi çok iyi işliyor. Akşam ve hafta sonları gönüllüler nöbet tutuyor. Yemek, temizlik, çocuk bakımı kollektif bir biçimde yapılıyor. Bazı sığınma evlerinde 7 kadına 12 görevli düşüyor.

Kadın sığınma evine çocuklu ya da çocuksuz, fiziksel ya da psikolojik şiddete maruz kaldığını ifade eden her kadın almıyor. Kocanın aşağılaması, tecavüzü, baskı kurması, ailesi ile görüştürmemesi gibi nedenlerle başvuran kadınlar, devlet tarafından korunmaya alınıyor. Babası bile gelse içeri alınmıyor.

Kalma süresi, kadının şoktan çıkma süresine bağlı. İki gün ya da bir ay olabilir. Daha sonra kadın kendisi için karar veriyor. Ya evine geri dönüyor ya da ev tutup çıkıyor. Sosyal yardım aldığı için maddi sıkıntı çekmiyor. İsterse, ev bulmak, boşanma işlemleri gibi konularda sığınma evinden yardım da alabiliyor. Ancak bu yardım asla onun yerine yapılmıyor, yol gösterilerek, küçük küçük zaferlerle kendine güvenmesi sağlanıyor.

Sığınma evine başvuran kadının isim, adres ya da numara vermesi, neler yaşadığını anlatması gerekmiyor. 'Şiddet gördüm' demesi yeterli. Kadınlara yasal olarak tedavi yapılmıyor, eğer kadın isterse gönüllüler böyle bir hizmet verebiliyor.

Kadın, sığınma evine geldiğinde çocuğu evde kalmışsa, polis çocuğu ve kadının ve çocuğun eşyalarını alıp, getiriyor. Boşanmalarda da kadın alkolik değilse, annenin mesleği fahişelik değilse çocuk anneye veriliyor.

Kadın sığınma evlerine alkolikler, psikolojik tedaviye ihtiyacı olanlar, uyuşturucu kullananlar alınmıyor. Bu kadınlar ayrıca örgütlenmiş misafirhanelerde kalıyorlar. Tedavi görmek isteyen kadınların parasını devlet veriyor.

Kadın sığınma evleri şiddet uygulayan erkekler için de tedavi grupları başlatmış. Zannettiğimizin tersine bu gruplar erkekler tarafından çok ilgi görmüş . Daha önce ilişkileri bu yüzden bitmiş erkekler bu tedaviye dört elle sarılmışlar. Ancak bu uygulama çok yeni ve henüz sonuçları alınmamış.

### Erkek sığınma evi de var...

Kadınların, erkek baskı ve şiddetine karşı kararlılığı erkekleri sarsmış olmalı ki, Danimarka'da bir de erkek sığınma evi kurulmuş. Esbjerg kentinde kurulan erkek evi, evsiz kalan erkekler tarafından kullanılıyor. Çünkü Danimarkalı kadınlar, birlikte yaşadıkları erkekleri evlerinden atabiliyor, sevgilisini eve alabiliyor, bazen de kocasını ve çocuklarını terkedip gidebiliyorlar. Ayrıca zor durumda kalmış bu erkekler için, her şehirde hukuki ve psikolojik danışma merkezleri de var. Erkekler kimlik sorunu yaşıyor.

### Erkeklere doğum izni...

Kadınlar doğumdan iki ay önce izne ayrılıp, 6 ay da doğum sonrasında izin kullanıyor. Eğer isterlerse, bu altı ayı üç ay kadın, üç ay erkek paylaşabiliyor. Ancak erkekler daha fazla para kazandığı için bu paylaşım pek gerçekleşmiyor. 6 aylık süre bittiğinde kadın 12 ay ücretli izin kullanma hakkına sahip. Ama kariyer sahibi kadınlar genellikle bu izinden yararlanamıyor, çünkü kariyerlerini kaybetmekten korkuyorlar.

**Füsun Yıldırım**

# Kürtaj yapan dok

ABD'de 1980'lerden beri tırmandırılmakta olan kürtaja karşı saldırılar giderek cinayete varan bir şiddete dönüştü. Mart 1993'ten başlayarak, köktendinci Hıristiyan militanlar, "Kürtaj yapan katildir", sloganıyla ikisi doktor olmak üzere beş klinik görevlisini öldurdü. Son on beş yılda on altı kadın kliniği ateşe verildi, beşi soyuldu, biri bombalandı, yüz on altısı ise tahrip edildi.

ABD'deki kadın klinikleri, İkinci Dalga Feminist Hareket'in en önemli kazanımlarından biri. Kadınların sağlık sorunlarına bilimselliğin yanı sıra kadınları kayırıcı, duyarlı bir çözüm getirmek amacıyla kuruldu bu klinikler. Kürtajın 1974'te yasallaşmış olmasına karşın, dinsel kuruluşların etkisi altındaki hastanelerde kürtaja sıcak bakılmadığı için kadınlar daha çok bu klinikleri tercih ediyor; orada gördükleri ilgi ve anlayış, sorunlarını aşmalarını kolaylaştırıyor.

Geçtiğimiz günlerde,Oklahoma City'de yüz atmış kişinin ölümüyle sonuçlanan bombalama eylemine kadar medya ve güvenlik güçlerince birbirinden bağımsız, tekil olaylar olarak değerlendirilen kadın kliniklerine yönelik saldırılar, kendilerini "Tanrı'nın Ordusu" olarak nitelendiren kürtaj karşıtlarınca yıllardan beri sistemli bir şekilde ve giderek artan bir şiddetle yürütülüyor. Bu silahlı, köktendinci Hıristiyan gruplar aynı zaman da Museviler'e, feministlere ve eşcinsellere de düşman.

ABD'de kürtaj öteden beri siyasetçileri tavır almaya zorlayan önemli bir konu 1980'de Reagan kürtaj karşıtı güçlerin oylarıyla başkan seçildi. 1986'da, 19 Ocak'ı Ulusal Kutsal Yaşam Günü ilan etti. Hıristiyanlığın ilk altı yüzyılında dölütün "ruhu" olmadığı için çocuk aldırmak cinayet sayılmadığı gibi, daha sonraları da ne ölü doğmuş bebeklerin ne de düşüklerin vaftiz edilmesine gerek duyuldu. İnsanlar çocuk aldırmanın cinayet işlemek olduğuna inanıyorsa eğer, neden kadınların yüzde 46'sının kürtaja başvurduğunu sormak lazım. Gerçek o ki, ABD'de her yıl 1 milyondan fazla kadın çocuk aldırtıyor. Nedense tartışmalarda hep dölütün (cenin) değeri ve önemi vurgulanıyor. Kadınların hayatının önemi unutuluyor. Florida'da gebeliğinin ilk üç ayında kürtaj olamayan on dokuz yaşındaki bir genç kız, vakti geçince çaresizlikten tabancayı karnına dayadı. Sıradan bir inti-

Kürtaj aleyhtarları, kürtajı feminist Nazi şiddeti olarak değerlendiriyorlar.

# torlar öldürülüyor

har girişimiydi bu. Kız ölmedi. Karnından alınan bebek, organları henüz gelişmemiş olduğu için, ancak iki hafta yaşayabildi. Kız cinayet işlemiş olmaktan göz altına alındı. Kendini değil, dölütü öldürmeye teşebbüs etmişti de ondan!

Amerikalı feministler kürtajın yasallaşmasını kadınlara daha fazla özgürlük getireceği için savundu. Kadınlar yasal ve sağlıklı kürtaj hakkına sahip olmadan, erkeklerle toplumun her katında eşitlik mücadelesi veremezdi. Feministler, ABD'de kimi şiddet eylemlerine karşı hoşgörülü davranıldığını, nasıl çok uzun bir süre siyahların linç edilmesine müdahale edilmediyse, şimdi de kliniklere yönelik saldırılara pasif kalındığını öne sürüyorlar. Gözaltına alınanın bir saldırgan 25 dolar karşılığında tahliye edilebiliyor. Cinayetlerin yanı sıra kürtaj yapan doktorların asılsız suçlamalarla karalanması tıp çevrelerinde yılgınlık yaratarak, bazı doktorların işten el çekmesine neden oluyor. Bugünkü durumda ABD eyaletlerinin yüzde 84'ünde kürtaj yapmaya istekli doktor bulunamadığından, yasal kürtaj hakkı fiilen ortadan kalkmış oluyor. Kürtaj karşıtlarının da zaten istediği bu.

Ne yapılması gerektiği konusunu tartışan feministler, geçmişte yasal kürtaj hakkı için sokağa dökülen yüzbinlerin kürtaj hakkına ve eşit haklara sahip çıkmaları, şiddete karşı mücadele etmeleri için yeniden harekete geçirilmeleri gerektiği düşüncesindeler. ABD'de kadın hareketinin sadece kürtajla ilgilendiği doğrultusunda yanlış bir kanı olduğunu söylüyorlar. Zorla kısırlaştırma, doğum öncesi sağlık kontrolünün gerekliliği, bebek ölümü oranının yüksek oluşunun yoksullukla ilintisi, çocuklar için güvenli kreş ve bakımevleri, AIDS gibi konularla da yakından ilgilendiklerini insanlara anlatmak gerektiği görüşündeler.

Klinikleri bombalayanların insan haklarının lağvedilmesi emelinde olduklarını, kadınların karınlarında bebekleriyle mutfağa, siyahların tarlalara geri gönderilmesini istediklerini söylüyorlar. Feministler, "Yeni politikalar üreterek, daha çok gecikmeden, Amerikan halkının bilincini ve duyarlılığını uyandırmamız, kalbini kazanmamız gerekiyor," diyorlar.

**Ms., no. 6**

(Kürtaj dosyası kısaltılarak derlendi.)

FİLİSTİN

# Seçimler sonbaharda

Filistin'le İsrail arasında sürmekte olan genel seçimler konusundaki görüşmeler Filistinli kadınları yakından ilgilendiriyor. 1Temmuz'da bu konuda bir anlaşmaya varılabileceğini belirten yetkililer seçimlerin gelecek sonbaharda gerçekleşmesini öngörmekte.

Eğer iki devlet arasındaki anlaşma sonucu Kudüs seçim bölgesi dışında bırakılırsa, önde gelen Filistinli kadın hakları savunucuları dışlanmış olacak. Bundan başka İsrail'in parlamento üyelerini 24 sandalye ile sınırlandırması durumunda, kadınların milletvekili olma şansı da azalmış olacak. Filistinlilerin talebi 100 sandalye. Bu talep gerçekleşirse muhalefet partilerinin ve kadınların mecliste yer alma şansı artmış olacak. Şimdiki durumda Filistin Hukümeti'ndeki tek kadın bakan Yaser Arafat'ın sağ kolu olan ve bir suikast sonucu hayatını kaybeden Ebu Cihad'ın dul eşi İntişar Vezir. Görevi Sosyal İşler Bakanlığı.

Filistinli kadınların çocuk yaşta evlendirilme, keyfi boşama, erkeğin birden fazla kadınla evlenmesi gibi ortak sorunları olmakla birlikte, şeriat yanlısı kadınlarla laik kadınlar bu sorunların hangi yolla çözüleceği konusunda ayrılıyorlar.

Şeriat düzeninden yana kadınlar, tüm sorunların Kuran'da yazılanların harfi harfine uygulanmasıyla çözüleceğini savunurken, kadın hakları eylemcileri erkeklerle kadınlara eşit haklar tanıyan, kadınların miras hakkını güvence altına alan, boşanmayı yasalara bağlayan laik bir düzen için mücadele ediyor.

**IPS**

ÇİN

# Kadınlar Filarmoni Orkestrası kuruluyor

1995 Eylül'ünde Pekin'de yapılacak olan Dördüncü Birleşmiş Milletler Dünya Kadın Konferansı, Çinli kadınlar açısından bir başka önemli olaya da tanıklık edecek: Çin'deki ilk kadın orkestra şefi Zhen Xiaoying tarafından bu yılın başlarında kurulan Çin'in ilk kadın filarmoni orkestrası, bu konferans sırasında halka açık ilk konserini verecek.

Zheng in 100 kadından oluşan orkestrayı kurarken karşılaştığı en önemli zorluklardan biri nefesli çalgı kullanabilen kadın müzisyen bulmak olmuş. Zheng bunun önemli ölçüde, kadınların nefesli çalgı çalabilmek için gereken enerjiye, adanmışlığa ve sağlam ciğerlere sahip olmadıkları ön yargısından kaynaklandığı düşüncesinde. Çin'in ilk kadın filarmoni orkestrası şimdi bu önyargıyı yok etmeye ve Çinli kadınlara müzikte kendilerini gösterebilecekleri yeni bir alan açmaya hazırlanıyor. Zheng sahneyi erkeklerle paylaşmaya karşı olmadıklarını, ama dünyanın bir çok verinde, uzun süredir filarmoni orkestralarının ayrılmaz parçası olan hemcinslerine yetişmeyi amaçladıklarını söylüyor ve inançla ekliyor: "Tüm ülkelerdeki orkestralara, kadınların orkestranın herhangi bir bölümünde yer almalarının bir avantaj olduğunu farketmek konusunda yardımcı olabiliriz."

**Inter Press, Miao Hong**

# Şeytanın bacağı

Birinci sayımızda sizlere Amerika Yelken Kupası Yarışları'na ilk kez tümü kadınlardan oluşan bir ekibin katıldığından söz etmiştik. Üç buçuk ay boyunca kıyasıya süren bir dizi yarışın sonunda bizim kadınlar **Mighty Mary** (Güçlü Mary) adlı tekneleriyle finale kalmayı başardılar.

Amerika Yelken Kupası Yarışları, ne zamandan beri bir centilmen sporu olmaktan uzak. **Mighty Mary**'nın bu yarışlara katılmasıyla iki cins arasındaki ezeli kavga da iyice kızıştı. Rakip teknenin kaptanı Dennis Conner'a göre (lakabı Çirkef Dennis'miş) onlar zaten bir "lezbiyenler takımı"ydı. Kadınlar yarış boyunca Dennis ve arkadaşları tarafından müstehcen işaretler, yakası açılmadık küfürler ve kaba şakalarla taciz edildi.

Finale kalan iki tekneden biri olan **Mighty Mary**, 18.5 millik parkurun son üç miline kadar öndeydi. Ne var ki, birden kesilen rüzgâr ve belki de bir taktik hata, yarışın şansını değiştirdi. Kupa kıl payı elden kaçtıysa da, kadınlar bu vesilesiyle denizcilikte de şeytanın bacağını kırmış oldu.

Zuhal Gencer

# Sessiz fakat hırslı

Esra çok duygusal bir insan. Duygularıyla yaşıyor. Tutkuyla seviyor. Birisiyle birlikte olduğu zaman, kendisi olmaktan çıkıp karşısındakiyle bütünleşiyor. Onu kaybettiği zaman da kendisinden bir parça kaybetmiş gibi oluyor. Yönetmenliğini Cemal Gözütok'un yaptığı "Sekizinci Saat" filminde 'penis kesen' bir kadın Esra! Zuhal Gencer de bu kişiliği perdeye taşıyan bir oyuncu. Esra'yı böyle anlatıyor ve ekliyor; "Herkes penis kesmeye taktı, ama filmi seyredenler görecek, kadın çok kötü şeyler yaşıyor, tecavüz ediliyor, 11 haftalık bebeği aldırılıyor ve tımarhaneye kapatılıyor, bütün bunların sonunda verdiği bir tepki var. Bu tepki tartışılabilir, ama bu kadar şeyden sonra sağlıklı bir tepki vermesi zaten beklenemez."

Zuhal Gencer'le **Pazartesi** bürosunda sohbet ediyoruz. Önce gazetecilerden ne kadar çekindiğini anlatıyor. Ve heyecanlı olduğunu... Eee kolay değil, 'penis kesen' bir kadını oynamıştı. Paparazziler peşindeydi. Yeşilçam'ın ünlü kadın oyuncularının aşağı yukarı tümünün reddettiği bir filmin kadın kahramanıydı. Neden "Sekizinci Saat"? diyoruz. "Senaryoyu çok sevdim" diye cevap veriyor. Anlaşılan Esra'yı da sevmiş. Esra'yı da Zuhal'i de sevmemek mümkün değil. Zaten Zuhal de önce Esra'yı anlattı, sonra kendini...

Zuhal Gencer, 33 yaşında, 10 yıllık evli. Yedi yaşında bir de oğlu var. Adını Yunus koymuşlar. Tiyatro çalışmalarına 1982'de başlamış. Engin Cezzar, Aliye Uzunatağan ve Taner Barlas'ın yönettikleri Tiyatro Eğitim Stüdyosu'ndaki eğitiminin ardından kimi arkadaşlarıyla birlikte Taner Barlas Mim Tiyatrosu'nu kurmuşlar. Beş yıl süren bu birliktelik sırasında "Martı", "Değişim", oyununda rol almış. Bu yıllarda bir Ankara turnesinde Okan Uysaler, onu izleyince de ilk film teklifini almış. Üstelik de başrol. Ama işin ilginç yanı Okan Uysaler'in başrol teklifini reddetmiş. "Kendimi hazır hissetmiyordum, oyunculuğu daha yeni yeni öğreniyordum" diye anlatıyor ve "Gecenin Öteki Yüzü"nde daha küçük bir rol istediğini söylüyor. Okan Uysaler'in şaşkınlığını düşünebiliyor musunuz? "Aferin kız" demiş. Kısacası Zuhal, ne yapabileceğini çok iyi bilen, neyi nasıl yapması gerektiğini keşfetmeye hazır, gerçek bir oyuncu. Eğer bir oyunda ya da sinemada izlediyseniz hemen farkedersiniz. Günluk yaşamda ise biraz sessiz, duygularını açığa çıkarmamaya özen gösteren, hemen ipucu vermese de kararlı bir kadın. İlk filminin çekimleri sırasında üç aylık hamileymiş. Doktoru "aman dikkat" filan diye uyarıyormuş. O ise "böyle şeylere çok kızıyorum, neden tehlikeli olsun, hamilelik hiç bir şeyimi engellemedi" diyor. Ama doğurup doğurmama konusunda epey düşünmüş. Önce "Böyle bir dünyaya mı?"... diye, sonra da "Nasıl bakacağım" diye. Üstelik de "hiçbir zaman yalnızca evimin kadını, çocuğumun anası olayım diye düşünmedim, çalışmalarım, oyunculuğum çok önemliydi" diye açıklıyor. Kocasıyla, annesi, kesin destek verince, kararını vermiş, şimdi çok memnun. "İnsan çocuk sahibi olduktan sonra hayatta böyle bir sevginin olduğunu öğreniyor" diyerek mutluluğunu anlatmaya çalışıyor. En büyük zorluk provalar sırasında oluyormuş. Saatler boyu süren çalışmalar sonunda yorgun argın eve geldiğinde, Yunus'a gereken ve istediği ilgiyi verememek onu zorluyormuş. Bu zorluğu da Yunus'un anlayışı sayesinde, ona anlattıklarını kavraması sayesinde hafiflettiğini düşünüyor.

Günlük hayat üzerine sohbet ediyoruz; "Ben işimi yapıyorum, evime gidiyorum" diyor. "Genellikle çok konuşkan değilim, etrafımı izlerim, oynadığım zaman kendimi daha rahat hissediyorum. Aslında hırslıyım da, özellikle yaptığım iş konusunda, işimi iyi yapmak isterim, bunun üzerine kafa yoruyorum."

"Feminizm hakkında ne düşünüyorsun?" diye de sorduk; "Kadınla erkeğin fiziksel olarak bir takım farklılıkları olabilir ama eşit haklara sahiptir ve bu çerçevede davranmak gerekir" diye bir yanıt aldık. "Amanı cici kız ol" diye büyütülmek üzerine konuştuk. "Önemli olan insanın hayatta kendisinin ne istediğidir" diyerek, ailesinin önceleri pek de istemediği bir mesleği seçtiğini, ama bunun için mücadele ettiğini anlattı. Zuhal'e göre yaptığınız işi ciddiye aldığınızı gösterir, kendinizi anlatır ve karşı çıkılıyorsa, bundan vazgeçmeye değil, onları değiştirmeye çalışırsanız, başarabilirsiniz. "Herkes değiş-

İlk film teklifi bir başroldü. Fakat o reddetti. Çünkü kendisini hazır hissetmiyordu. Oyunculuğu çok ciddiye alıyordu, bunun için çalıştı, hazırlandı. Ve ilk başrolünü "Sekizinci Saat"te oynadı. "Penis kesti"...

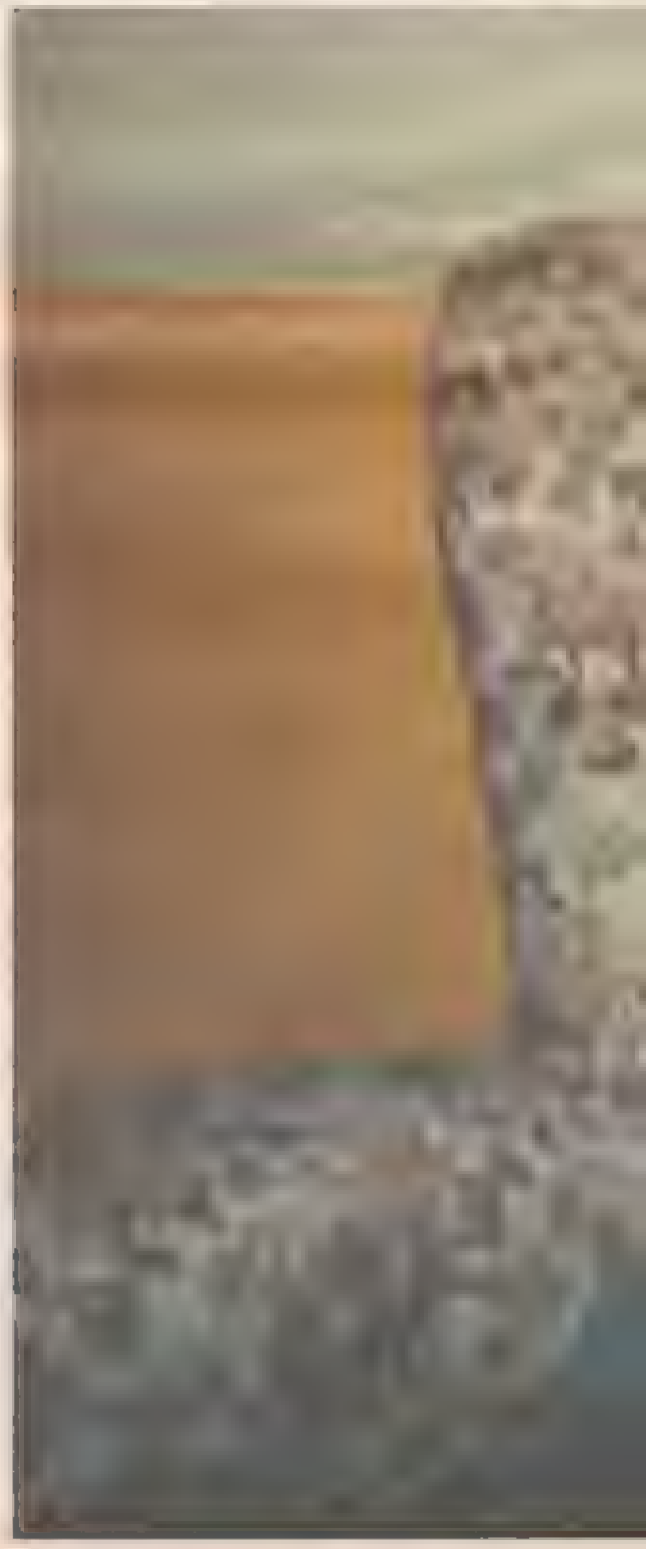

şebilir". Örneğin genç bir kızken İngiltere'ye gitmek istemiş, çevresindeki herkes "Ooo... baban izin vermez ki," demiş, ama Zuhal kararlı olunca, istediğini de gerçekleştirmiş. Tabii ki dişe diş bir mücadele gerekmiş, gülerek "Ama ben galip geldim" diyor. İki kız kardeşi daha var. Zuhal gibi bir abla sahibi olmanın yararlarını da onlardan dinlemek gerekir. Arkadaşlarının da "Güzin ablası"... Kimin derdi varsa, ona geliyor. Kısacası dinlemesini biliyor. Bunu da oyunculuğu için gerekli bulduğu psikoloji bilgisine borçlu galiba.

1989 yılında kurulan Bakırköy Belediye Tiyatrosu'nda, Gülriz Sururi Tiyatrosunda ve Hadi Çaman-Yedi Tepe Oyuncuları'nda çalışmış... Şu sıralarda ise İstanbul Tiyatro Festivali'nde Haluk Bilginer ve Ahmet Uğurlu ile birlikte "Çöplük"te oynuyor. Sahne tasarımı ve yönetimiyle, etkileyici, gerçekten usta işi bir tiyatro oyunu "Çöplük". Zuhal, bu rolü teklif ettiği için Tiyatro Stüdyosu'nun yöneticisi Ahmet Levendoğlu'na teşekkür ediyor. "Benim için büyük bir şans oldu, kendimi daha iyi tanıdım, çok şey öğrendim" diyor. "Çöplük", önümüzdeki yıl da devam edecek; Ankara ve İzmir'e gidecekler.

Herhangi bir role nasıl hazırlandığını da öğrenmek istedik. Genellikle o rolün içine girebildiğini, sonra o rolü bütün hayatında oynadığını anlattı. Özellikle de kendine çok yakın bir rol olduğu zaman, rolünü çok sevdiği zaman... Günlük işlerini yaparken, o olsaydı ne yapardı? Birileriyle konuşurken de o olsa şimdi nasıl davranırdı, ne cevap verirdi diye düşündüğünü söylüyor. "O rolü, kendi kendime devamlı oynuyorum" diyor. Şaşırmamak mümkün değil. Zuhal'in yakın arkadaşı olduğunuzu düşünün, bir süre başka bir Zuhal, daha sonra bambaşka bir Zuhal. Peki gerçek Zuhal nasıl bir kadın?

Sohbetimiz boyunca, kendisinin çok konuştuğuna şaşırarak, gülüyor. Neden diye sorunca da medya'dan ne kadar tedirgin olduğunu anlatıyor yine. Tabii ki 'penis kesen' bir kadın olarak şu sıra çok ilgi görüyor. Zaten filmde oynamayı kabul ettiğinde ilk söylediği şu olmuş; "Bu konunun reklam aracı olarak kullanılmasını istemiyorum". "Tamam" demişler. Film çekimleri sırasında da buna uyulmuş, ama şimdi... Reklamlarını izliyorsunuzdur. "Gazeteciler"in, "Sizin başınıza böyle bir şey gelse, keser misiniz?" gibi "anlamlı" sorularına cevap vermeye çalıştığını, özel televizyonların ana haber bültenlerinde "penis kesilen film oynamaya başladı" diye haberler yapıldığım konuşuyoruz. Gülüyoruz... Zuhal'in rol aldığı bazı TV dizileri; "Gecenin Öteki Yüzü", "Cahide". Sinema filmleri ise "C Blok", "Sarı Tebessüm" ve daha önce söylediğimiz gibi "Sekizinci Saat"... Zuhal şimdi yeni teklifleri okuyup değerlendirecek ve emin olun çok iyi oyunlarla yine karşımıza gelecek. Görüşmek üzere diyoruz...

**asuman**

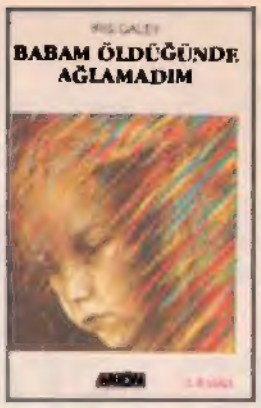


## Babanı Öldüğünde Ağlamadım
Iris Galey

Bir babanın kızma bunları yapabilmesine inanmak çok güç. Acımasızlığın sınırlarını ve kullanılmanın boyutlarını okuduğunuzda sarsılmamak mümkün değil. Ama gerçek bir yaşam anlatılıyor. Yazar, sırrını açıkladığında 14 yaşındaydı. İki gün sonra babası kendisini vurarak intihar etti. Ve 40 yıl sonra Yeni Zelanda'da, televizyonda ensest üzerine bir program izleyip kendi hikâyesini yazmaya karar verinceye kadar kimseyle konuşmadı. Onun yaşadıklarını şimdi bütün dünya biliyor. Bu kitabı okuyan bazıları belki de konuşmak için cesaret buldu. Yeni istatistikler ensestin çok daha yaygın olduğunu gösteriyor (sadece İsviçre'de yılda 4500 olay oluyor). Yaşayanların bunu anlatmasının, özellikle de yazmasının çok zor olduğunu biliyoruz. Yazılanları okuyunca belki siz de birşeyler hatırlayacaksınız. Hatırlarsanız mutlaka yazın.

**Arion Yayınevi, Eylül 1994**

## Feyhan Sofrası
Feyhan Güver

Feyhan Sofrası bir maskeli balo, bir lunaparak. Trakya'nın bir köyünden horoz sesleriyle çıkıyorsunuz yola. Ver elini İstanbul. Sonra biraz daha uzanıp, Şikago... Eh şurda Ay'a ya da Mars'a ne kaldı ki? Düriye'nin güğümleri, Halime'nin şalvarı derken, Arturo Toskanini yönetiminde Embisi Orkestrası "İskeletlerin Dansı" türküsünü neşrediyor. Sonra erkeklere öğütler: "Pul koleksiyonu deyip kelebek koleksiyonu göstermeyin! Asla kırmızı üstüne mavi puantiye don giymeyin (tersi bir derece)! Bu arada Alo Ayşa (Takikası 58333 liramdır) sonu, kocası Hüsamı'nı medeniyetsizliği nedeniyle kan davasına varan dere macerasını anlatıyor, "vıkamyom, çıkıyom, vıkamıyom çıkıyom". Pomak Prensesi (Pamuk Prenses miydi?) üzerine yalnızca pelerini ile memelerini giyip Hava Durumu'nu sunuyor. Tam Rama, Zetina, İmarbank, Persil Supra, Bankamatik, Omomatik güzel güzel Yayla lezzet testi yaparlarken, Dede Korkut gelip onlara "şapşallar" diyor ve bu serüven günlük hayatlarımızı esir alan bu çağdaş imgeler ve tarihsel hayaletler silsilesi içinde devam edip gidiyor.

Biraz karışık bir tanıtım oldu galiba ama ne yapalım, zahmet edip kendiniz okuyun, kız o kadar yazmış, çizmiş. **Pazartesi**'yi de çizgilerinden ve esprilerinden yoksun bırakmayan Feyhan kitabında, "Niye bir dolu erkek karikatüriste karşılık sadece bir kaç bayan karikatürist var?.. Her mizah dergisinde bir bayan çizer yok... Niye şimdiye kadar gelenler kaçmışlar... (Eski Limon'dan öyle didiler)... Niye tek ben kaldım kala kala... Benim başka işim gücüm yok mu?.. Niye?.. Niçin?.. Niçin?.. Kızlar niye çizmiyorlar?.. Niçün?.. Niçüüün?.. ühüü!.." diyor.

Gerçekten Niçin? Halbuki ne güzel oluyor?

**Leman Yayıncılık, 1995**

# YEŞİM USTAOĞLU:

# "Kadın hikayelerine mahkûm olmak istemiyorum"

**Yönetmen Yeşim Ustaoğlu "İz" filmiyle Uluslararası İstanbul Film Festivali Dr. Nejat Eczacıbaşı Vakfı ödülünü aldı. "Yaratıcılıkta kadın olmak hem şans, hem şanssızlık" diyor.**

Ben yaratıcılığın, sanatçı olma formasyonunun insanın doğasında olduğuna inanıyorum. Doğarken mi bahşedilmiş bunun tartışmasını yapamam ama bunun zamanla, eğitimle, eğitim sistemleriyle, yaşamla kazanılabileceğine de inanmıyorum. Ancak zaman içinde bazı teknikleri, sinemayı öğrenebilir. Yani yaşayarak, okuyarak, gözlemleyerek, daha çok yaşayarak varolanı ortaya çıkarmayı kullanmayı ifade etmeyi öğrenebilir insan. O zaman nasıl bir toplumda yaşadığımızla ilgili bir soru akla gelebiliyor. Toplum içindeki, genel olarak kadınların karşılaştığı problemler, veya şansları; belki bu anlamda bir şeyden sözedilebilir. O zaman sanatçı olabilme şansım, yaratıcılığımı ortaya çıkarabilmek, böyle bir şeyi yapabilme şansına sahip olduğunu keşfedebilmesi için biraz da bu şansları yaşam içinde elde edebilmesi lâzım. Kadın olmanın yaratıcı insan olma bağlanımında şanssızlıkları olabilir. Zaman zaman da şans olabileceği durumlar vardır.. Ben bunu kendimde gördüm. Belki hiç bir zaman kadın gibi davranmadığımı düşünüyorum. Hiç bir ilişkimde kadın olmanın avantajları ya da dezavantajları çok fazla ilgilendirmedi. Sinema bir tesadüf. Ama o tesadüfü hissettiğim, keşfettiğim zaman da, biraz da cazip olabilme ihtimali olan bir kadın olma sözkonusu olduğu zaman bunu hissettiriyorlar. Mesela şu tür problemlerle karşılaştım, "Söz dinletebilir mi?" Öyle birşey var ki, sinema ortamında, çok cevval, yırtıcı olacaksın, bağıracaksın, kötü davranacaksın. Ben öyle bir insan değilim, benim karakterime çok aykırı. Bunun ötesinde o luzümsuz öfkeye ve otoriteye inanmıyorum. Bunun avantajını gördüm.

Ama bana "Otel" ve "İz"den beri yurtdışından gelen bütün davetler, tanımıyorlar ya, mister diye gelir. Mustafa ismi yabancılara bir ipucu verir ama Yeşim hiç bir ipucu vermiyor. Bunlardan bir tanesinde, "Otel" için davet edildiğimde,uzun bir süre erkek beklemişler. Sonra sahneye çıktığım zaman bir an bir sessizlik oldu. Hiç beklemiyorlardı, bu hikâyeyi şöyle sağlam bir erkek yapar diye bekliyorlardı.

Ben filmlerimde hep kadın dünyasından uzak gibi görünen konuları deştim gibi ama şöyle kronolojik olarak bakıldığında, bir anneyle kızı arasında geçen iletişim sorunlarını anlatan bir filmdi. Annemi algılamaya başladığımda annemden uzaktım ben. Daha sıcak olan buluğ çağındaki beraberliğimizde oldukça kanlı dönemler geçirdik ama baskı değildi o. Birinin diğerini kontrol altına alması ya da kendine benzetmeye çalışması. Annemin kendi sorunlarıyla ilgili birbirimize çok benzememizden kaynaklanan birşey vardı. Ve ben kendimi daha iyi algılamaya başladığımda annemi daha iyi anladım. Yaklaşıp onun nasıl bir dünya kurduğunu, nasıl sorunlarla karşılaştığını, nasıl bir kadın olduğunu daha iyi hissedip anlamaya başladığımda da çok iyi dost olduk. Ama bunun için böyle bir süre geçmesi gerekiyordu, bunun için düşünmem gerekiyordu, hissetmem gerekiyordu. Zaten o şey beni ilk filmi mi yapmaya itti. Şunu hiç unutmuyorum, ilk seyredildiği zaman film, Trabzon'daydı o zaman annemler, ablam kaset olarak götürdü oraya. Annemin çok kendini kontrol altına alıp seyrettiğini, babamın ağladığını anlatmıştı. Beni etkileyen şeylerden biridir. O iyi bir hesaplaşmaydı; ondan sonra çok iyi bir dostluk kuruldu. En çok sevdiğim filmlerden biridir, çok acemi olmasına rağmen. Başlangıcını bu. İnsanların yaşadıklarıyla ilgili galiba yaptıkları şeyler. Daha sonra yaşamla ölüm arasındaki ilişkiyi anlatan bir filmi yaptım "Magna Fantagna"... Benim de kendi hayatımda ölümü çok tartıştığım bir dönemdi. Dolayısıyla yine kişisel bir bakış var o filmde. Sonra giderek olgunlaşma dönemimde, böyle bir toplumda yaşarken suç olgusunu, -bu da benim karakterimle çok ilgili yine- suskun kalmayı, tepki göstermeyen bir toplumda yaşarken hep bu tür konulara yöneldiğimi farkettim. "Otel". Dolayısıyla benim yaşadığım, terkettiğim ve cevaplarını aldığım soruların hikâyeleriydi onlar. Ama kadınların kadın hikâyelerine hapsedilmesi bana çok tuhaf geliyor. Ben oturup kalkıp hep kadın sorunlarını, kendi sorunlarımı, çok da yaşamadıysam üstelik, anlatmak zorunda değilim. Kadın sanatçı, kameranın arkasındaki kadınlar... Bu tartışmaları da sevmiyorum. Kameranın arkasında bir insan, bir yaratıcı vardır. Tayfun yönetseydi bu filmi, kameranın arkasındaki erkekler diye bir programa çağıracaklar nuydı? Belli ki böyle bir koşulanıma var, kadınlar yaratıcı olamıyor diye, ki böyle deniyor.

## gönülün gönlü

gönül gül'ün *birisine* adlı klibini seyrettiniz mi? hani sıcacık adlı albümü var, reklâmlarında kalın sesli bir erkek hafif de hayret içeren bir tonla "alınız!" buyuruyor, işte oradan bir çalışma. (zaten müzik âleminde şarkı ya da parça yapılmıyor. herkes haldır haldır bir çalışma içinde.)

arkadaşlar toplanılır, bazen iki tek atılır da sesi güzel olan birisine, "hadi birşeyler oku," denir ya; gönül gül'ün sesi o kadar kötü ki, arkadaş meclisinde bile kimse ona şarkı söyletmez. (belki ailesi katlanabiliyordur. ona bir şey diyemem.) ama allah için güzel kadın. çekiciliğinde demode bir yan var gerçi ama o da söylediği yılların parçası "birisine, birisine"yle uyum içinde. bu müzikal "çalışma"sını da güzelliğine borçlu olduğu, herşeyinden belli. bu kaseti yapanlar, bu işe, bu sese belki de milyarlar yatıranlar, aşikâr ki erkeklere satış yapmayı ümit ediyorlar. havalanıverecekmiş gibi duran kırmızı, pembe etekler, eğilince açılıverecekmiş gibi duran göğüsler ve sadece bunları hatırlattığı için satın alınacak bir kaset. bir de erkekler kendilerini akıllı sanırlar!

**ayşe düzkan**

# ajanda

TOPLANTI

## "Türkiye'de Kadına Yönelik Politikaların Oluşturulması"

Devlet Bakanlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü tarafından 8-11 Haziran tarihleri arasında Sinop'ta "Türkiye'de Kadına Yönelik Politikaların Oluşturulması" konulu bir toplantı var. Memleketin kuzey kıyılarında yapılacak olan bu toplantının sonunda ortaya çıkacak uygulama kararları, kadından sorumlu Devlet Bakanlığı'mız için temel veri olacakmış. Biz de gidiyoruz.

MUZIK

## Haziran'da müzik var

İstanbul'un "dağı taşı" bu kez müzik olacak. 23. Uluslararası İstanbul Müzik Festivali 20 Haziran'da başlıyor ve Temmuz a sarkıyor. Bütün müzikseverlerin ilgisini çekebilecek konserler dizisi ne yazık ki yalnızca İstanbul'da... Yine yalnızca İstanbullular'a ulaşabilen bir caz festivalini izleye bilirsiniz. Parliament Süperband Jazz Festivali'nde her zamanki gibi caza doyacaksınız! Daha önce denemediyseniz, tasviye ederiz: özellikle rock, hip-hop, caz, reggae ve Afrika müziği içeren "Buckshoot Lefoque" projesiyle dinleyenleri kendinden geçirdiği söylenen Branford Marsalis var. Saksafonu nefis çalıyor derler... Haziran'da da devam edecek olan Yapı Kredi'nin Festival bilet fiyatları görece en ehven olanı. Aklınızda olsun...

TATİL

## Yaşasın tatil!

Yaz geldi. Okullar tatile giriyor. Sinema ve tiyatronun pabucu dama atılabilir. Bir yerlere gitmek isterseniz diye düşündük...
**Göynük:** Bolu'nun bu şirin ilçesi Ankara ve İstanbul'dan hafta sonu kaçamakları için ideal bir yer. Fotoğrafseverlere de malzeme çok. Hadi gidin bir görün deriz.
Bolu-Mudurnu yolunun daha düzgün olduğunu söylüyorlar.
**Kümbet Yaylası:** Sıcağı sevmiyorsanız yayla fikri iyi değil mi? Denizden 1600 metre yükseklikte nefes almanın tadı size cazip gelebilir. Arabanız yoksa Giresun Otobüs Garajından kalkan Dereli Belediye Otobüsleri ve

Kümbet'e giden dolmuşlar işinize yarayabilir. Orman İşletmesine ait üç dağ evi ve birçok otel varmış. Tabii cadır da kurabilirsiniz diyorlar.
**Apolyont Gölü:** Bursa-İzmir Karayolu üzerinde, Bursa'ya yaklaşık 33 km. uzaklıktaki Gölyazı sapağından girdikten 5 km. sonra göle ulaşabilirsiniz. Bursa'dan kalkan minibüsler de var. Gölün sazlıkları, çevrenin tarihi ve balık tutmak, birisi tutarsa pişirmek ilginizi çekebilir. "Nefis bir yer" diyorlar...
**Kuşadası:** Burayı da duymayan, bilmeyen yok ama denizi seviyorsanız, yolunuz Kuşadası'na düşerse, rahat bir tatil yapmanın imkanı da var. Güzelçamlı'da Pansiyon Piya'da kalın. İki kadının işlettiği pansiyonda rahat edeceğinizi düşündük. Hem uğrarsanız bizden selam da söyleyebilirsiniz...

BULUSMA

## Okurlarla...

Bu ayın ilk cumartesi günü, yani 3 Haziran'da, yine Pazartesi okurlarıyla birlikteyiz. Yine saat 14.00'te, yine Bilar'da. İstanbul'da yaşayan, dergiyle ilgili önerilerim, eleştirilerini yüz yüze iletmek isteyen okurlarımızı bekliyoruz. Zambak Sokak, 4/7, Beyoğlu.


## ABONE OLAN MUTLU OLUR! (BİZ DE!!!)

**Pazartesi**'ye abone olursanız, mutlu olursunuz! Her sayı, bayiye geldi mi, gelmedi mi stresini yaşayacağınıza **Pazartesi** ayağınıza kadar gelir. Az mutluluk mu? Hem dergiye olur da zam gelirse, siz muaf olacaksınız. (Abone olursanız avnca bizi de mutlu edeceksiniz.)
TÜRKİYE Altı aylık: 210. 000 TL, Yıllık : 420. 000 TL.
TÜRKİYE DIŞI Altı aylık: 40 DM, Bir yıllık: 80 DM

**ABONE FORMU**
Adı: .....
Soyadı: .....
Adres: .....
.....
.....
.....
.....
Abone süresi: .....

**DİKKAT!**
Abone ücretini yatırdığınıza dair bankadan aldığınız makbuzu ve abone formunu bize gönderin, biz de size her ay Pazartesi'nizi postalayalım.
(Asuman Bayrak, Türkiye İş Bankası, Taksim Şubesi, İstanbul.
Banka hesap numarası:
1052 30100 3184936)



**Dergimize Almanya'da bulunan Kadın Vakfı Frauen-Anstiftung (FAS) destek vermektedir.**


# PANO

**SIĞINMAEVLERİ**

• **İstanbul.** Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı İstanbul için çok önemli olan sığınmaevinin açılabilmesi için Eşya Bağış Kampanyası açtı. Her türlü bağışlarınız için (0212) 248 16 80 numaraya telefon edebilirsiniz. Ayrıca eşya alımı için para yatırmak isteyenler de Vakıflar Bankası Şubesi 200 41 66 nolu Mor Çatı hesap numarası bağışlarını havale ettirerek kampanyaya katılabilirler.

• **Ankara.** Kadın Dayanışma Vakfı'nın çalışmalarına katılmak ve destek olmak istiyorsanız (0312) 310 06-309 04 84 numaralara telefon edip bilgi alabilirsiniz. Bağışlarınız için de Vakıflar Bankası Kızılay Şubesi 203 33 42 nolu hesap numarasını kullanabilirsiniz.

**TEŞEKKÜR**

• Kadın Kültür ve İletişim Vakfı'nın kuruluşunda Dergi Proje Grubumuza maddi destek veren Hollanda Kadın Kuruluşu Mama Cash'a, Almanya'da Yeşiller Uluslararası Dayanışma Fonu'na (Internationaler Solidaritatsfonds der Grünen), yine bir diğer vakıf Hans Böckler Stiftung'a teşekkür ederiz.

**ALIM SATIM İŞLERİ**

• Her türlü eski eşya, giysi, takı, obje alınır. 13.30'dan sonra 252 71 19.

**YAZIŞMA**

• Kürt feministleriyle yazışmak istiyorum. Ben şu Avrupalar'da bir Kürt feministini mumla arıyorum ama bulamıyorum.
Cevahir Örnek, Delfterstr. 33, 5004 AARAU/ İsviçre

**DESTEK**

• Yüzde yüz bağımsız, günlük gazete için taş taşımıyor, taş taş üstüne konuluyor. Şu taşı alıp,şurdan şuraya koyalım diyenler beri gelsin.
Tel.: 254 27 95
Tarlabaşı Bulvarı. No: 63/3
Tatlıses Lahmacuncunun 3. katı.

**SATILIK EMLAK**

• Bodrum, Dalyan, Sarıgerme'deki gayrimenkulleri öncelikle bayanlara pazarlayabilecek Pazartesi okuru bayan arkadaşlar lütfen beni arayınız.
(0252) 212 35 95, Erol Tozlutepe.

# Kadınlar yönetimlere!

Siyasal yönetim kadrolarında
her 100 erkeğe karşılık 3 kadın var.

Çalışma hayatında
her 100 erkek işverene karşılık 2 kadın işveren var.

Ücretli çalışan nüfusun üçte biri kadın.
Sendika üyelerinin üçte biri kadın ancak
yönetim kadrolarında neredeyse hiç kadın yok.

Öğretim üyelerinin üçte biri kadın
ancak kadın rektör hiç yok.

Hukukçuların üçte biri kadın
ancak il savcısı olan kadın hiç yok.


**PAZARTESİ**

**Kadınlara Mahsus Gazete**
(Aylık kadın dergisi)

**Sahibi:** Hülya Eralp
**Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:** Filiz Koçali

**Her gün dergide olup, her türlü işe koşturup, bu işten ekmek yiyenler (Yazı Kurulu):**
Asuman Bayrak, Ayşe Düzkan, Filiz Koçali, Hülya Eralp, Semra Emre.
**Pazartesili günü dışındaki mesaileri kendilerine kalmış mutlu çoğunluk (Yayın Kurulu):**
Beril Eyüboğlu, Emel Deniz, Esra Koç, Fadime Gök, Filiz Kerestecioğlu, Füsun Özlen, Gülnur Savran, Handan Koç, Meltem Ahıska, Minu İnkaya, Nermin Coşkun, Nesrin Tura, Nural Yasin, Yaprak Zihnioğlu.

**Günü saati belli olmayanlar (Çizerler):**
Feyhan Güver, Ramize Erer, Semra Can.
**(İllüstratör):** Rana Mermertaş,
**Adres:** Şehit Muhtar Caddesi, 60/5, Talimhane, Taksim, İstanbul.
**Tel:** (0212) 256 28 59, 256 98 14-15
(Bu numaraları hemen defterinize not edin, gün olur lazım olur.)
**Basıldığı Yer:** Özer Yayıncılık Ltd. Şti, Hadımköy, İstanbul
**Dağıtım:** Birleşik Basın Dağıtım